

SAAREMAA KALANDUSPIIRKONNA TEGEVUSSTRATEEGIA 2023–2027+

MTÜ Saarte Kalandus

Saaremaa kalanduspiirkonna tegevusstrateegia 2022–2027+

Koostaja: MTÜ Saarte Kalandus

Konsultant: OÜ Cumulus Consulting

Kinnitatud: üldkoosoleku otsusega ...

Muudetud: -

Sisukord

Sissejuhatus.....	5
1. Lühikokkuvõte	6

1.	Lähteolukorra ülevaade	7
1.1	Piirkonna iseloomustus.....	7
1.1.1	Rahvastik	7
1.1.2	Tööhõive.....	11
1.1.3	Ettevõtluskeskkond	12
1.1.4	Looduskaitsealad.....	16
1.1.5	Mereala planeering.....	17
1.1.6	Veekeskkonna seisund Saaremaa rannikumeres ja piirkonna loodusressursid .	18
1.2	Kalapüük.....	19
1.2.1	Traalpüük.....	19
1.2.2	Harrastuspüük	20
1.2.3	Rannapüük	21
1.2.4	Kala esmakokkuostu hind.....	23
1.2.5	Vesiviljelus	24
1.3	Kalavarud.....	26
1.4	Tööhõive ja elatusvõimalused rannakalanduses	29
1.5	Kalalaevastik.....	30
1.6	Sadamad ja lossimiskohad	31
1.7	Kala töötlemine ja otseturustamine.....	33
1.8	Kala tarbimisharjumused ja selle muutused Eestis ja Saaremaal. Kalanduse kui tegevusala tuntus kalanduspiirkonnas.....	33
2.	Eelmise perioodi tegevusstrateegia analüüs.....	36
2.1.	Ülevaade taotlustest	36
2.2.	Toetuse jaotus	38
2.3.	Hinnang perioodi 2016 - 2020 + eesmärkide saavutamisele.....	39
2.3.1.	Kala- või vesiviljelustoodete väärindamine või turustamine	40
2.3.2.	Mitmekesistamine	40
2.3.3.	Kalasadamate uuendamine	41
2.3.4.	Koelmualade taastamine ja loomine ning angerja eksperimentaalne asustamine .	42
2.3.5.	Sotsiaalse heaolu ja kultuuripärandi, sh kalanduse- ja merenduse kultuuripärandi edendamine kalanduspiirkonnas.....	42
2.3.6.	Koostöö	44
3.	Arengustrateegia 2023 - 2027+ kaasamisprotsess ja piirkonna arenguvajadused ning potentsiaal	45
3.1.	Arengustrateegia koostamise kaasamisprotsess	45
3.2.	Piirkonna SWOT ja TOWS analüüsid	45

TÖÖVERSION

4. Arengustrateegia 2023 -2027+ rakendamine, missioon ja visioon	50
4.1. Arengustrateegia rakendamine	50
4.2. Missioon	51
4.3. Visioon.....	52
5. Arengustrateegia eesmärkide püstitamine ja toetatavad tegevused.....	52
5.1. Tegevussuund 1: Vee-elusressursside väärindamine ja otseturustamine	52
5.2. Tegevussuund 2: Sadamate taristu parendamine ja pakutavate teenuste mitmekesistamine	54
5.3. Tegevussuund 3: Majandustegevuse mitmekesistamine.....	57
5.4. Tegevussuund 4: Looduskeskkonna tingimuste parendamine	59
5.5. Tegevussuund 5: Kalanduse- ja merenduse kultuuripärandi edendamine kalanduspiirkonnas	60
5.6. Tegevussuund 6: Kalurite teadmiste ja oskuste edendamine	61
5.7. Strateegia lõimitus ja uuenduslikkus	62
5.8. Strateegia seosed muude arengudokumentidega	64
5.8.1. Sidusus erinevate EL arengufondidega	64
5.8.2. Sidusus erinevate arenguprogrammidaga	65
5.8.3. Sidusus erinevate siseriiklike EL arengudokumentidega.....	65
5.8.4. Sidusus erinevate piirkondlike arengudokumentidega	66
6. Arengustrateegia elluviimist toetavad tegevused	69
6.1. Kohaliku tegevusgrupi töökorraldus.....	69
6.2. Taotlejate võimekuse tõstmine	70
6.3. Taotlusvoorude korraldamine.....	71
6.4. Hindamiskomisjon.....	72
6.5. Hindamiskriteeriumid	73
6.6. Kommunikatsioon	73
6.7. Strateegia tulemuslikkuse hindamin	74
6.8. Strateegia muutmine	74
2 Rahastamiskava	75
Kasutatud materjalid.....	76
Lisad	77
Lisa 1. Strateegia koostamise protsess.....	77

Sissejuhatus

Millega on tegemist

Lühiülevaade koostamise protsessist

Dokumendi ülesehitus

1. Lühikokkuvõte

Lõik dokumendi iga osa kohta

1. Lähteolukorra ülevaade

Selles peatükis antakse ülevaade kalanduspiirkonnast üldiselt s.h. kajastatakse piirkonna rahvastiku, tööhõive, ettevõtluskeskkonna olulisemaid näitajaid. Samuti antakse ülevaade piirkonna looduskaitsealadest ja veekeskkonna seisundist ning mereala planeeringust.

Siin peatükis analüüsitakse ka piirkonnale iseloomulikke kalapüügi ja kalalaevastiku olukorda. Antakse ülevaade vesiviljeluskeskkonnast ja kalavarude olukorrast ning kala esmakokkuostu hindadest. Samuti annab peatükk ülevaate, milline on tööhõive ja elatumisvõimalused piirkonna kalandusvaldkonnas. Analüüsitakse sadamate ja lossimiskohtade olukorda ja arendamise vajadusi/ võimalusi. Antakse hinnang Eesti ja piirkonna kala tarbimisharjumustele ja kalanduspiirkonda tutvustavatele sündmustele.

1.1 Piirkonna iseloomustus

Saare maakond hõlmab Saaremaa ja Muhu saart koos neid ümbritsevate väikesaartega ning Ruhnu saart Liivi lahes. Maakonna pindala on 2922 km² ehk 6,7 % Eesti pindalast. Saare maakonna kalanduspiirkond ühtib oma piiridelt Saare maakonna piiridega Peamised püügipiirkonnad on Liivi laht (püügiruut 28-1), Läänemere keskosa (püügiruudud 28-2 ja 29) ning siseveekogudest Nasva jõgi ning Mullutu laht.

Halduslikult jaguneb maakond 3 vallaks – Saaremaa, Muhu ja Ruhnu. Saaremaa valla koosseisu kuulub ka Kuressaare linn. Saare maakonnas on 1 linn, 9 alevikku ja 492 küla. Saare maakonna inimeste elu oluline mõjutaja on meri. Maakonna eripäraks on kõigi kolme omavalitsuste puhul saarelisus, mis on positiivses vaates soodustanud piirkonna omapära säilitamist ja teatud probleemidest hoidumist (nt kuritegevus). Saarelisus loob samas ka väljakutseid nii majanduse arengu kui rahvastiku jätkusuutlikkuse kontekstis, mida tugevuste abil lahendada. Maakonna konkurentsieelisteks on:

- Looduslik ja puhas elukeskkond – säilinud traditsioonid ja looduslähedus
- Turvaline elukeskkond
- Tugev kogukond¹

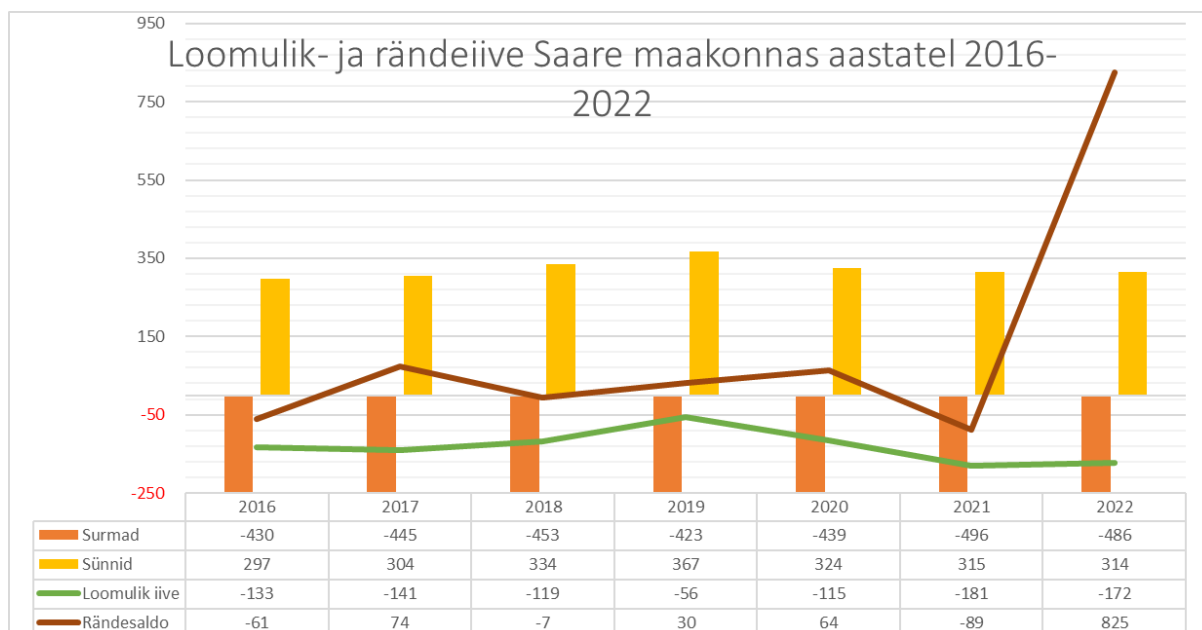
1.1.1 Rahvastik

2023. a 01. jaanuari seisuga elas Saare maakonnas Statistikaameti andmetel 31 919 elanikku (10,9 elanikku km² kohta).² Loomulik iive on maakonnas jätkuvalt negatiivne, rahvaarv kasvab valdavalt sisseerandajate toel. Saare maakonna rahvaarv on püsinud stabiilne – kümne aasta keskmisena on rahvaarv vähenenud loomuliku iibe ja rände tõttu umbes 150 inimese võrra aastas (-0,4%). Suuremad muutused rahvaarvus on toimunud peale Statistikaametis tehtud metoodilisi muutusi, kuid need kompenseerivad üksteist: kui 2015. aasta rahvaloenduse elukohalt üle registripõhisele elukohale, siis rahvaarv Saaremaal kasvas selle tõttu 2000 inimese võrra ja kui seoses viimase loendusega 2017. aasta rahvaloenduse arvutuslikule elukohale, vähendas selle tõttu rahvaarv 1500 inimese võrra.³

¹[Saare maakonna arengustrateegia 2019-2030](#)

² [Statistikaamet](#)

³ [Saaremaa rahvastik ja rahvastikuproгноos 2022 - 2052](#)

Joonis: Loomulik - ja rändeiive Saare maakonnas aastatel 2016-2022

Kuigi numbrid on üsnagi positiivsed, võib Statistikaameti rahvastikuproгноosi järgi eeldada, et Saare maakonna rahvaarv on siiski jätkuvalt langustrendis. Näiteks prognoositav rahvaarv Saare maakonnas on aastaks 2045 27 532 elanikku.⁴ Aastatel 2011–2015 oli elanike arvu vähenemise peamiseks põhjuseks negatiivne rändesaldo, 2016 - 2021 aastatel aga eelkõige negatiivne iive.⁵ 2022. a järsult tõusnud rändeiibe põhjuseks on Ukraina pagulaste sissetõule.

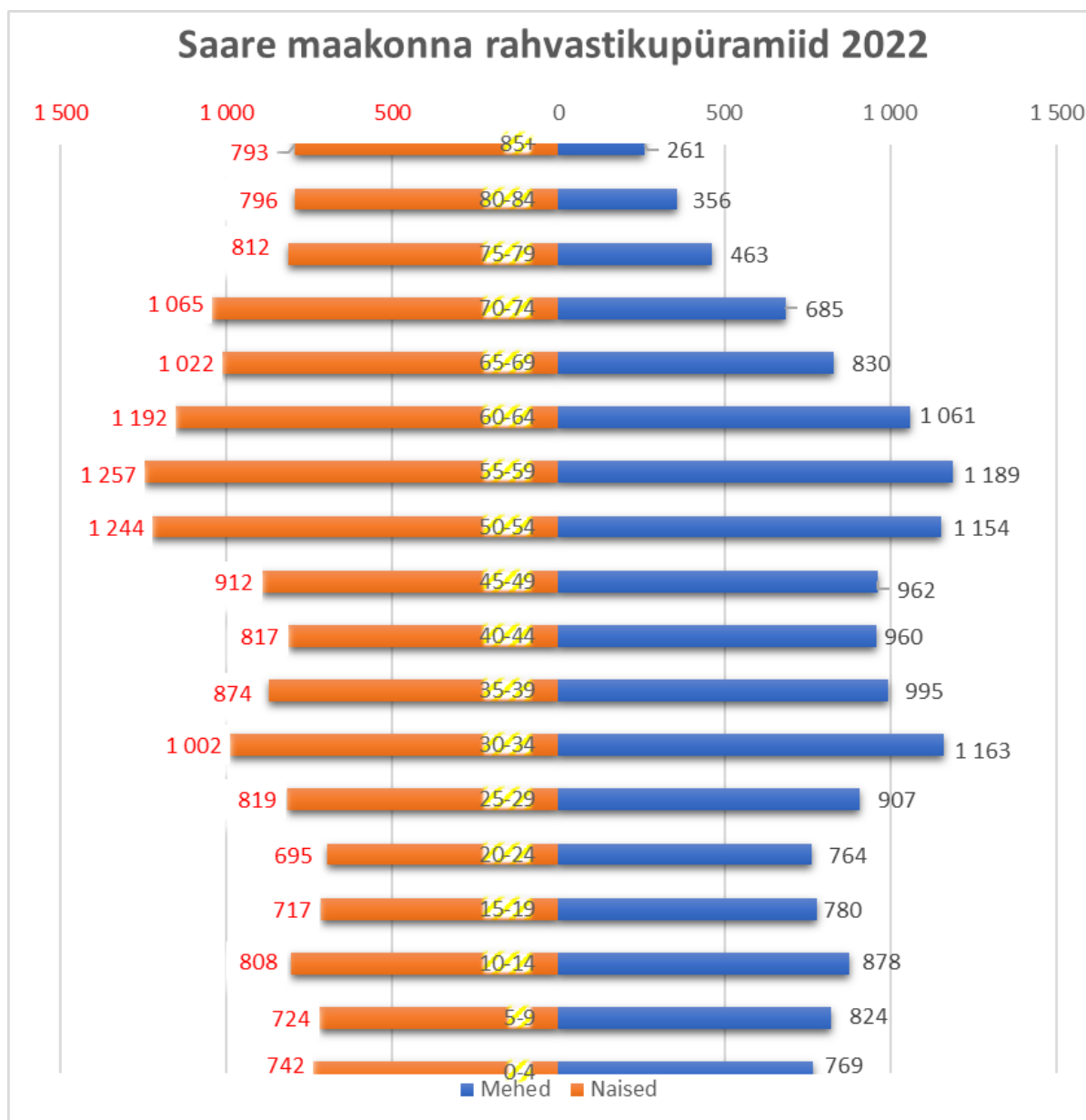
Eesti keskmisega võrreldes on Saare maakonnas vähem nii naisi kui mehi vanuses 30-45, samas on rohkem mehi vanuses 20-34 ja naisi vanuses 24-29 eluaastat. Siit saab järeldada, et tagasi saarele tullaakse peale õpinguid või keskeas, kui soovetakse elu turvalisemas keskkonnas. 21,3% Saare maakonna elanikkonnast on vanem kui 65 eluaastat (Eestis 18,1%). Elanike vananemine tingib olukorra, kus ülalpeetavate arv elanikkonnas kasvab, mis omakorda seab suurema koormuse teistele ühiskonna tööealistele liikmetele. Eakate elanike osakaal Saare maakonnas suureneb ning laste ja tööealise elanikkonna hulgas toimub vastupidine protsess. 14,3% Saare maakonna elanikkonnast on noorem kui 15 eluaastat (Eestis 15,6%).⁶

Saare maakonna rahvastikupüramiid soo ja vanuskoosseisu järgi 2022. a.

⁴ [Statistikaamet](#)

⁵ [Saare maakonna arengustrateegia 2019-2030](#)

⁶ [Saare maakonna arengustrateegia 2019-2030](#)

Joonis 1. Saare maakonna rahvastikupüramiid 2022 (allikas: Statistikaamet)

Saaremaa elanikud moodustavad 2,3% kogu Eesti elanikest. 20% elanikkonnast on nooremad, kui 20 aastat, 57% on tööealised ehk 20-64-aastased ning 23% 65-aastased või vanemad. Eestis keskmiselt on 65-aastseid ja vanemaid inimesi osatähtsusest veidi vähem – 20%. Naisi on Saaremaal kokku 52%, kuid vanusrühmiti on nende osatähtsus erinev. Naiste osatähtsus võrreldes meestega on väiksem alla 50- aastaste hulgas, 70-aastaste ja vanemate hulgas on naiste osatähtsus üle 60%. Sellise soovanusjaotuse kujunemise on põhjustanud mitmed rahvastikuprotsessid nagu noorte rände sooline erinevus ja naiste pikem eluiga. Samas tulevikus peaks need erinevused vähenema, sest meeste keskmine eluiga kasvab juba paarkümmend aastat naistest kiiremini.⁷

⁷ [Saaremaa rahvastik ja rahvastikuproгноos 2022 - 2052](#)

Rahvastikupüramiidi tuleks suhtuda siiski teatud reservatsiooniga, kuna registrijärgne elukoht ja tegelik elukoht ei pruugi kattuda, Saare maakonda registreerituks jäädakse erinevatel põhjustel (nt soodustused praamipiletite ostmisel).

Saaremaa valla Tugiteenuste osakonnast saadud andmetel sisemaal asuvad maakoha asulad on enamasti väheneva elanikkonnaga. Rohkem linna tüüpi asustus on koondunud Kuressaare linna ja selle ümbrusse (Kudjape ja Nasva alevikud, Muratsi, Praakli, Upa, Vaivere, Laheküla). Seal elab 47 % kogu saaremaa rahvastikust ehk ca 14 750 elanikku, ülejäänud 53 % elab maapiirkondades. Võrdluseks, Eestis keskmisena elab ligi 67% riigi elanikkonnast linnades. Eriti kiirelt, üle 20%, on kahanenud Kuressaarest kaugemate Torgu, Kihelkonna, Mustjala, Orissaare, Pöide, Laimjala piirkondade rahvastik.

Muhu valla rahvastiku vähenemine on peatunud ja on vaikselt tõusutrendis. 2019. a 1. jaanuari seisuga oli Muhu saarel 1945 elanikku ja 2023. a 1. jaanuari seisuga 2080 elanikku. Ka Ruhnu vallas näitab elanike arv mõningast tõusutrendi. Kui 2019. a 1. jaanuari seisuga oli saarel 161 elanikku, siis 2023. a 1. jaanuari seisuga oli elanikke 173. Enamasti on elanikkonna arv kasvanud nende arvelt, kes elavad Ruhnus vaid suviti: sissekirjutust omavast isikust elab ca 2/3 saarel vaid suvel.

Rahvastiku dünaamika viitab maakonna servaalade ääremaastumisele ning Kuressaare lähiümbruses Kaarma piirkonnas toimuva ees- ja valglinnastumisele. Ülejäänud osa Saaremaast ja Muhumaast on suhteliselt hõreda asustusega maapiirkonnad. Asustus paikneb suhteliselt ühtlaselt üle mõlema saare, kus rannikul asuvad traditsioonilised kalurikülad ja sisemaal põllumajandusega tegelevad külad. Külad on elanike arvu poolest üldiselt väikesed, kuid on ka suuremaid üle 200 elanikuga (lisaks Muratsi külale ja Lahekülale Mustjala, Mändjala, Kõljala). Alevikud: Orissaare 820, Kudjape 690, Kärla 500, Salme 470, Valjala 410, Nasva 400, Aste 380, Kihelkonna 340, Leisi 320⁸.

Hajaasustuse tõttu on Saaremaa piirialadel üha keerulisem pakkuda mitmekesiseid avalikke teenuseid (asustus tihedus 10,9 elanikku km² kohta). Enamik elanikkonnast ja teenustest on koondunud Kuressaare linna, mis muudab logistiliselt keerukamaks nende kättesaamise äärealade elanikele. Probleemi püütakse lahendada valla poolt organiseeritud tasuta sotsiaaltranspordiga.

Saare maakond paistab silma moonutustega rahvastiku statistikas. Selle põhjusteks on:

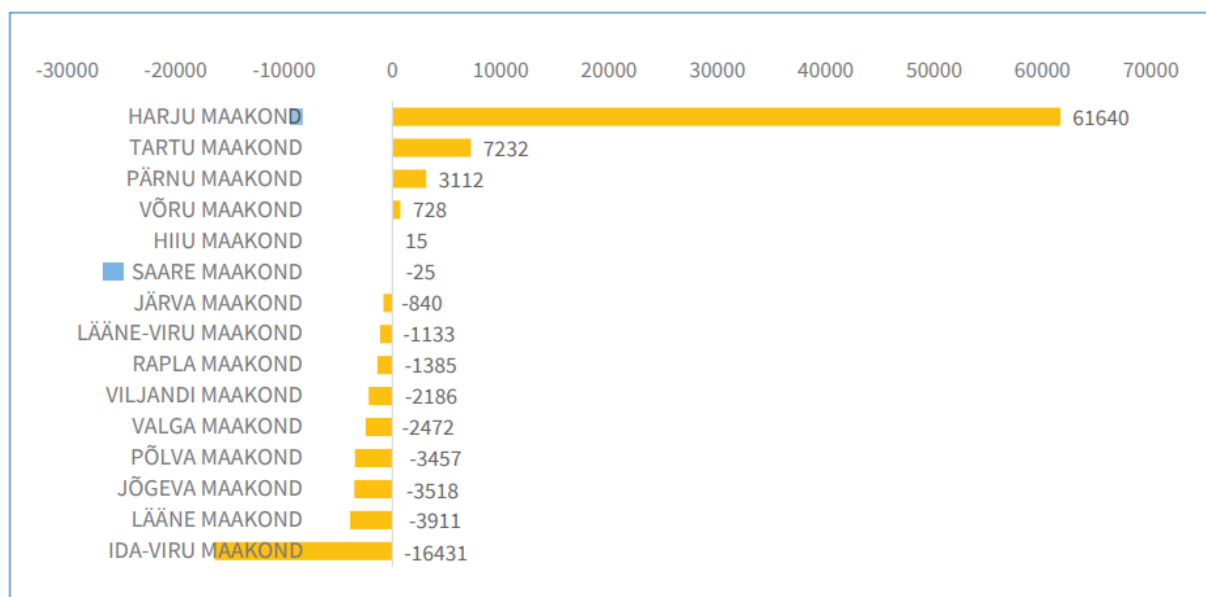
- küllaltki suur suvilaomanike või mitme elukohaga inimeste hulk;
- küllaltki suur omavalitsust oma maksudega toetada soovivate,

kuid füüsiliselt mujal elavate inimeste osakaal;

- praamisoodustus püsielanikele, mille saamiseks kirjutatakse end tihti sisse isegi juhul, kui enamik aega elatakse tegelikult mujal. 2021. a rahvaloenduse ja rahvastikuregistri andmed erinesid rahvaarvu osas näiteks Saaremaa vallal 4,5%, Muhu vallal 14% ja Ruhnu vallal koguni 36%. Seetõttu ei pruugi kõik rahvastikuprotsessid Saare maakonna andmestikus selgelt ilmned. Viimase 10 aasta jooksul Saare maakonna rahvaarv sisuliselt püsinud stabiilsena. Kahanemine 25 inimese võrra 31292-ni ei ole märkimisväärne, pigem on see Eesti mõistes küllatki hea tulemus.⁹

⁸ Saaremaa valla Tugiteenuste osakonna rahvastikutoimingud

⁹ [Saare maakonna arengustrateegia 2022-2035](#)

Joonis : Rahvaarvu muutus Eesti maakondades 2011 VS 2021(Rahva ja eluruumide loendused)¹⁰

1.1.2 Tööhõive

Statistikaameti andmetel oli Saare maakonnas 2023. a 01. jaanuari seisuga 23 445 tööealist elanikku (vanuses 15 -74). 2023. a I kvartalis oli Saare maakonna tööealisest elanikkonnast tööga hõivatud 11 255 inimest (4899 meest ja 6356 naist). Sama allika andmetel oli 2022. a Saare maakonna tööealisest rahvastikust tööga hõivatud 70,5 %, mis on kõrgem kui Eesti tööhõive määr, mis oli samal aastal 69,2 %¹¹. Kalandussektoris töötab täistööajaga u 2,5% tööealisest elanikkonnast. ¹²

Statistikaameti palgarakendus näitab, et Saare maakonna täistööajaga töötajate 2023. a I kvartali ühe kuu keskmine töötasu oli 1316 €, kusjuures mehed teenisid keskmiselt 130 € kuus rohkem kui naised. Kogu Eesti keskmine töötasu samal ajal oli 1741 € (mediaantöötasu Saare maakonnas oli 1150 €, kogu Eesti mediaantöötasu 1424 €). Samale allikale tuginedes võib öelda, et aastate 2016 - 2022 on Saare maakonnas täistööajaga töötajate brutopalk Eesti keskmisest ca 400 € võrra väiksem, kasvades küll vähehaaval aga jäädes ikkagi alla Eesti keskmisele.

Saare maakonna kalandusvaldkonnas täistööajaga töötavate inimeste keskmist palka täpselt välja tuua on raske, kuna ametlik statistika on esitatud koos põllumajandusvaldkonna näitajatega aga esitatud andmetest lähtudes võib öelda, et kalandusvaldkonna töötajate keskmine töötasu jääb tublisti alla Eesti keskmisele, varieerudes 971 - 1181 € vahel¹³.

Töölane pendelränne maalt Kuressaarde on intensiivistunud ja ulatub ka kaugeimate äärealadeni. Üleriigilise planeeringu 2030+ analüüsis on välja toodud, et Saare maakonnas on tekkinud uued töövormid, nt kaugtöö; aina rohkem töötajaid osaleb igapäevases tööalases pendelrändes linna ja maa vahel ehk, siis Saare maakonna mõistes ka saarte ja Mandri-Eesti

¹⁰ [Saare maakonna arengustrateegia 2022-2035](#)

¹¹ [Statistikaameti palgarakendus](#)

¹² Kalandussektori etevõtjate suuline küsitlus

¹³ [Statistikaamet](#)

vahel¹⁴. Pikki aastaid kestnud väljaränne ning ulgutööl käimine viitavad sellele, et Saare maakonna töökohtade valik pole kvalifitseeritud inimeste jaoks piisavalt atraktiivne, mis omakorda tekitab tööjõupuuduse maakonnas.

Saare maakonna ettevõtluskeskkonna ja selle arendamisvõimaluste analüüsis on maakonna tööjõu ja palkade osa kokku võetud järgnevalt:

“Lähiaastatel jätkuvad või süvenevad trendid nii Eestis aga ka Saare maakonnas:

- *tööealise elanikkonna arvu järsk langus, tööjõuturule siseneb igal aastal 30% vähem tööikka jõudnuid;*
- *kvalifitseeritud tööjõule on atraktiivsem mandri või välismaa kõrgem palgatase ja kvalifikatsioonile vastav töö;*
- *madal kolmanda taseme hariduse osakaal Saare maakonna tööjõulise elanikkonna hulgas.”*

1.1.3 Ettevõtluskeskkond

Saaremaa ettevõtluskeskkonna ja innovatsiooni võimaluste hetkeolukorda on põhjalikult käsitletud 2019. a koostatud [Saare maakonna ettevõtluskeskkonna ja selle arendamisvõimaluste analüüsis](#) ja ka samal aastal läbi viidud [Saare maakonna ettevõtjate rahulolu uuringus](#). Samuti annab põhjaliku ülevaate piirkonna ettevõtluskeskkonnast [Saare maakonna arengustrateegia 2022-2035](#).

EMTA andmetel oli Saare maakonnas 2023. a juunis 2083 tegutsevat ettevõtet neist töötajatega ettevõtteid 1415 (juriidilisi isikuid kokku maakonnas oli 6680). Kõige rohkem ettevõtteid tegevusvaldkonna järgi oli ehituses (325), hulgi- ja jaekaubanduses (324), kutse-, teadus- ja tehnikaalases valdkonnas (231) ja töötlevas tööstuses (212), põllumajanduse, metsamajanduse ja kalapüügi valdkonnas (208). Nende valdkondade ettevõtted on ka piirkonna suuremad tööandjad.¹⁵

Statistikaameti andmetel (2022. a) on sarnaselt kogu Eestile ka Saare maakonnas kõige rohkem vähema kui 10. töötajaga ettevõtteid, moodustades 95,5% kogu ettevõtete arvust (kogu Eesti sama perioodi näit 94,7 %, Hiiumaa 97,3 %, Lääne maakond 94,0 %).¹⁶

Saare maakonna ettevõtluskeskkonna üheks probleemiks on kvalifitseeritud tööjõu puudus, seda eriti oskustööliste osas.

Arenguseire Keskuses valmis 2018. a aruanne “Tööturg 2035. Tööturu tulevikusuunad ja stsenaariumid”, mis sisaldab Eesti tööturu peamisi väljakutseid ja arenguperspektiive globaalsete ja tärkavate trendide taustal aastani 2035. Arenguseire Keskuse poolt 2018. aastal läbi viidud uuringu järgi väheneb tööealiste elanike arv Eestis isegi rändevoogude tasakaalu ja mõõduka sündivuse tõusu stsenaariumi puhul aastaks 2035 130 000 inimese võrra.¹⁷

Sellega on kaasnenud viimase aasta- kahe jooksul Eesti tööjõuturul olulise trendi algus – odava välistööjõu kaasamine. Välistööjõud on üha sagedasem nähtus ka Saare maakonna mitmetes ettevõtetes. Oma panuse sellele andis kindlasti Venemaa ja Ukraina vahelise sõja tõttu saabunud Ukraina pagulased. Statistikaameti 30. 06. 2023. a seisu andmetel on Saare

¹⁴ [Saare maakonna arengustrateegia 2019-2030](#)

¹⁵ [EMTA: Ettevõtluse statistika 2023](#)

¹⁶ [Statistikaamet](#)

¹⁷ [Tööturg 2035. Tööturu tulevikusuunad ja stsenaariumid.](#)

maakonnas tööga hõivatud 324 ukrainlast, mis moodustab 2,7 % piirkonna tööga hõivatusest.¹⁸

Saare maakonna ettevõtjate rahulolu uuringus on välja toodud, et vajaliku tööjõu olemasolu ja selle leidmise võimaluste osas esineb rohkelt rahulolematust eelkõige seetõttu, et kohapealt ei ole vajalikku tööjõudu, kas üldse võimalik leida või on puudus just kvalifitseeritud tööjõust¹⁹.

Saare maakonna ettevõtluskeskkonna ja selle arendamise võimaluste analüüsist nähtub, et Saare maakonna majandust veavad tugevad töötleva tööstuse sektorid nagu toiduainete tootmine (sh kalatöötlemisega tegelevad ettevõtted AS Läätsa Kalatööstus ja OÜ Saare Kala Tootmine), metallitoodete ja transpordivahendite tootmine, arvutite ja elektroonikaseadmete tootmine, kummi- ja plastitoodete tootmine. Lisaks tootmisele on tugevatel positsioonidel kaubandus, turism ja majutus, põllumajandus ja ehitussektor, kasvamas on ka puidutööstus ja metsamajanduse sektor. Samast analüüsist nähtub, et kalapüügi ja vesiviljeluse sektor on Saare maakonnas analoogselt põllumajandusele kaotanud viimasel kahel kümnendil suuresti oma olulisusest. Samas on see sektor siiski eraldi välja toodud, kuna selles valdkonnas nähakse pikas perspektiivis olulist kasvupotentsiaali.

Kalandusvaldkonna suurimateks tööandjateks on Osaühing Kaabeltau, Osaühing Monistico ning Aktsiaselts Saare Rand²⁰.

Vaatamata COVID-19 tingitud piirangutele on kalatöötlemisettevõtete netokäive püsinud viimastel aastatel stabiilselt 2,4 miljoni € juures ja töötajate arv on olnud ca 50 töötaja juures.

Saare maakonna majandusüksuste kaupade ekspordinäitajad on olnud viimase seitsme aasta lõikes tõusutrendis (erandiks 2020. a, mil toimus seoses COVID-19 piirangutest tingitud ekspordilangus). Allolevast tabelist nähtub, et kaupade eksport on suurem kui import.

Aasta	Eksport /miljonit €	Importi/miljonit €
2016	159,0	90,0
2017	172,0	98,0
2018	173,0	94,0
2019	187,0	85,0
2020	161,0	111,0
2021	211,0	111,9
2022	249,0	126,0

Tabel 1. Kaupade eksport ja import 2016-2022 (allikas: Statistikaamet)

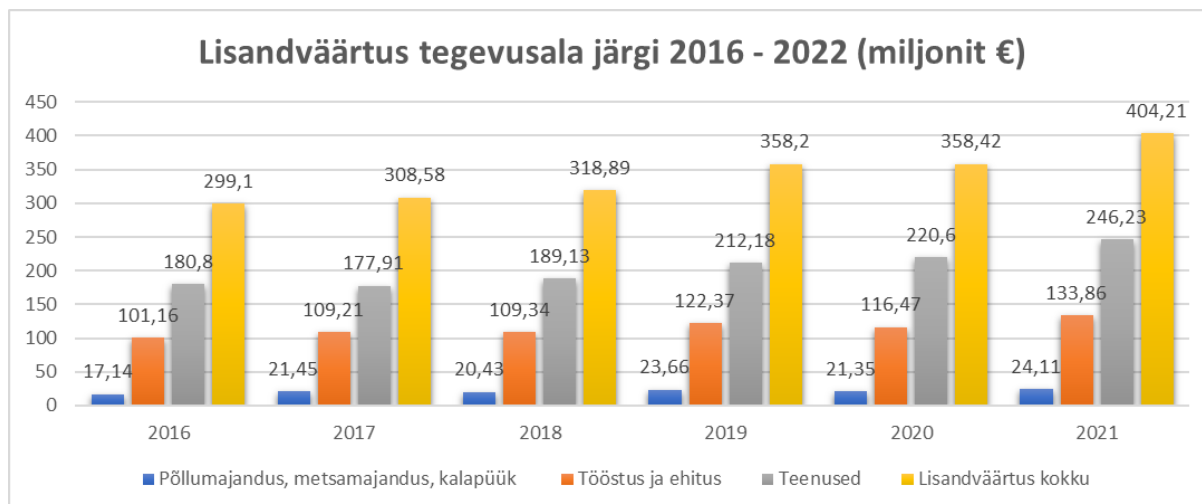
2022. a eksportis maakonnast kaupu välja 270 majandusüksust ja 538 majandusüksust importisid kaupu sisse.

¹⁸ [Statistikaamet](#)

¹⁹ [Saare maakonna ettevõtjate rahulolu uuring](#)

²⁰ [Saare maakonna ettevõtluskeskkonna ja selle arendamisvõimaluste analüüs](#)

2021. a on Saare maakonna ettevõtted on andnud lisandväärtust kokku 404,21 miljoni € (2016. a 299,1 miljoni €, tootmises kasutatud kaupade ja teenuste väärtus on üldväärtusest maha arvatud) väärtuses (sellest erinevad teenused 246,23 miljonit €, tööstus ja ehitus 133,86 miljonit € ja põllumajandus, metsamajandus ning kalapüük 24,11 miljonit €).

Joonis: Ettevõtete poolt loodud lisandväärtus tegevusalade järgi 2016 - 2022 (Allikas: Statistikaamet)

Maakonna ettevõtluskeskkonnast täpsemalt rääkides, siis Saare maakonna ettevõtluskeskkonna ja selle arenguvõimaluste analüüsist nähtub, et maakonna majanduse üks suuremaid eestvedajaid on metallitoodete ja transpordivahendite tootmise sektor, seda eriti laevaehituse klasteri valdkonnas. Sektor on keskmise palga, lisandväärtuse ja ekspordimahtude järgi viimastel aastatel maakonnas alati esimese kolme hulgas olnud. Sektori edukuse üks alustala on Väikelaevaehituse Kompetentsikeskus (Small Craft Competence Centre, SCC), kes pakub ettevõtetele väikelaevade disaini, mudelkatsete ja materjalilabori teenuseid. Tänu SCC tegevusele on laevaehituse klaster saanud olulise arengutoe. Suurimateks ettevõteteks olid Baltic Workboats AS, AS Luksusjaht, OÜ Sporrang Eesti, OÜ Kingli Grupp, Ionix Systems OÜ, Composite Plus OÜ ning Alunaut OÜ. Kogu Eesti väikelaevaehituse käibest moodustab Saare maakonna ettevõtete käive ligi 90%.

Järgneb toiduainete tootmine, mis on hulgi- ja jaekaubanduse järel suurima käibega majandusharu Saare maakonnas. Saaremaa kaubamärgi alt müüdavad tooted annavad olulise eelise Eesti turul. Sektori suurimad ettevõtted on AS Saaremaa Piimatööstus, Osaühing Saaremaa Lihatööstus, Osaühing Vettel, Aktsiaselts Saarek Productions, Aktsiaselts Läätsa Kalatööstus ning Saaremaa Deli Food Osaühing.

Olulisel kohal maakonnas on ka arvuti- ja elektroonikaseadmeid tootvad ettevõtted, mis baseeruvad suuresti väliskapitalil. Sektori Saare maakonna suurimad ettevõtted on Incap Electronics Estonia Osaühing, Ouman Estonia Osaühing ning Tepcomp OÜ.

Viimasel kahel aastakümnel on põllumajanduse osakaal Saare maakonna majanduses järjekindlalt vähenenud aga tänu investeringutele ja sektori moderniseerimisele ning sellega kaasnenud efektiivsuse kasvule on märgata teatavat kasumi ja lisandväärtuse kasvu. Sektori suurimad ettevõtted Saare maakonnas on Aktsiaselts Valjala Söödatehas, Osaühing Saare Peekon, Kõljala Põllumajanduslik osaühing ning Kärja Põllumajandusühistu.

Suurimad hulgi- ja jaekaubanduse ettevõtted maakonnas on Saaremaa Tarbijate Ühistu (STÜ on samas ka üks maakonna suurimatest tööandjatest) ja AS Saare Kütus. Hinnanguliselt üle

2/3 Saare maakonna kaubanduse käibest moodustab mandrile registreeritud ettevõtete käive, kellest suurimad on jaemüügi kettide kauplused.

Väliskapitalil baseeruv keemia-, kummi-, plastitoodete ja mineraalide tootmise sektor on pea täiel mahul suunatud ekspordile, olles suuruselt Saare maakonnas neljanda ekspordimahuga. Ekspordiks läheb koguni 93% toodangust, mis on sektoritest kõrgeim näitaja. Viimastel aastatel on sektor läbinud ka olulise palgakasvu ja jõudnud Saare maakonna kõrgema palgaga sektorite hulka. Suurimad ettevõtted on osaühing Merinvest, Trelleborg Industrial Products Estonia OÜ ning OÜ Duschy. Sektor on samuti üks suurimaid töandjaid maakonnas.

Puidu töötlemine ja mööblitööstus on maakonnas pikkade traditsioonidega ning sektor on ettevõtete arvu järgi maakonna üks suuremaid. Automatiseerimise läbi viinud ettevõtted on tõusnud vabariigi suurimate hulka. Viimaste aastate jooksul toimunud puidutöötlemise sektori kasv on olnud maakonnas üks kiiremad. Samas paljudel väiksematel ettevõtetel on automatiseerimise protsess veel ees ja ilma investeeringuteta võib konkurents püsimine raskeks osutuda. Sektori suurimad ettevõtted ja töandjad on Osaühing NOVARA, Osaühing Sandla Puit, Aktsiaselts Saare Ere ning osaühing Kalla Mööbel.

Viimaste aastate olulisemaks tagasilöögiks Saare maakonnas on vaid veonduse ja laonduse sektori käivete vähenemine. Muutus on õnneks vaid statistiline, sest kuni 2016. aastani parvlaevatühendust korraldanud Saaremaa Laevakompanii ja Väinamere Liinid OÜ asemel osutab täna teenust TS Laevad, kes ei ole Saare maakonna ettevõtte ja seega ei kajastu Saare maakonna statistikas. Küll on oluliseks tagasilöögiks vedaja peakontori asukoht väljaspool Saare maakonda, millega on vähenenud maakonna merendussektori kompetents ning spetsialistide töökohtade arv.

Ehitussektori tõusud ja mõõnad sõltuvad suuresti majandustsüklitest. Aastaid 2017 – 2018 võib pidada majandustsükli haripunktiks, edasi võib täheldada juba teatavat langust.

Majutus ja toitlustussektor on samuti maakonna ettevõtluskeskkonna oluline osa. Sektori tegevus on suuresti hooajaline ja sündmuspõhine, väga negatiivse löögi andis sektorile nn “koroonaag.” Kindlasti sõltub sektori käekäik ka mandriga laeva- ja lennuühenduse stabiilsusest ja teenuse kooskõlast nõudluse muutumisega. Sektorit võib pidada arvestatavaks töandjaks aga tegemist on ka hooajaliste töökohtadega.

Elektri, gaasi, vee, jäätmete ja mäetööstuse sektor on Saare maakonnas töötaja kohta kõrgeima lisandväärtusega. Sektori moodustavad kommunaalteenuseid pakkuvad ettevõtted ning sellele on lisandumas taastuvenergiat tootvad ettevõtted. Sektor eristub teistest just tänu suurele investeeringute osakaalule, mis kajastub ka võrreldes teiste sektoritega suuremas lisandväärtuses, mille suurima osa moodustab amortisatsioon. Sellele lisanduvad veel maakonna kõrgeim palgatase.

Tekstiilitööstuse osatähtsus Saare maakonnas püsib kõrgel tänu ühele suuremale ettevõttele, milleks on võrgulina tootmisega tegelev Saare Frydendahl OÜ, teiste ettevõtete mahud on analoogselt kogu Eesti tekstiilisektorile pigem vähenemas. Selle põhjuseks on tööjõukulude suur osakaal.

Analoogselt põllumajandusele on metsamajanduse sektor teostanud suured investeeringud kaasaegsesse tehnikasse ja tänu sellele on sektori lisandväärtus töötaja kohta üks maakonna paremaid. Eraldi tahaks rõhutada, et lisandväärtuse kasv on tulnud just amortisatsiooni ja

kasumi arvelt ja seda suhteliselt väikeste tööjõukulude juures. Sektori liidrer on Reta Puit OÜ.²¹

Saare maakonna ettevõtjate rahulolu-uuringus on kokkuvõtvalt välja toodud, et Saare maakonna ettevõtluskeskkonna peamine tugevus on Saaremaa väiksuse ning kogukond millele järgnes Saaremaa hea kuvand ja saareline eripära. Väikese kogukonna puhul nähti positiivsena suuremat kokkuhoidmist ning kogukondlikke suhteid kui olulist kontaktivõrgustikku nii eraelus kui ka ettevõtluses. Saareline eripära tekitab teatava eksootilisuse kuvandi ning mõjub samas ka usaldusväärsena. Sama trend tuleb välja ka käesoleva arengustrategia SWOT analüüsist.

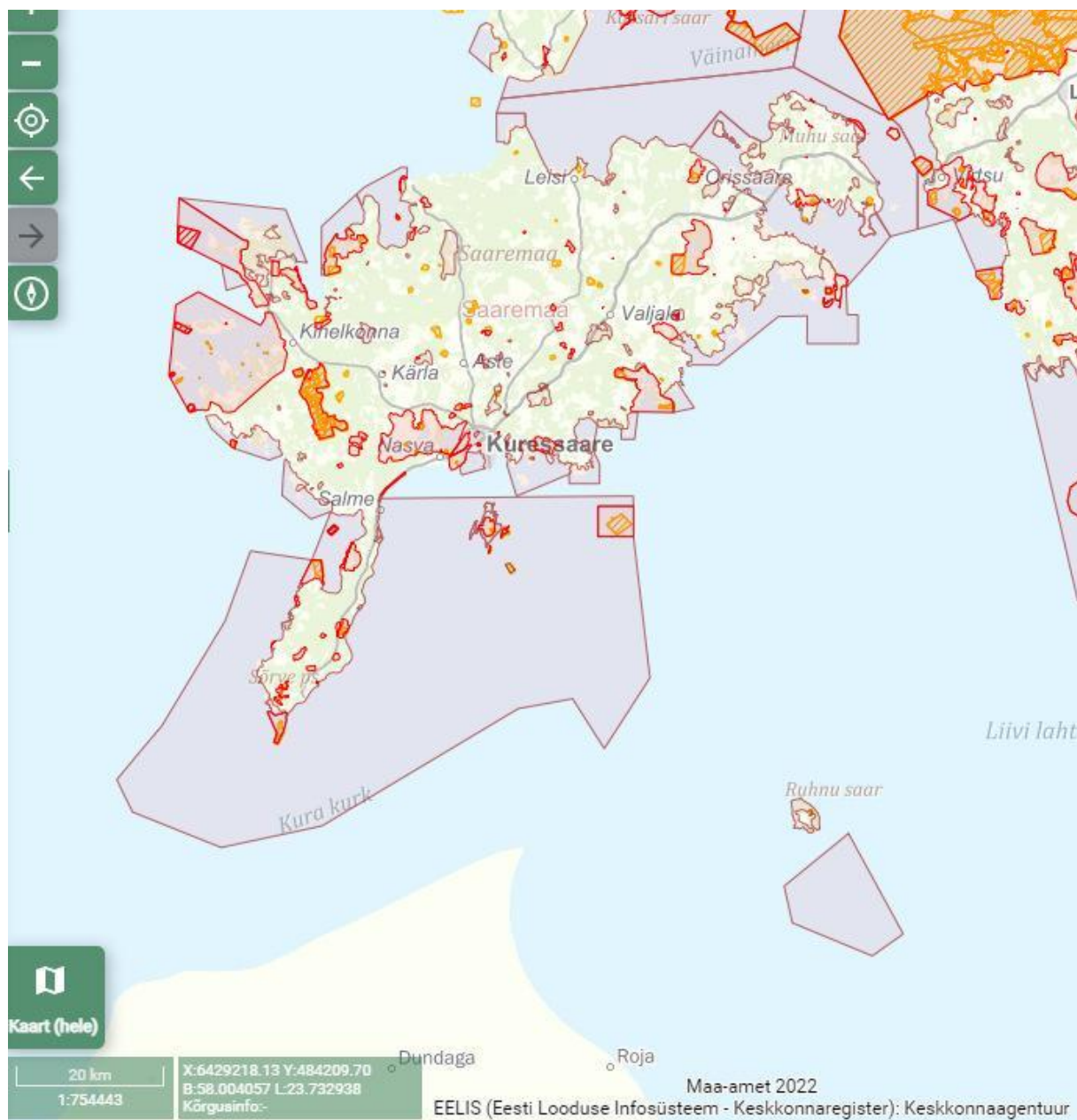
Ettevõtluskeskkonna suurimate kitsaskohtadena tõusid esile tööjõupuudus ning saarelisest eripärast tulenev probleemne transpordiühendus ja logistika. Saare maakonna ettevõtluskeskkonna erinevatele teguritele antud keskmiste rahuloluhinnangute põhjal võib öelda, et kõige väiksem on rahulolu vajaliku tööjõu olemasolu ja selle leidmise võimaluste, maakonnasisese bussiliikluse ning elektrivarustuskindlusega. Seega on eelpool mainitud ettevõtluskeskkonna tegurite parendamine väga olulise kaaluga Saare maakonna esitlemisel nii positiivse elu- kui ka ettevõtluskeskkonnana, et praegustel kohalikel elanikel ja ettevõtjatel säiliks soov saarele elama ja tegutsema jääda ning saareline keskkond oleks atraktiivne ka väljastpoolt tulijatele.²²

1.1.4 Looduskaitsealad

Võib öelda, et ligi viiendik Saare maakonna maismaa territooriumist on kaitse all, Maa-ameti looduskaitse kaardirakendusest nähtub, et merega piirneb 20 looduskaitse- ja hoiuala. Kalakaitsepiirangud on kahel looduskaitsealal, milleks on Vilsandi Rahvuspark (16 551 ha vett) ja Laidevahe looduskaitseala (927 ha vett). Vilsandi Rahvusparki veealal on keelatud sügisene siiapüük, mis andis kaluritele olulist palgalisa. Laidevahe looduskaitseala on oluline ahvena, haugi ja särjepüügi veeala just kesksuvisel ajal.

²¹ [Saare maakonna ettevõtluskeskkonna ja selle arendamisvõimaluste analüüs](#)

²² [Saare maakonna ettevõtjate rahulolu uuring](#)

Joonis 4. Saare maakonna looduskaitse ja hoiualad (allikas: Maa-ameti looduskaitse geoportaal)

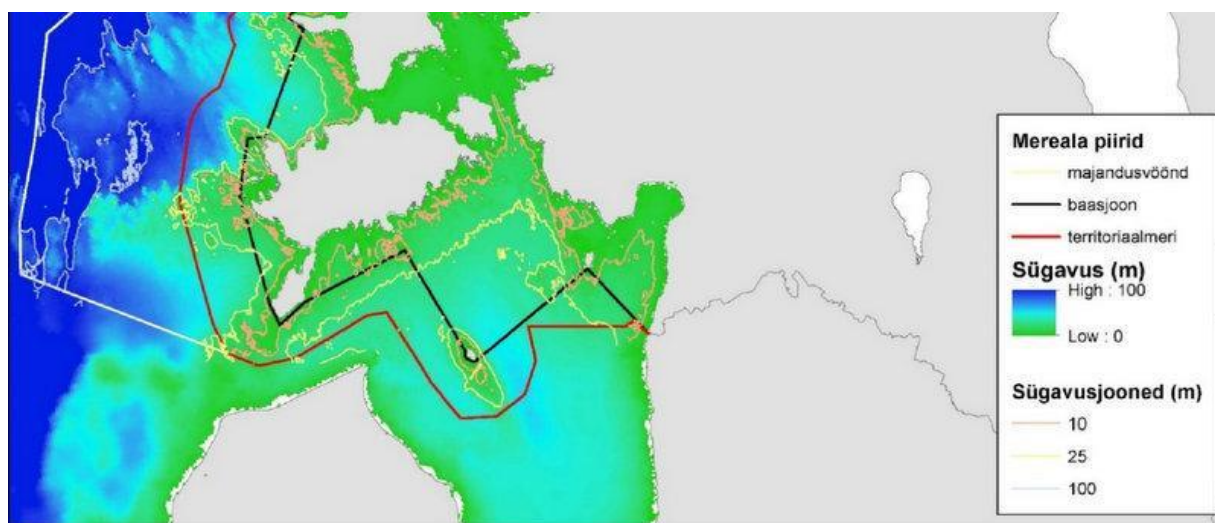
1.1.5 Mereala planeering

Mereala planeerimise eesmärk on leppida kokku Eesti mereala kasutuse põhimõtetes pikas perspektiivis, et panustada merekeskkonna hea seisundi saavutamisse ja säilitamisse ning edendada meremajandust. Planeeringuga määrati kindlaks, millistes piirkondades ja millistel tingimustel saab merealal tegevusi ellu viia. Mereala planeeringu koostamise käigus käsitleti merealal juba toimuvate ja alles kavandatavate tegevuste koosmõju. Samuti hinnati nendega kaasnevat mõju merekeskkonnale ja majandusele ning tegevuste sotsiaalset ja kultuurilist mõju. Mõjude hindamise tulemused kajastuvad seletuskirjas, koostatud on ka eraldiseisev mõjude hindamise aruanne. Kehtestatud mereala planeering on aluseks erinevate mereala kasutamist lubavate otsuste langetamisel nii ministeeriumidele kui ametitele ning suunab ka

ettevõtjate, investorite, kohalike omavalitsuste ning rannikukogukondade tegevust. Mereala planeeringuga tuleb arvestada planeeringute, mereala kasutust mõjutavate otsuste, merekasutuseks väljastatavate lubade ning riigi ja kohaliku omavalitsuse strateegiliste arengudokumentide koostamisel (allikas:²³

1.1.6 Veekeskonna seisund Saaremaa rannikumeres ja piirkonna loodusressursid

Eesti mereala on jagatud kolmeks (vastavalt merealapiiride seadusele): sisemeri, territoriaalmeri ja majandusvöönd. Nagu allolevalt jooniselt nähtub, on Saaremaa rannikumeri madal meri, mille sügavus jääb 10-25 m piiridesse.

Joonis 5. Mereala piirid ja sügavusjooned Saaremaa rannikumeres (allikas: Eesti Veeteede Amet)

Mere ökosüsteemi seisundit mõjutavad nii maismaal kui Läänemeres toimuvad protsessid ja mõjurid, olulisim neist on inimtegevus. Oma mere kaitse ja kasutamise korraldamisel lähtub Eesti sarnaselt teistele EL-i riikidele merestrateegia raamdirektiivist (2008/56/EÜ; lüh. MSRD). Viimane Eesti mereala keskkonnaseisundi uuring viidi läbi 2018/2019. a. Merekeskkonnas on eristatavad kaks üldist elupaika: pelaagilised (veesamba) elupaigad ja bentilised (merepõhja) elupaigad. Uuringus välja toodud hinnang Eesti mereala pelaagilistele elupaikadele on valdavalt ebasoodne, heas seisus on vaid osa Saare- ja Hiiumaa lääne- ning põhjarannikuga piirnevast rannikumerest ja väike osa Soome lahe idapoolsest rannikumerest. Põhjaelupaikadest hinnatakse karide, laugmadalike ja liivamadalate seisundit. Kõik need kolm elupaigatüüpi on soodsas seisundis. Lisaks hinnati põhjaelupaikade hapnikuvaegust ja pehmepõhjaliste alade makrofauna kooslusi. Nende hinnang Eesti merealal on valdavalt soodne, kuid Väinameres, Pärnu lahes ning Soome lahe ida- ja avaosas head seisundit ei saavutatud²⁴. Eutrofeerumine ongi Läänemere üks suurimaid keskkonnaprobleeme, eutrofeerumist põhjustab toitainete (eelkõige lämmastik- ja fosforühendite) kuhjumine merekeskkonnas. Eesti riikliku merekeskkonna seire andmed näitavad ka, et nii talvised anorgaanilise lämmastiku ja fosforühendite kontsentratsioonid kui ka suvised keskmised üldlämmastiku ja -fosfori sisaldused on kaugelt üle soovitud taseme. Sama probleemi võib täheldada ka Liivi- Lahes ja Väinameres.

²³ [Eesti mereala planeering](#)

²⁴ [Eesti mereala keskkonnaseisundi hindamise aruanne, 2018](#)

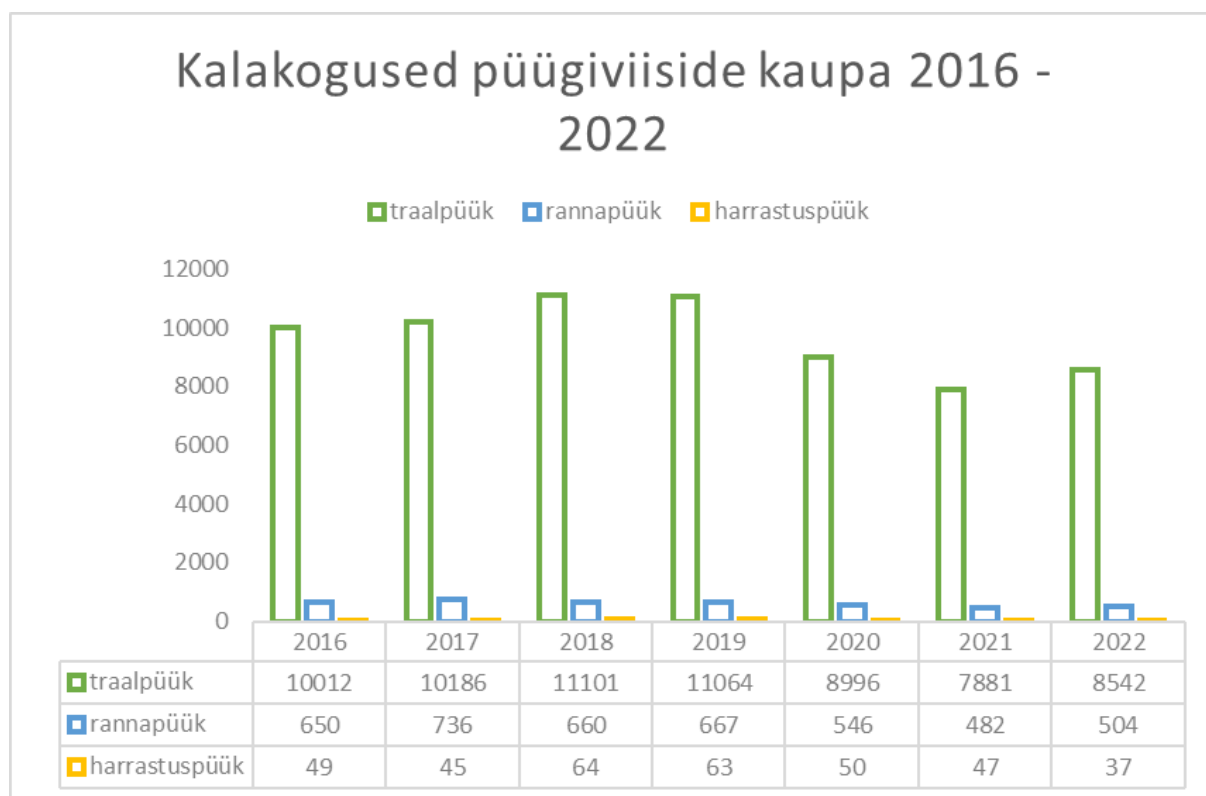
Saaremaa kalanduspiirkonna loodusressurssideks on eelkõige

1.2 Kalapüük

Kalapüük jaguneb kalurkonna alusel traalpüügiks, rannapüügiks ja harrastuspüügiks.

Kalurkonnast rääkides tuleb vahet teha kalapüügiõiguse omanikul ja kutselisel kaluril. Kalapüügiõiguse omanikud on need, kelle vahel igal aastal jagatakse ära püügivõimalused (kui palju püügivahendeid kasutada võib) ning neile väljastatakse kaluri kalapüügiluba. Kalapüügiõiguse omanik ei pea ise tingimata kalur olema ja kaluri kutsetunnistust omama. Kaluri kalapüügiiloale kantakse kalurid, kes omavad kaluri kutsetunnistust (rannakaluri IV astme kutsekvalifikatsioon kutseseaduse tähenduses) ning kes reaalselt teostavad püüki.

Allolevalt jooniselt on näha, et välja püütud kala kogused on teatavas langustrendis, seda eriti traalpüügis. Kõigis kalapüügi valdkondades on parimad aastad olnud 2018 ja 2019.

Joonis 6. Püütud kalakogused püügiviiside kaupa Saare maakonnas, 2016-2022, tonnides (allikas : Põllumajandus- ja Toiduamet, Keskkonnaministeerium, Maaeluministeerium)

1.2.1 Traalpüük

Traalpüügi osakaal Saare maakonna kalanduses aastatel 2017-2022 on olnud üsnagi stabiilne. Traallaevadel on firmade kaupa ostetud ajalooline püügiõigus, mis väljendub kilu-räime ja

tursa kvoodis. Ajalooline püügiõigus tagab kindluse investeerimisel ja kogu firma ülesehitamisel. Traallaevu on Saare maakonnas 5, ajalooline püügiõigus kokku 11 000 tonni (kvoot). Kogutulu kalapüügil koosneb traalpüügi ja kutselise kaluri tuludest. Traalpüügi peamisteks püügikaladeks on kilu ja räim. Väga vähesel määral ka tursk ning püügipiirkonnad asuvad nii Läänemere avaosas kui Liivi lahes. Siseriiklikult kokku lepituna eraldatakse räimekvoodist 70% traalpüügile, 30% rannapüügile. Enim kasutatavad lossimiskohad traalpüügil on Mõntu, Roomassaare, Veere ja Paldiski sadamad.

1.2.2 Harrastuspüük

Harrastuskalapüügi võib jagada kolme gruppi:

1. Tasuta õngepüük lihtkäsiõngega.
2. Püük harrastuspüügiõiguse eest tasumise või soodustust tõendava dokumendi alusel.
3. Püük kalastuskaardi alusel.

Harrastuspüügiga tegelevad väga erineva tausta ning vanusega inimesed.

Harrastuspüügi erisus võrreldes kutselisega on see, et harrastaja tohib püüda kala ainult enda tarbeks. Kalapüügiseaduse kohaselt on Eestis keelatud müüa või osta harrastuspüügil või õngepüügil püütud kala. Seega ei saa kasutada harrastuspüüki tulu teenimiseks. Et tõhustada püügiandmete esitamist, jõustus 2018. a kalapüügiseaduse muudatus, millega kehtestati kalastuskaardi ostmise automaatne keeld nendele kalastajatele, kes jätsid eelnenud aasta püügiaruande esitamata. Enne seda oli aruannete esitamine olnud üsna loid – umbes 40% kalastajatest jättis oma saagist teatamata. Muudatus oli väga tõhus, sest juba samal aastal langes esitamata jäetud aruannete protsent 13ni.

Eesti oli EL-is esimene riik, kes siseriiklikult selle nõude jõustas. Koheselt peale seda võttis ka uue seaduse muudatuse üle EL. Põhjus selles, et harrastuspüük sai paljudele sissetuleku allikaks, püüti ja müüdi palju alamõõdulist kala. Selline tegevus ei ole pikas perspektiivis kalavarudele jätkusuutlik.

Eesti kalapüügiseaduses on enim püütud kaladele kehtestatud väljapüügi piirnormid päevas. Antud meede aitab kaasa kogu kalavarude säästlikule kasutamisele.

Tabel 3. Saare maakonna kalastuskaartide arvudest ja saakidest aastatel 2016-2022 (allikas Maaeluministeerium Kalavarude osakond)

Aasta	Kalastuskaartide arv (sh jõevähi kalastuskaardid)	Kalasaagid (t)	Mõõdulised jõevähid (tk)
2016	2917	48,72	11 912
2017	3464	45,12	17 450
2018	3332	63,72	17 993
2019	3997	62,71	10 431
2020	8362	50,35	9527

TÖÖVERSIOON

2021	6896	46,53	7014
2022	6574	36,61	11 737
Kokku	35 542	353,76	86 064

Kuni 2019. a (k.a) müüdi nakkevõrgu kalastuskaarte kalendrikuu ja kalendrinädala kaupa. 2020. aastal müüdi nakkevõrgu kalastuskaarte ainult kalendrinädala kaupa ning alates 2021. aastast müüakse nakkevõrgu kalastuskaarte 7 päeva kaupa. Nende asjaolude tõttu ongi kalastuskaartide ostmise hulk suurenenud. Eelpool kirjeldatu ei puuduta püsiasustusega väikesaartele müüdavaid kalastuskaarte.

Mõõduliste jõevähkide kontekstis tuleb arvestada asjaolu, et alates 2019. aastast on jõevähile kehtestatud ööpäevane väljapüügi limiit ning selle tõttu on jõevähi saagid kukkunud.

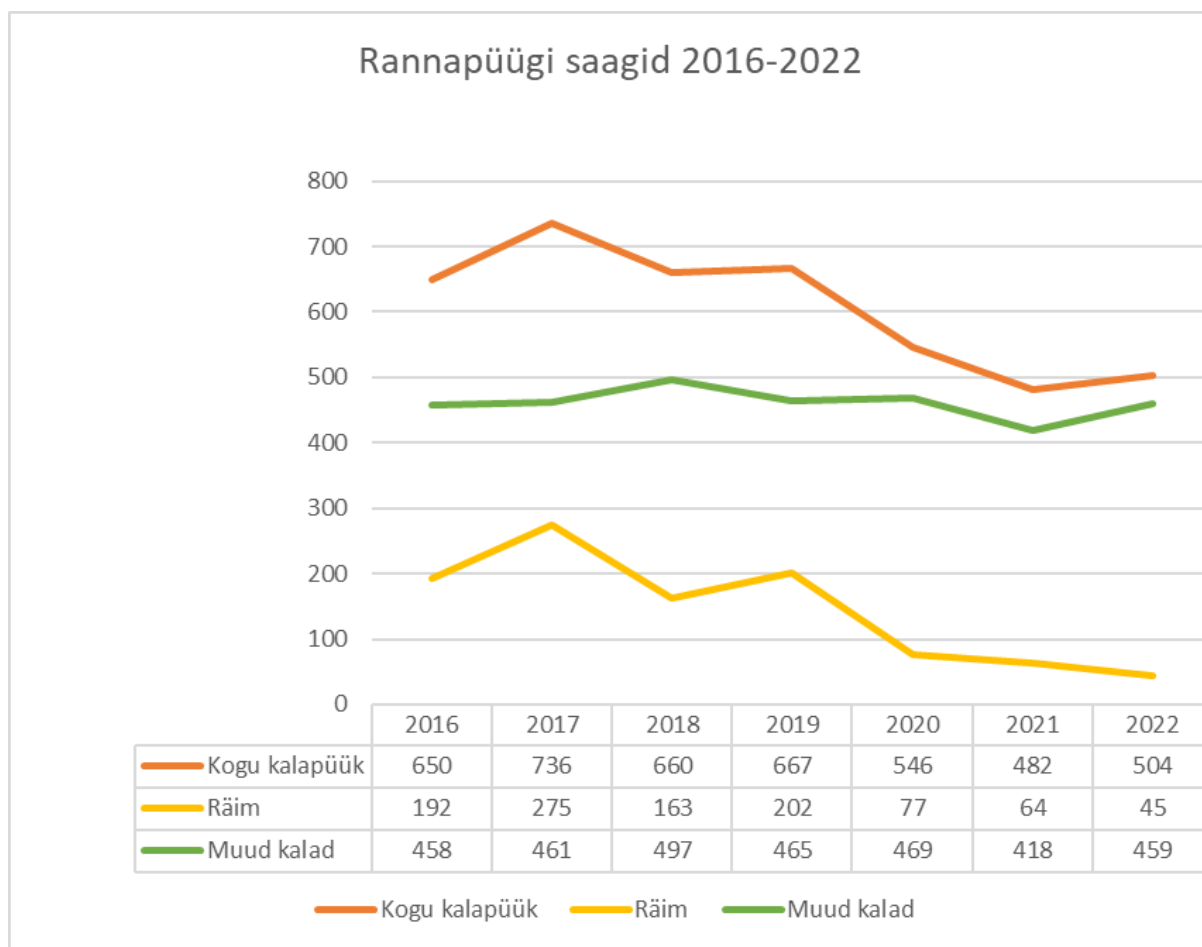
Kalastuskaarte on küll välja antud rohkem aga saagid ei ole olulisel määral tõusnud, võib öelda, et seis on viie aasta tagusel tasemel. Sama trend on näha ka jõevähkide osas.

1.2.3 Rannapüük

Rannapüük Eestis toimub 12 meremiili ulatuses rannikust või kuni 20 m samasügavusjooneni (Kalapüügiseadus § 132). Peamisteks püügipiirkondadeks on Saaremaa lõunarannik (Liivi laht), Väinameri, Küdema laht ja Tagalaht. Vähesel määral on lisandunud Papissaare ümbrus, Vilsandi lähimeri ja Harilaiu läänerannik.

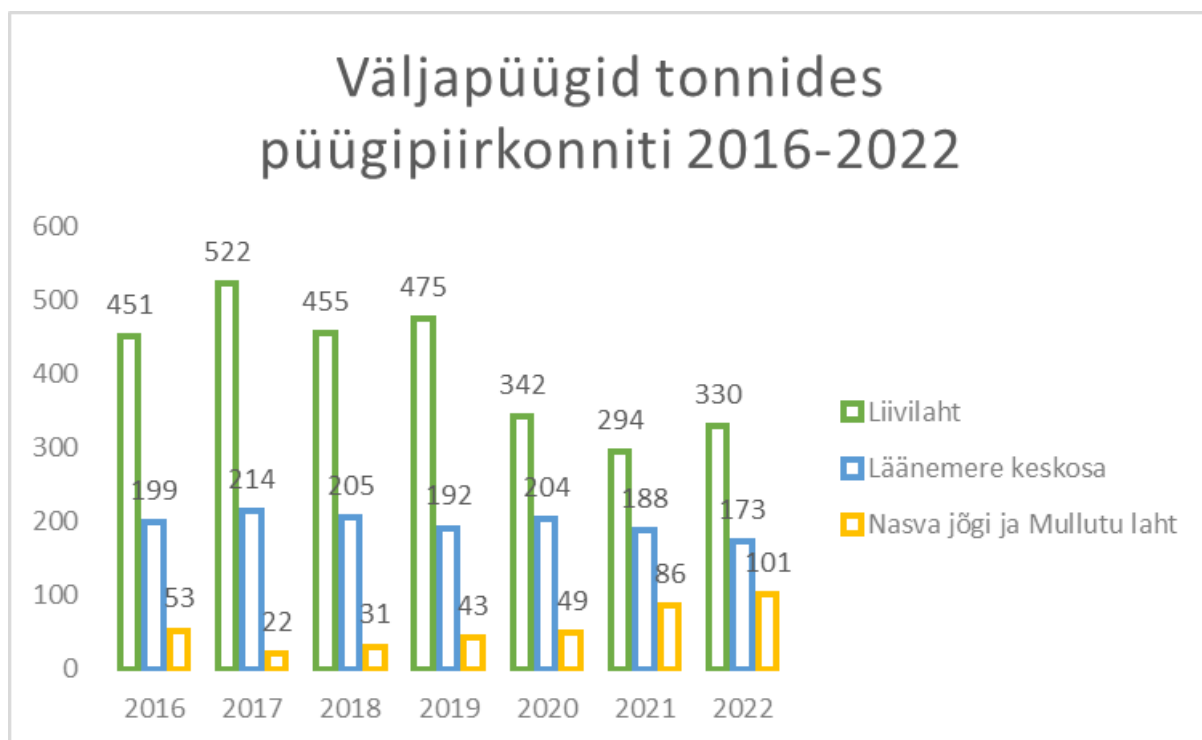
Kasutatavad püügivahendid on mõrrad ja võrgud. Räime saagid on drastiliselt vähenenud, seepärast on ka seisevnootade arv püügil kümnetes kordades vähenenud. Lubatud püügivahendite arv on püsinud stabiilsena, v.a rivimõrd, mille piirarvu 2013. a Euroopa Nõukogu määrusega 50% vähendati. Lähiaastail on TÜ Eesti Mereinstituudi ettepanekul kavatsus kuni 50% rannakalurite püüniseid vähendada, mida aga kalurid õigeks ei pea. (allikas:TÜ Eesti Mereinstituut)²⁵

²⁵ [Projekti Püügikoormuste kohandamine lõpparuanne](#)

Joonis 7. Rannapüügi saagid Saare maakonnas, 2016-2022, tonnides (allikas: Põllumajandus- ja Toiduamet)

Viimase seitsme aasta jooksul on Saaremaa kalanduspiirkonnas rannakalanduse püütud kala kogused olnud stabiilsed: aastal 2016 püüti kokku 702 tonni kala, parim aasta oli 2017, kui püüti 758 tonni. Kehvem aasta oli 2021, mil väljapüük oli kõigest 568 tonni. Saare maakonna olulisim püügipiirkond on Liivi laht, kust püütakse üle poole kogu saagist. Ülejäänud kolme püügipiirkonna (Läänemere keskosa - 28-2, 29 ja siseveed - Nasva jõgi ja Mullutu laht) osakaal püügist on tunduvalt väiksem. Enim püütud kala on ahven, püük on aastate lõikes 140-206 tonnini. Ahvenapüük on ka majanduslikult kalurile soodus. Järgnevad lest 60-100 tonni ja tuulehaug 30-50 tonni. Kahanevas trendis on räimepüük kuna räime Saaremaa rannikumeres lihtsalt ei ole enam.

Joonis 8. Rannakalanduse väljapüükide jaotus Saare maakonnas püügipiirkonniti, 2016-2022, tonnides (allikas: Regionaal- ja Põllumajandusministeerium ja Põllumajandus- ja Toiduamet)

1.2.4 Kala esmakokkuostu hind

Kala esmakokkuostu hind kujuneb nõudluse ja pakkumise suhtest. Kaladele nagu ahven, koha, haug - ületab nõudlus pakkumise.

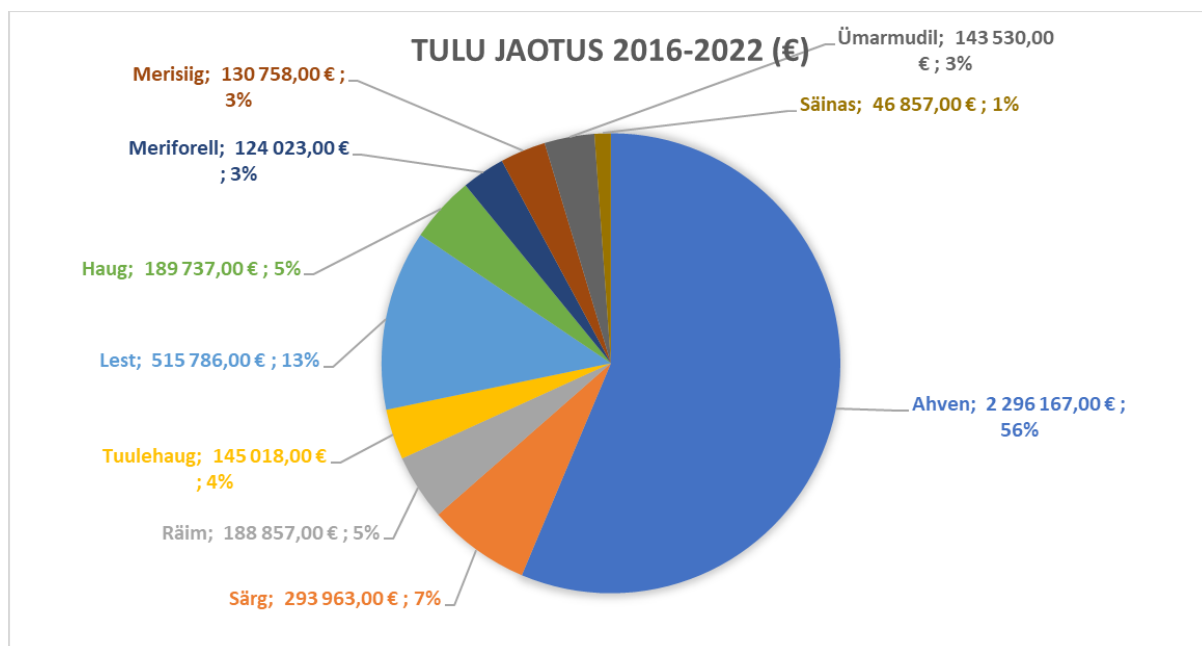
Tabel 4. Püütud kalakoguste rahaline väärtus 2016-2022 (allikas: Põllumajandus- ja Toiduamet)

Aasta	Käive
2016	496 304 €
2017	559 952 €
2018	726 019 €
2019	647 950 €
2020	549 825 €

TÖÖVERSIOON

2021	473 652 €
2022	620 863 €

Ametlik statistika näitab, väljapüügi mahtude tugevat tõusu 2022. a. Allolevalt jooniselt on näha rannapüügist saadud tulu kalaliikide lõikes aastatel 2016 - 2022, enim tulu on kaluritele toonud ahvenapüük. Võrreldes eelmise perioodiga on üsnagi arvestatavas mahus püügikalana juurde tulnud ka säinas. Need on kalad, mis toovad kalurile põhisissetuleku.

Joonis 9. Rannakalanduse püügist saadud tulu jaotus Saare maakonnas kalaliikide lõikes 2016 - 2022, protsentides (allikas: Põllumajandus- ja Toiduamet)

1.2.5 Vesiviljelus

Vesiviljeluse all mõistetakse veeorganismide kasvatamist inimese poolt loodud ja osaliselt või täielikult reguleeritud kunstlikes tingimustes, kus toodang ületab veekogu loodusliku produktsiooni. Vesiviljelus jaguneb kasvatatavate organismide järgi kolme põhilisse rühma: selgroogsete veeloomade, selgrootute veeloomade ja veetaimede kasvatamine. Suurem osa Eesti kalakasvatuse toodangust tuleb magevee kasvandustest. Eesti ainuke meres paiknev väiksemastaapne sumbakasvandus koos eksperimentaalse karbikasvatusega asub Veere lähedal Tagalahes.

Vesiviljelusest üldiselt rääkides, siis 2002. a vastu võetud EL-i vesiviljelussektori säästva arengu strateegias on sätestatud poliitilised suunised vesiviljeluse kasvu edendamiseks. See strateegia võimaldas oluliselt edendada EL-i vesiviljelustoodete keskkonnasäästlikkust, ohutust ja kvaliteeti. Eestis on head eeldused (sh kalavarud, vee- ja maaressurss) kalapüügi- ja vesiviljelustoodete tootmiseks. Kalandussektoris tegutsevatel ettevõtetel on pikaajalised traditsioonid, oskusteave ja kogemused ning on hakanud arendama ja kasutusele võtma uusi, kaasaegseimate tehnoloogiliste lahendustega töötlemisseadmeid ning keskkonnasõbralikke kasvatamise tehnoloogiaid. Käesoleval ajal tegeleb Eesti vesiviljelussektor peamiselt

kalakasvatusega ning alternatiivsed, looduskeskkonda taastavad suunad sisuliselt puuduvad. Lisandumas on uued loodushoidlikud vesiviljeluse valdkonnad nagu merekarpide ja –vetikate kasvatamine. Kui looduslikes veekogudes paiknevad kalakasvandused üldjuhul suurendavad toitainete koormust keskkonnale, siis merevetikate ja -karpide kasvatamist kui merekeskkonnast toitaineid väljaviivat vesiviljelust peetakse mitmetes EL-i direktiivides keskkonnahoidliku majanduse lipulaevaks.

Saaremaa vesiviljeluse põhisuunaks on jätkuvalt kaubakala kasvatus. Vesiviljelusega tegelevaid tegevusloaga ettevõtteid on piirkonnas 15 (kuus kalakasvatust ja 9 vähikasvatust) liikidest kasvatatakse peamiselt vikerforelli ja vähesel määral jõevähki. Suuremad kaubakala tootjad Saaremaal on OÜ AquaMyk (veeloas toodud kasutada lubatud sööda kogus 200 t), OÜ Ösel Harvest (veeloas toodud kasutada lubatud sööda kogus 150 t) ja OÜ Pähkla Vähi- ja Kalakasvatus (veeloas toodud kasutada lubatud sööda kogus 120 t)¹⁰. Suurem osa vikerforelli toodangust turustatakse kas eluskalana või töödeldud kujul nii kohalikul turul kui ka Mandri-Eestisse. Saaremaa vesiviljelejad plaanivad suurendada tootmisvõimsusi, kasvatada ise rohkem asustusmaterjali, suurendada töödeldud kaubakala osakaalu müügis ja parendada tootmistehnoloogiaid.

Perioodil 2014–2020+ oli Eesti vesiviljeluse sektoril oma arengustrateegia. Vastavalt koostatud strateegiale ja Eesti vesiviljeluse mitmeaastasele riiklikule tegevuskavale 2014–2020 oli vesiviljelussektori visiooniks saada liidriks Eesti vesiviljelustoodete siseturul ja edukaks eksportööriks Eesti viljelustingimustega sobivate ning kõrge välisnõudlusega liikide osas. 2017. a läbi viidud vesiviljeluse arengustrateegia täitmise analüüs näitas, et perioodil 2013–2016 on kalakasvatuste müüginahud kahekordistunud, kuid visioonis seatud eesmärkide saavutamiseks ei ole kasv olnud piisav. Peamiseks põhjuseks oli suuremahuliste investeeringute ebaõnnestumine või pidurdumine ja piiratud finantsilised võimalused.

Kuigi maakonnas tervikuna loodetakse uute (avamere) kalakasvatuste rajamisest suurt tulu²⁶, tuleb sellesse ettevõtmisesse suhtuda teatud ettevaatusega, kuna eelnevad praktikad ja tegevusanalüüsid on näidanud, et vaatamata suurtele investeeringutele ei ole suudetud planeeritud tegevusi soovitud tasemel ellu viia. Samuti võivad avamere kalakasvatused anda oma negatiivse panuse Läänemere seisundile. Eestimaa Looduse Fondi säästliku kalanduse ekspert Joonas Plaan on oma ettekandes “Avamere kalakasvatuste võimalik keskkonnamõju” juhtinud tähelepanu kalafarmide loomisega kaasnevatele võimalikele negatiivsetele keskkonnamõjudele. Läänemere eutrofeerumine on nr 1 probleem mõjutades ökosüsteemi, kalade heaolu, kõikide loomade heaolu ja kaudselt Läänemere ääres elavate inimeste heaolu. Eesti mereala koondhinnang eutrofeerumise valdkonnas on halb (skaalal väga hea, hea, keskine, halb, väga halb). Vaadates otsa erinevatele uuringutele ja keskkonnamõju hinnangute eeluringutele ja keskkonnamõju hinnangutele endile, siis mõjutab avamere kalakasvatuste loomine kõige enam vee kvaliteeti ehk siis seda kui palju hakkab kalakasvatustest lämmastikku ja fosforit ehk eutrofeerumist tekitavaid osakesi Läänemere jõudma.

Joonas Plaan tõstatab küsimuse, mis on täna mõju veekvaliteedile aja- ja punktkoormus allikatest Lääne-Eesti vesikonnas ehk seal, kus täna enamuse kalakasvatust on planeeritud? Lämmastikku tekib aastas 7790 tonni, fosforit 173 tonni. Tegu on otseselt inimtegevusest tekkiva toitainekoormusega, mis mõjutab Läänemerd. Kui panna siia kõrvale kavandatavatest kalakasvatustest lisanduv toitainehulk, siis Keskkonnaministeeriumi hinnangutel, kui võtta arvesse, et kõik planeeringud teostuksid, siis me näeme, et väga suur hulk juba täna olemasolevast koormusest lisandub juba olemasolevate kalakasvatuste raames. See on kindlasti üks asi, mis puhul tuleb mõelda, et kas ja mis moel me peaksime edasi liikuma

²⁶ [Saare maakonna ettevõtluskeskkonna ja selle arendamisvõimaluste analüüs](#)

nende planeeringutega ja kas see on siiski üldse mõistlik ühiskonna tarbeks olukorras, kus Läänemere olukord on piisavalt halb, kus eutrofeerumine on väga suur probleem.

Eestis on ajalooliselt maismaa kalakasvatuse päris pikalt arendatud ja aja jooksul on nad keskkonna seisukohalt muutunud märksa paremaks ja tõhusamaks.²⁷

1.3 Kalavarud

Eesti vetes elutseb hinnanguliselt 75 kalaliiki, kellest enamik on mageveekalad, poolsiirdekalad (näiteks vimb, säinas) või siirdekalad (lõhe, meriforell, angerjas). Merekalu on Eesti rannikuvees umbes 30 liiki, kuid kuna Eestit ümbritsev meri on riimveeline, sobib see elukeskkonnana hästi ka paljudele mageveekaladele.

Suurem osa kutselisest kalapüügist on rahvusvaheliselt reguleeritud. Läänemere püügimahtude arvestamisel tehakse vahet rändavate ja paiksemate kalade vahel. Rändavatele kalaliikidele (kilu, räim, tursk, lõhe) kehtestab püügikvoodid Euroopa Liidu Nõukogu, paiksemad kalaliigid (ahven, koha jt) on riigi enda majandada. Keskkonnaministri vastutusalasse kuulub EL kalavarused puudutavate teemade osas põllumajandus- ja kalandusnõukogu istung. Eestis jaguneb kalanduse korraldus nelja asutuse vahel:

- 1) Keskkonnaministeerium korraldab kalavarude kaitse ja kasutamise poliitika ettevalmistamist ja elluviimist, sh kalavarude taastootmist ning kude- ja elupaikade kaitset ja taastamist ning annab ka lube teaduslikeks uuringuteks ja eriotstarbeliseks kalapüügiks;
- 2) Maaeluministeeriumi valdkonnad on kalanduse turukorraldussüsteemi arendamine, struktuuritoetuste ja riigiabi andmine, vesiviljelussektori korraldamine, kutselise kalapüügi korraldamisega seotud poliitika kujundamine;
- 3) Põllumajandus- ja Toiduamet tegeleb kutselise kalapüügi korraldusega, väljastades kutselise kalapüügi lube ning pidades kalalaevade riiklikku registrit ja püügiarvestust.²⁸

Arengustrateegia perioodil 2014 - 2020+ a toetasime kalavarude jätkusuutlikku arengut koelmukohtade parendamisega ja angerja noorjarkude eksperimentaalse asustamisega Saaremaa rannikumerre. Loodetavasti toetavad need tegevused kalavarude olukorda meie rannikumeres.

Tartu Ülikooli Eesti Mereinstituudi poolt 2019. a koostatud kalavarude uuringu (*Eesti kalandussektori riikliku töökava täitmine ja analüüs, teadusvaatlejate paigutamine eesti lipu all sõitvatele kalalaevadele ning teadussoovituste koostamine kalavarude haldamiseks 2018-2019 aastal*) hinnangul on kalavaru Saaremaa lõunarannikul Liivi lahes viimastel aastatel püsinud küllaltki stabiilsel tasemel. Ahvena varu Liivi lahes on piirkonniti vähenenud, kuid Liivi lahe kogusaak, kui Pärnu laht välja jätta, oli kõrgem kui 2007-2018 keskmine. Ahven on kudealade suhtes vähem nõudlik kui mitmed teised töönduslikult olulised mageveeliigid (säinas, haug, särg jt.). Nimetatud liikidele on kudealadena väga olulised merega seotud lõukad nagu Mullutu laht, Suurlaht, Linnulaht, Vägara laht, Laidevahe laht, Oessaare laht, Poka laht, Aenga laht, Põldealune laht jt. Tõenäoliselt on ökoloogilised tingimused mõnedel kudealadel muutunud osadele liikidele paljunemiseks ebasoodsamaks. Võimalikke limiteerivaid faktoreid võib olla mitmeid, nagu marja, vastsete või noorkalade ellujäämus kiskluse või toidu konkurentsi tõttu, vastsete vajaliku toidu puudumine jne. Viimased

²⁷ [Avamere kalakasvatuste võimalik keskkonnamõju](#)

²⁸ <https://envir.ee/elusloodus-looduskaitse/kalandus>

andmed näitavad siiski positiivseid trende mitmete mageveeliikide arvukuses ja saakides nagu haug, säinas, särg jt., millele on ilmselt kaasaaidanud osade kudealade taastamine.

Saaremaa läänerranniku rannäärsetes vetes domineerib ihtüoloogiliste seirepüükide saagis ülekaalukalt lest. Teised olulisemad liigid on ahven ja särg, mõnel aastal on ka räime arvukus

kõrge. Rannakalandusele olulistest liikidest on avamerelises piirkonnas hetkel rahuldavas seisus vaid lestavaru, kuid ka see on languses. Avamerega piirneval läänerrannikul langes tööstuslik lestasaak 2018. aastal aastatereale 2007-2018 madalaimaks. Endiselt on kesises seisus ahvenavaru, kuigi viimastel aastatel on tekkinud ka tugevamaid põlvkondi. Ka teiste rannakaluritele oluliste liikide (haug, siig, säinas jt.) varud on endiselt madalseisus, kuigi neist viimane on näidanud viimastel aastatel paranemise märke. Rannakalanduse tulususe tõusu kalavarude olulise suurenemise läbi ei ole lähiaastatel oodata. Samas on mõnede liikide, nagu tuulehaug ja meriforell saagid paranenud. Ilmselt tuleks selles piirkonnas ka edaspidi pöörata eelkõige tähelepanu mageveekalade koelmutel toimuvale, kuna arvestatavaid ahvenat, haugi ja säinapõlvkondi moodustub väga harva. Merisiia saagikus oli kõrge vaid aastatel 2001-2002, edasi on saagikus püsinud stabiilselt madalana. Selle liigi jaoks on ilmselt üheks olulisemaks probleemiks sigimiseks sobilike alade vähesus: ajalooliste kudealade täiskasvamine (s.t. marja arenguks sobilike alade vähenemine). Ka selles piirkonnas domineerivad suvistes püükides Soome päritolu siiad.²⁹

Kalavarude jätkuvas langustrendis ei saa süüdistada ainult kutselist kalapüüki, vaid seda mõjutavad ka muud faktorid nagu hallhülged, kormoranid, parasiidid, merekeskkonna reostus jms. Ka eelmainitud Eesti Mereinstituudi poolt koostatud kalavarude ülevaates on ära märgitud muuhulgas: *“Angerjavaru on halvas seisus nii Läänemeres kui Euroopas tervikuna. Läänemere jõudvate klaasangerjate arvukus on endiselt väga väike. Klaasangerja taastootmisindeks vastas 2018. aastal vaid 2,1 protsendile Põhjamere ja 10,1 protsendile teiste Euroopa piirkondade keskmisest tasemest võrreldes perioodiga 1960-1979. Paigaangerja (yellow eel) taastootmisindeks on sama võrdlusperioodi suhtes 29 protsenti. (ICES WGEEL REPORT 2018). Angerjapopulatsiooni ei mõjuta siiski ainult kalapüük. Angerjavarude languse taga arvatakse olevat ka jõgede reostus ja rändetõkete rajamine (tammid jms.), kalaparasitide ulatuslikum levik ja keskkonnamuutused, mis on mõjutanud angerja kudeala ja rändetingimusi. Teadusuuringud on ka näidanud (Hansson jt. 2017), et angerja suremus kormoranide tõttu võib Läänemeres olla samas suurusjärgus angerja tööstusliku püügi. Lisainformatsiooni samal teemal on ka teistel autoritel, nagu Lundström jt. (2010) ja Östman jt. (2013). Sarnased on andmed ka mõnedest Rootsi järvedest, kus kormoranide söödud angerjakogus isegi ületas angerjasaaki (Ovegård, 2017).*

30

Kalurite hinnangul on Saaremaa kalanduspiirkonnas suurimaks probleemiks hallhüljeste populatsiooni järjepidev kasv ja nende poolt tekitatud kahju kalavarudele ja püügivahenditele. Eestis ei ole kahjuks läbi viidud uuringuid, mis annaksid tõese hinnangu lindude ja merekiskjate poolt tekitatud kahjude ulatusest kalavarudele.

Rootsis ja Soomes läbiviidud uuringud viitavad aga sellele, et hallhüljeste ja kormoranide poolt tekitatud kahju Läänemere kalavarudele on märkimisväärne.

Rebeca Svensson Rootsi Põllumajandusteaduste Ülikoolist (SLU) uuris hallhüljeste populatsiooni kasvu mõju haugi populatsioonile aastatel 2016 - 2020 Rootsi rannikuvetes

²⁹ [Kalavarude lühiülevaade 2019, TÜ EestiMereinstituut lk 13](#)

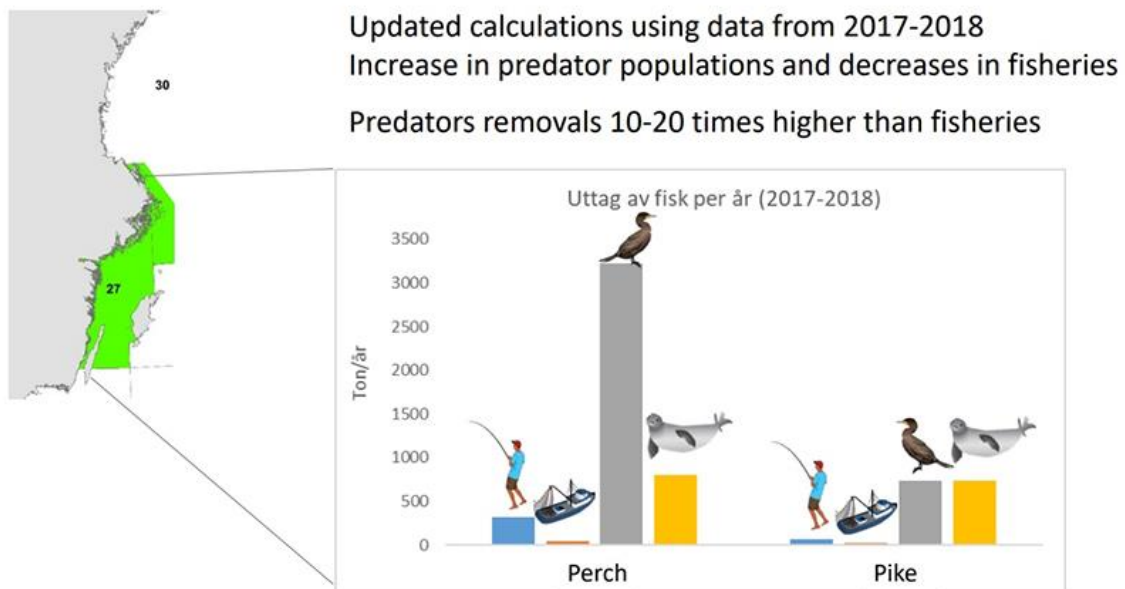
³⁰ [Kalavarude lühiülevaade 2019, lk 10](#)

(Uppsala ja Stockholmi maakonnad). 2021. a ilmunud uuring [“Development of northern pike \(*Esox lucius*\) populations in the Baltic Sea, and potential effects of grey seal \(*Halichoerus grypus*\) predation”](#) (Swedish University of Agricultural Sciences), 2021 tulemused näitavad, et hallhüljeste arvukuse suurenemine on seotud Läänemere lääneosa saarestiku haugi populatsiooni negatiivse arenguga. Rannikumere kalade majandamisel on ka Eestis traditsiooniliselt arvestatud ainult kalapüügist tekkinud mõjudega ja riiklikul tasandil püütakse rakendada piiranguid ainult kutselisele kalapüügile. Selle uuringu tulemused rõhutavad seda, et elujõuliste kalapopulatsioonide säilitamiseks tuleb üle minna ökosüsteemipõhisele kalavarude majandamisele, kus hinnangutes võetakse arvesse ka tippkiskjate arvukuse suurenemise mõju kalavarudele. Kalur ei ole sugugi kõige suurem oht meie rannikumere kalavarudele.

Soome kalanduse algatusrühmade eestvedamisel on Rootsi, Saksamaa ja Eesti viinud läbi Läänemere hülge- ja kormorani koostööprojekti ([The Baltic Sea Seal and Cormorant TNC project](#), 2021). Ka selle projekti tulemused rõhutavad, et hüljeste ja kormoranide arvukuse järsk suurenemine mõjutab tugevalt Läänemere väikekalapüügi sektorit, vähendades kohalikku püüki, tekitades lisakulusid ning vähendades seeläbi sektori kasumlikkust. Lisaks põhjustavad hülged otsest kahju kalapüügivahenditele ja levitavad parasiite, mis on kalavarudele kahjulikud.³¹

Alloleval joonisel, mis on koostatud Rootsi Põllumajandusteaduste Ülikooli (SLU) teadlaste poolt ja, mida tutvustati avalikkusele Helcom Fish Pro koosolekul 24. 03. 2021. a, on näha, et hülged ja kormoranid hävitavad 10-12 korda rohkem haugi ja ahvena varusid kui kalurid.³²

Removal of perch and pike in Swedish SD 27-29

³¹ [Kormoranide ja hüljeste mõju Läänemere väikekalapüügile: Üleskutse Euroopa Liidu ja riiklike otsustajate koheseks tegutsemiseks](#)

³² [Effects of seals and birds on coastal fish, Helcom Fish Pro 2021-03-24](#)

Joonis: Hülged ja kormoranid hävitavad kordades rohkem ahvena ja haugi varusid kui kalurid
Allikas: [Helcom](#)

Kalavarude seisukorra parandamise ainsaks regulatsiooni hoovaks ei ole kutselist kalapüüki mõjutavate piirangute kehtestamine. Ära ei tohi unustada hüljeste ja kormoranide poolt põhjustatud kahjusid. Hallhüljeste ja kormoranide poolt tekitatud kahjud on tänasel päeval reaalsus, mille all kannatavad kõik Läänemere väikekalurid. EL-i tasandil on kiiresti vaja kooskõlastatud tegevust, et vältida Läänemerel väikepüügiga tegelevate rannakalurite kadumist.

Selle nimel hakkame ka oma kalanduspiirkonnas perioodil 2023 - 2027+ töötama. Samuti on vaja jätkata koelmukohtade taastamisega.

1.4 Tööhõive ja elatusvõimalused rannakalanduses

Kutseliste rannakalurite all on mõeldud isikuid, kellele on väljastatud kaluri kalapüügiluba. Kutselise kalapüügi võimalused kaluri kalapüügiloa alusel on jaotatud maakonniti. Sellest tulenevalt väljastatakse kaluri kalapüügiloa maakonniti, kutselise kalapüügilubade ja püügiandmete arvestust omavalitsuse lõikes ei peeta.

Rannapüügil püüti kogu Eestis 2022. aastal umbes 9300 tonni kala, mis koguseliselt moodustab ligi 13% kogu kutselisest kalapüügist ning rannapüügi saagiväärtus oli 2022. aastal umbes 5,2 mln eurot. Suurima väärtusega on ahvena-, räime- ning meritindi saagid. Kokku tegutseb Läänemere rannapüügis 1178 kaluri kalapüügiloa omanikku ning 1924 kutselist kalurit. Kõige enam kalureid on Saaremaal, järgnevad Pärnumaa, Hiiumaa, Harjumaa, Läänemaa, Lääne-Virumaa ja Ida-Virumaa. Suurele osale kalureist on kalapüük vaid hooajaline sissetulekuallikas, hinnanguliselt saab põhisissetuleku kalapüügist umbes 10% rannakalureist. Püügiialustena kasutatakse kuni 12 m pikkuseid kalalaevu, mida oli 2022. aasta lõpu seisuga registrisse kantud 1984.³³

Saaremaa kalanduspiirkonnas (Saaremaa, Muhu ja Ruhnu vald) oli 2022. a lõpu seisuga 240 kalapüügiloa omanikku (neist 8 naised), kellest omakorda 131 olid füüsilisest isikust ettevõtjad, 101 osaühingud, 3 aktsiaseltsid, 4 usaldusühingud ja 3 täisühingud³⁴. Püügilubadele oli kantud 447 inimest. Loale kantud kalurite arv on püsinud aastate 2015-2022 lõikes üsna stabiilsena, jäädes 430-450 piirimaile (ühele kalapüügiloale võib kanda mitme kaluri nime). Rannakalurite osakaal kogu maakonna tööealisest elanikkonnast (23 445 inimest) moodustas 2022. a 1,9 % (2015. a oli sama näit 1,2%).

Rannakalurite seas domineerivad jätkuvalt kesk- ja vanemaelised töötajad, kõige enam on esindatud vanusegrupp 46-70 (2022. a 52 % kõigist loale kantud kaluritest). Noorte osakaal (vanus 15-30) on paraku ikka väga väike ja langustrendis (2022. a ainult 4% kõigist loale kantud kaluritest). Noorte huvi kaluri kutse omandamise vastu on küll kasvanud, aga paljudel juhtudel saab takistuseks see, et püügilubade ja varustuse soetamine nõuab suuri investeeringuid.

Rannakalurid on seisukohal, et kui noorte seast järelkasvu ei tule, ei ole rannakalandus jätkusuutlik. Oluliseks peetakse jätkuvalt rannakaluri kutse propageerimist, et muuta kalandus

³³ [Põllumajanduse, kalanduse, maaelu ja toiduainetetööstuse ülevaade 2022](#)

³⁴ [PTA, Püügistatistika](#)

noortele atraktiivsemaks. Vaja on luua noorkaluritele soodsamad võimalused kalurikutsega alustamisel ja toetada noortele mõeldud kalandusalaseid huviringe ning õpet.

Tabel 5. Loale kantud kalurite arv ja rannakalurite vanuseline jaotus ja keskmine vanus Saare maakonnas, 2015-2022 (allikas: PTA)

Vanuse-grupp	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
15-30	34	33	31	24	22	21	20	18
31-45	111	99	101	91	99	99	104	110
46-70	227	243	247	241	248	246	240	231
70+	76	70	72	77	86	94	90	87
Loale kantud kalurite arv	448	445	451	433	455	460	454	447
Keskmine vanus	54,03	54,03	54,11	54,89	55,24	55,80	55,69	55,82

Valdaval enamikul Saaremaa kalanduspiirkonna kutselistest kaluritest on kalapüük kujunenud täiendavaks sissetulekuallikaks muu teenistuse (palgatöö, kõrvaltegevusala, pension) kõrvalt. Seda peamiselt seoses lühikese püügihooajaga (püük toimub aastas aprillist kuni novembrini, kalurite hinnangul toimub aktiivne püük isegi ainult 4 kuud aastas). Valdav osa piirkonnas püütavast kalast omab madalat kokkuostuhinda ja realiseeritakse enamasti väärindamata kujul. Võib öelda, et ainult kalapüügist elatab ennast piirkonnas vaid 6 kutselist kalurit. Oluline on jätkata kohaliku kala väärindamise propageerimist kaluri enda poolt, kas või minimaalselt (värske kala puhastamine), kuna see annab võimaluse mõningal määral sissetulekuid suurendada. Väärindamise puhul (fileerimine) võib probleemiks osutuda see, et kuna peamiselt püütakse n-ö odavat kala, mille väärindamine tõstaks toote hinna väga kõrgele, võib tekkida oht, et turg ei ole võimeline seda toodet ostma. Kõige “turusõbralikumaks” väärindatud tooteks piirkonnas on suitsukala. Samuti on oluline jätkata mitmekesistamise tegevussuunal, toetamaks neid tegevusi, mis võimaldavad kaluril saada püügivälisel ajal lisasissetulekut kõrvaltegevusalal.

1.5 Kalalaevastik

Kalalaevad on jaotatud alajaotustesse ehk segmentidesse. Laevad kantakse segmenti nende üldpikkuse ja püügipiirkonna järgi. Ühte segmenti kantakse laevad, mille üldpikkus jääb samasse vahemikku, kasutavad kalapüügil samasuguseid või sama tüüpi püügivahendeid või püüavad samas püügipiirkonnas.

Kalalaevade registrisse on kantud Saare maakonnas 405 alla 12-meetrist kalalaeva (segment 4S2, seisuga 31.12.2021). Laevamasinate keskmine võimsus on 16,7 hj. Nasva sadamas on 31

alust, Läätsa 20, Võrkaia sadamas 6, Tori jõesadamas 13 alust (allikas: Põllumajandus-ja Toiduamet). Segmendi 4S2 laevadest pooltel on ehitusaasta enne 2000. aastat. Enim on amortiseerunud räimepüügiks mõeldud kakuam-tüüpi alused, uuendamist vajavad ka kalalaevade mootorid. Vähene kalapüük takistab omakorda investeerimist kalapaatidesse. Investeeringud tuleb teha muude tegevuste arvelt, mis pikemas perspektiivis ei ole jätkusuutlik.

Investeeringud on otseselt kalapüügi parendamisse perioodil 2015-2020+ 78 505 €. Suureks probleemiks rannapüügis on uute kalalaevade registreerimine kalalaevade registrisse. EL on määratletud igale liikmesriigile eraldi kilovatid (paadimootori võimsus). Kui Eestis räägitakse rohepöördest ning sinimajandusest, siis on kõigepealt vaja kaaluda uute ning kaasaegsete laevade soetamise võimalust rannakalanduses, millega saavutatakse nii kütuse kokkuhoid kui ka vähendatakse keskkonna jalajälge. Samuti on suureks probleemiks rannapüügis uute kalalaevade registreerimine kalalaevade registrisse. Euroopa Liidu tasandil on määratletud igale liikmesriigile eraldi paadimootori võimsused ehk KW.

1.6 Sadamad ja lossimiskohad

Saare maakonna arengustrateegia sedastab, et sadamaid arendatakse multifunktsionaalsetena, pöörates rohkem tähelepanu sinimajandusele. Riigi väikesadamate võrgustikku täiendavad maakondliku tähtsusega kogukonna sadamad. Saare maakonnas on 49 sadamat, kus lossitakse kala. Saaremaa on pikima rannajoonega kalanduspiirkond Eestis. Kokku on Saare maakonnas 139 lossimiskohta. Aastal 2022 on kala lossimisi Nasva Jõesadamas (4866 lossimist), Tori Jõesadam (2941 lossimist), Orissaare Uisusadamas (2850 lossimist) ning Muhus Võrkaia sadamas (1774 lossimist). Enim püütud kalad on ahven, lest, tuulehaug. Rannakalanduses kasutatavad väikesadamad on oma sadama funktsioone parandanud ja on kantud sadamaregistrisse.

Täielikult on renoveeritud Muhu saarel 3 kalasadamat (Kallaste sadam, Koguva sadam ja Võrkaia sadam). Renoveeritud sadamad on osaliselt oma eesmärgi täitnud, seda nii lossimiste arvu kui kalakoguste osas. Täisrahastuse ehk 400 000 € eest renoveeritud Nasva jõesadam on kalakoguste kui lossimise kordade arvuga kindlalt esikohal. Nasvale järgnevad lossimisandmete kui väljapüügi poolest Tori jõesadam, Muratsi sadam, Turja ja Kungla sadamad. Saare maakonda iseloomustab suur lossimiskohtade arv. Selle tingib ahvenapüük, püüdma minnakse paat treileril sinna, kus on kala ehk siis lossimiskoha olulisust on raske välja tuua kuna erineval ajal on olulised erinevad lossimiskohad. Räimepüük on Saaremaal katastroofiliselt vähenenud, sellest tulenevalt on suuremate sadamate osatähtsus väljapüügil vähenenud.

Uue perioodi sadamate tuleviku Saaremaa kui terviku vaates kindlustab multifunktsionaalsete sadamate renoveerimine. Sadam peab suutma tagada kalurile lossimiskoha, seda nii kutselisele kalurile kui harrastuspüüdjatele. Saaremaa kalanduspiirkonnal on suur mereturismi potentsiaal. Tähtis on arendada võimalusi juurdepääsuks maakonnale merelt. Oluline on tagada meresõiduohutus maakonna rannavetes, mis omakorda nõuab vastavusse viimist minimaalsete siseriiklike nõuetega (allikas: Maaeluministerium).

Väikesadamate haldamist ja korrastamist juhib tugev kogukond, kuhu on koondunud kutselised kalurid, harrastuspüüdjad, vabaaja aluste omanikud. Oma abikäe on ulatanud

kohalikud omavalitsused, kellel on piisav kompetents projektide kirjutamisel. Projektide elluviimine ja edasine sadama areng jääb kohalikule kogukonnale.

2022. a sügisel ja 2023. a kevadel sadamapidajate seas läbi viidud arenguvajaduste kaardistamise küsitlusest tulid välja peamised investeeinguvajadused, milleks enim mainituna olid kala lossimiseks paremate tingimuste loomine, väikepaadi kaide ehitus ja renoveerimine, kalurite olmetingimuste parandamine (sadamahoonete ehitamine ja renoveerimine jms), muu sadama tegevuseks vajaliku infrastruktuuri väljaehitamine ja parendamine, kaitsemuulide väljaehitamine ja parendamine, faarvaatri puhastamine, keskkonnasäästlike (taastuvenergia) lahenduste kasutusele võtmine, sadama virgestusala loomine, erinevate lisateenistust võimaldavate sadamateenuste spektri laiendamine kalasadamates.

Küsitluse tulemuste analüüsist nähtus, et oluline on toetada investeeinguid, mis mitmekesistavad kalasadamates pakutavaid teenuseid, pakuvad kaluritele kala lossimise ja hoiustamise teenuseid ning võimaldab sadamates hoida kalapüügialuseid. Sadamapidajad peavad oluliseks ka investeeinguid, mis keskenduvad mere ja tööohutusele väikesadamates ja vähendavad ekstreemsetest ilmastikuoludest tulenevaid kahjustusi sadamataristule.

Kalasadamate arenguvajaduste läbivaatamisel analüüsitakse lossimiskoguseid sadamas ning sadamat kasutavate kaluri kalapüügiloa omanike arvu, kusjuures mõlemad komponendid vaadeldakse koosmõjus. *Sadamas võib olla küll arvukalt kalureid, kuid nende lossimiskogused on niivõrd väikesed, et sadam kalasadamana ei ole piirkonnas oluline ning puudub ka perspektiiv, et see võiks oluliseks muutuda ka peale investeeingute tegemist. Analüüsitakse kalurite ja muude sadamat kasutavate isikute suhet, näiteks: sadamat kasutavate kutseliste kalurite arv on küll arvestatav, kuid võrreldes muude isikutega, kes sadamat kasutavad, kaduvväike. Sellisel juhul ei ole kuidagi põhjendatud investeeingud terves sadamas, vaid ainult selles osas, mida kasutavad kutselised kalurid. Analüüsitakse sadama geograafilist paiknemist piirkonnas, samuti looduslike olusid ja kalapüügipiirkondasid konkreetse sadama juures. Näiteks: kui kaks sadamat asuvad geograafiliselt väga lähedastikku, nende püügipiirkonnad kattuvad, samuti on sarnased looduslikud olud, ei ole mõlema sadama arendamine kuidagi põhjendatud ning kohaliku arengu strateegias tuleb valida välja üks sadam. Analüüsitakse sadamas eelnevalt tehtud investeeinguid ja investeeingute vajadust tulevikus, näiteks kui varasemalt on sadamas tehtud arvukalt investeeinguid ning sadamas on praktiliselt välja arendatud kõik vajalikud teenused, siis sellisel juhul ei ole sadama paigutamine investeeinguid vajavate sadamate nimistusse kuidagi põhjendatud. Arendamist vajavate sadamate nimekirja koostamisel tuleb silmas pidada eelkõige kalanduslikku aspekti. Teenuseid mitmekesistavad investeeingud ei saa olla eesmärk omaette, vaid need aitavad kaasa eelkõige sadama haldajatel katta sadama halduskulusid.*

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 2021/1136 artikli 13 punkti i alusel uute sadamate rajamine ei ole lubatud.

Saaremaa kalanduspiirkonna ajalooliseks eripäraks on sadamate rohkus rannajoonel, mis tähendab, et püügile minnakse sellest sadamast, kus piirkonnas on parasjagu kala ehk sellest sõltub ka lossimiste arv sadamas. Kui kalasadama pidaja soovib saada toetus EMKVF meetme sadamate arendamise tegevusuunast perioodil 2023 - 2027+, peab ta töötama selle nimel, et tema sadam on üks piirkonna olulisematest kalasadamatest oma lossimiskoguste ja muude kutselist rannapüüki iseloomustavate näitajate poolest.

1.7 Kala töötlemine ja otseturustamine

Põllumajandus- ja Toiduameti kontrolli all Saaremaal on seisuga 01.01.2022 10 kalakäitlemisettevõtet, üks on eraelamus käitlemise loaga, üks on käitlemiseks kohandatud ettevõtte. Üks kalur (FIE) püüab, käitleb kala ja omab kauplust (jaekaubandus).

Kahel ettevõttel, kellel on traallaevad, külmutavad kala ja teevad preserve. Ülejäänud kalatöötlemise ettevõtted teevad hooajaliselt preserve, pakendavad ringi krevetti. Eesti turule teevad toodangut kuus ettevõtet (allikas: Põllumajandus-ja Toiduamet). Kuna tegemist on hooajatöoga, on töötajate arv varieeruv.

Otseturustamine (jahutatud kala) turustamine käib veebis läbi erinevate sotsiaalmeedia kanalite ning isiklike tutvuste kaudu. Kuna rannakalurid on pikka aega olnud selles ametis, siis otsekontaktid on põhiline otseturustamise viis. Otseturustamise abil saavad värsket ja jahutatud kala kohalikud kalasuitsutajad, seda eriti räime ja lesta puhul. Väikeste kalakoguste turustamisele aitab kaasa jahutuskambrite soetamine, mis võimaldab kala hoida värskena jää sees kuni 72 tundi. Uuel perioodil on vaja juurde väljapüütud kalale jahutuskambreid ja jahutusega autosid, et tagada parema kvaliteediga jahutatud kala turule tulek.

Eelmine periood oli Saaremaal kolm jahutusega autot, mis varustavad Saaremaad värske kalaga.

Selles valdkonnas on kahtlemata soov jätkata kala töötlemise/väärindamise ja otseturustamise võimalusi mitmekesistavate tegevuste toetamisega.

Saare maakonna kalatöötlemisettevõtete ja suuremate kalapüügiga tegelevate ettevõtete 2022. aasta käive oli 29 395 271 € (2021. a käive oli 34 914 967 €).³⁵ Üks suurimaid kalatööstusi on AS Läätsa Kalatööstus, mille tooteportfellis on hetkel ca 60 kalatoodet (kalakulinaaria osas pakutakse 32 erinevat toodet, vinnutatud tooteid on sortimendis 9 ja sügavkülmutatud tooteid on 19). Suure osa käibest annab kreveti ringi pakendamine ja müük. Punasele kalale on orienteerunud OÜ Saare Kala Tootmine (Eesti parim kalatood 2023 - Saare Kala leegitatud lõhefilee), ettevõtte grupis on ka oma kalakasvatus ja merekeskkonnale tekitatud jalajälje vähendamiseks paigaldati karbikasvatuse liinid.³⁶ Oma toodangut väärindab ka OÜ Pähkla Vähi- ja Kalakasvatus, kelle tootesortimendis lisaks toorkalale on aastaringselt ligi 10 forellist valmistatud kalatoodet. Traallaevade omanike tööstused müüvad kilu- räime, külmutatuna kui ka erisoolas. Veel väärindatakse väheväärtuslikku kala nagu ümarmudil, koger ja särg. Kohalikelt kaluritelt võtab kala ja väärindab Öselfish OÜ. Pereettevõtetest üks edukamaid enda püütud ja otseturustamise läbi saadud kalast erinevate kalatoodete valmistaja ja kalasuitsutaja on Tihemetsa Kala OÜ.

Valdkonna kitsaskohaks on kindlasti kalurite vähesed teadmised ja oskused enda püütud kala väärindamisel, oluline on toetada investeeringuid, mis panustavad nende oskuste ja teadmiste parendamisse. Samuti on oluline toetada investeeringuid seadmetesse ja vahenditesse, mis lihtsustavad kalatöötlemist ja värske kala transporti.

1.8 Kala tarbimisharjumused ja selle muutused Eestis ja Saaremaal. Kalanduse kui tegevusala tuntus kalanduspiirkonnas.

³⁵ Ettevõtete majandusaasta aruanded ja teatmik.ee seireandmed

³⁶ Ettevõtete kodulehed

TÖÖVERSION

Kala on kasulik toiduaine, sisaldades mitmeid inimorganismile vajalikke aineid ja vitamiine. Kala on kergesti seeditav, temas leidub vähe kaloreid, ent ohtralt toitained. Pidevalt on räägitud kala söömise kasulikkusest.

Maaeluministeerium tellis 2022. aastal Eesti Konjunkturiinstituudilt [Kala ja kalatoodete tarbimise uuringu](#). Selle eesmärk oli teada saada, kuidas on muutunud Eesti elanike kala ja kalatoodete tarbimise harjumused perioodil 2020–2023 ning mida peab tarbija silmas kalatooteid valides.

Varasemate uuringute puhul olid aluseks leibkonnauuringu andmed. Nii 2021. kui ka 2022. aastal on tarbimiskogused arvatatud ressursipõhiselt. Kalapüügi- ja vesiviljelustoodete ressursse arvutades lähtuti püütud, eksporditud ja imporditud kala kogustest. Ressurssidest (kokku 165 000 tonni) 112 000 tonni eksporditi. Eestisse jäänud ressursidest 30 200 tonni läks mittetoiduliseks tarbimiseks ning toiduna tarbimiseks jäi arvestuslikult 22 800 tonni ehk 17 kg kala elaniku kohta (maailmas 20,5 kg). Ressursipõhised arvutused näitasid ka seda, et kala ja kalatoodete tarbimine Eestis tõusis 2021. aasta 15,0 kg-lt elaniku kohta (eluskaalus) 2022. aastal 17,0 kg-le ehk kalatoodete tarbimine tõusis aastaga 13%.

Selleks, et hoida kala ja kalatoodete tarbimist senisel tasemel, peaks eestlased sööma kala ja kalatooteid paarist korrast kuus kuni ühe korranäädalas. Hea on tädeda, et Eesti Konjunktuuriinstituudi 2022. aastal korraldatud küsitlusele vastanutest enamik ehk 74% seda teevadki. Võrreldes 2020. aastaga oli oluliselt väiksem hulk vastanutest rahul sellega, kui tihti nad kala ja kalatooteid söid. Kui veel 2020. aastal arvas 39% vastanuist, et nad võiks tihemini kalaroogasid süüa, siis 2022. aastaks oli vastanuist sellel arvamusel lausa 51%.

Uuringust nähtub, et enim armastavad eestlased süüa punase lihaga kalu – lõhet ja forelli, kuid ka heeringat. Lõhet nimetas lemmikuna 64% kõigist uuringus osalenutest (2020. a 67%), forelli 46% (2020. a 56%) ja heeringat 40% (2020. a 47%). Mõnevõrra vähem eelistatud kalana koha (25%, 2020. a 34%), lesta, (23%, 2020. a 30%), räime (22%, 2020. a 35%), kilu (21%, 2020. a 34%) ja ahvenat (21%, 2020. a 27%).

Kala tarbijad eelistavad toidulaual endiselt värsket ja jahutatud kalast valmistatud kalaroogi, eelkõige lõhest ja forellist tehtud toite, soola- ja vürtsikala ning värsket räimest ja kilust valmistatud kalaroogi. Kala ostmisel hindasid vastajad kõige tähtsamaks kala värskust, maitset, müügikoha puhtust ja hinda. Kolm esimest tegurit on püsinud esikohal kõikides Eesti Konjunktuuriinstituudi vastavasisulistes küsitlustes alates 2003. aastast, hinnaküsimus on tähtsustunud seoses järskude hinnamuutustega.

2021. aasta kevadel alanud lõhe hinnatõusu peetakse üheks peamiseks põhjuseks, miks Eesti turul ostetakse kala ja kalatooteid kokku varasemast vähem. Lõhelasi aga tarbiti sellele vaatamata 2022. aastal Eestis elaniku kohta peaaegu kaks korda rohkem kui 2018. aastal.

Külmutatud kala söödi vähem kui värsket ja jahutatud kala, ning kui söödi, siis pigem harvem. See trend ei ole võrreldes eelneva uuringuga muutunud, kuid kogutarbimine selle tooteliigi osas liigub vähenemise suunas. Külmutatud kaladest eelistati lesta, heiki, ahvenat jt selle grupi kalu, mida tarbis 2022. aastal 52% vastanuist (2020. a 57%), neist vähemalt kord kuus valmistas neist toitu 19% (2020. a 21%) ja harva 33% (2020. a 36%) vastanuist. Vähem söödi külmutatud lõhe, forelli, koha jt kalu (43%, 2020. a 47%) ning räime, kilu jt kalu (30%, 2020. a 35%). Neid, kes külmutatud kala üldse ei söönud, oli kõige rohkem noorte seas ja kõrgemates palgagruppides.

Sarnaselt eelnevatele tooteliikidele vähenes ka suitsu-, soola- ja kuivatatud kalade tarbimine. Favoriidiks jäid soolaheeringas, mida tarbis 71% vastanuist (2020. a 79%) ja soolalõhe ning forell, mida samuti tarbis 71% vastanuist (2020. a 74%). Neid tooteid söödi ka kõige sagedamini: kord kuus või tihemini sõi soolaheeringat 42% vastanuist (2020. a 44%) ja

soolalõhet ning -forelli 35% (2020. a 38%). Märgatavalt vähenes suitsuräime, suitsukilu, suitsuheeringa jt suitskalade tarbimine, mida tegi 54% (2020. a 62%) ning kuivatatud ja vinnutatud kala tarbimine, mida tegi 47% vastanüist (2020. a 52%). Suitsuräime, -kilu ja -heeringa suhtes olid eriti tõrksad 18–29-aastased noored, kellest ei söönud neid üldse 75% ja üle 2000 € teenivad vastajad, kellest vältis seda tooteliiki 73%.

Tarbitud kala ja kalatoodete kogused kasvasid 2016. ja 2020. aasta võrdluses ca 7%; kulutused neile suurenesid sama ajaga 22% ehk 65,4 € aastas leibkonnaliikme kohta.

Võrreldes teiste toidugruppidega on kala ja kalatoodete tarbitud kogus Eestis elaniku kohta endiselt ligi kuus korda madalam kui liha ja lihatoodete puhul. See suhe kala ja liha vahel on aastate jooksul püsinud pea muutumatuna, sest suurenenud on nii kala- kui ka lihatoodete ostude kulutused. Rahul polda endiselt kala kõrge hinnaga, kuigi elanike sissetulekute tõus on aidanud mõnevõrra seda rahulolematust vähendada. Samuti on kalatoodete valik kauplustes kitsam kui lihatoodete puhul. Seega lihatoodete eelistamise põhjuseks võib pidada nii soodsamaid hindu kui ka mitmekesisemat tootevalikut.³⁷

Saarlaste kala tarbimisharjumused langevad suuresti kokku kogu Eesti samade trendidega, valdavalt eelistatakse punast kala, eelkõige Pähkla forelli, oluliseks peetakse hinna ja kvaliteedi suhet. Kala tarbima harjunud inimesed eelistavad ka kvaliteetset kohalikku kala ja kalakulinaariat.

Eelmisel strateegiaperioodil pöörati suurt tähelepanu kala tarbimisharjumuste kujundamisele laste ja noorte seas, EMKF toetuse abil korraldati erinevaid kalandust tutvustavaid praktilisi koolitusi Saaremaa koolide õpilastele (õpituba “Kena kala”, “Merelised õpiretked ja merendusalsed õpitoad”, “Kalaõpi Majakas” jms), mille tulemusena tõusis kala tarbimise harjumus laste ja noorte seas üsna tugevalt. Koolides läbiviidud küsitluste alusel on paljud lapsed, kes varem peale kalapulga muud kala ei söönud, hakanud kala tarbima ja omakorda on see parandanud ka pere kala tarbimise harjumusi. Lapsevanemate ja õpetajate vastustest nähtus see, et kala söödaks palju rohkem kui selle hind oleks madalam.

Saaremaa, Muhu ja Ruhnu saared oma ajaloolisest kuvandist tulenevalt on alati olnud seotud kalandusega ehk kalandus kui tegevusala on olnud piirkonnale üheks olulisemaks tegevusharuks. Rannakalanduse traditsioonide säilitamisele ja kalanduse kui tegevusala populiseerimisele on kindlasti kaasa aidanud Saaremaa Kalurite Päeva korraldamine, mida on tähistatud juba alates 1922. a. Väga menukaks osutusid Kuressaare Merepäevade raames korraldatud Saaremaa väikesadamate kontserdid, kus lisaks meelelahutusele tutvustati ka kohaliku rannakalanduse traditsioone ja mereohutust. Samuti on kalanduse kui tegevusala tuntusele piirkonnas kaasa aidanud EMKF meetme 3.4. “Algatusrühma koostöötegevused” toel korraldatud Avatud Kalasadamate päevad.

³⁷ [Kala ja kalatoodete tarbimise uuring](#)

2. Eelmise perioodi tegevusstrateegia analüüs

Siin peatükis antakse ülevaade Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi 2014-2020 (EMKF) meetmete 3.3. „Kalanduspiirkonna kohaliku arengu strateegia rakendamine”, 3.2. „Algatusrühma toetus” ja 3.4. „Algatusrühma koostöötegevused” rakendamise tulemusi.

2.1. Ülevaade taotlustest

EMKF meetme 3.3. „Kalanduspiirkonna kohaliku arengu strateegia rakendamine“ eesmärgiks oli kalanduspiirkondade jätkusuutlik arendamine. Tulenevalt meetme määrusest olid MTÜ Saarte Kalanduse arengustrateegia selle perioodi eesmärkideks eelkõige:

1. jätkata sadamatevõrgu korrastamisega;
2. edendada kalatoodete töötlemist ja turustamist suurema lisandväärtuse loomiseks;
3. toetada kalurite tegevuse mitmekesistamist, s.h turismiteenuste välja töötamist;
4. toetada kalavarude taastamist;
5. panustada kalurkonna sotsiaalse heaolu tõstmisesse, s.h toetada kooskämiskohtade ja (uute) traditsioonide loomist.

EMKF meetme „Kalanduspiirkonna kohaliku arengu strateegia rakendamine“ toetuste andmist reguleeris maaeluministri 25.11.2015 määrus nr 19. Perioodil 2016 - 2022 sai toetust taotleda viiel tegevussuunal:

1. kalapüügi- või vesiviljelustoodete väärindamine või turustamine;
2. majandustegevuse mitmekesistamine;
3. kalasadamate uuendamine;
4. koelmualade loomine või taastamine ja kalaliigi veekogusse asustamine riikliku majanduskava alusel;
5. sotsiaalse heaolu ja kultuuripärandi, sh kalanduse- ja merenduse kultuuripärandi edendamine, kalanduskogukondade rolli tugevdamine kohalikus arengus ning kohalike kalandusressursside ja merendustegevuse juhtimine.

Algatusrühma koostöötegevused meetme (EMKF meetme 3.4) toetust anti kalanduse algatusrühmale koostööprojektide elluviimiseks, koostööprojektid võisid olla riigisisised või piiriülesed.

Algatusrühma jooksvaid kulusid ja arengustrateegia elavdemisega seotud kulusid toetati EMKF meetme 3.2. „Kohaliku algatusrühma toetus” vahenditest.

MTÜ Saarte Kalandus EMKF meetmete 3.2., 3.3 ja 3.4 kogu eelarve perioodiks 2014-2020+ oli rahalisi vahendeid summas 4 540 354,70 €, mis jagunesid järgmiselt:

Meede	Eelarve
3.2. „Kohaliku algatusrühma toetus”	681 053,20 € ehk 15 % kogu esialgsest eelarvest. Kokku 738 053,20 € * ³⁸

³⁸ Meetme 3.3. vabade vahenditest eraldati algatusrühma eelarvesse 2023. a sügisel 57 000 €

TÖÖVERSIOON

3.3. „Kalanduspiirkonna kohaliku arengu strateegia rakendamine“	3 486 640,62 €/ kokku 3 763 601,76 ³⁹
3.4. “Algatusrühma koostöötegevused”	372 660, 88 €

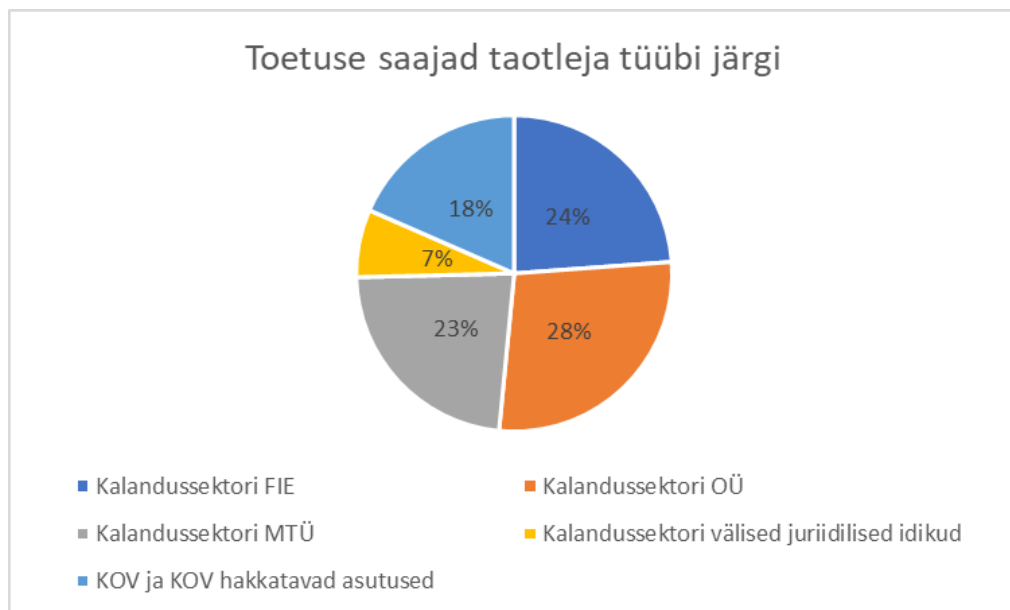
Perioodil 2016-2022 esitati kokku 196 projektitoetuse taotlust ja rahastuse said neist 130 ehk 66 %.

Tabel 8. Esitatud ja toetatud projektide arv perioodil 2016-2022 (allikas: PRIA)

Tegevussuund	Esitatud projektide arv	Toetust saanud projektide arv
Väärindamine	29	25
Mitmekesistamine	67	42
Kalasadamate uuendamine	22	12
Koelmualade taastamine	6	4
Sotsiaalse heaolu ja kultuuripärandi toetamine, sh merekultuuri toetamine	72	47
Kokku	196	130

Peamisteks taotlejateks on olnud kalandussektori mikroettevõtjad, KOV ja selle hallatavad asutused, kalandussektori MTÜ-d ja vähesel määral ka kalandussektori välised ettevõtjad ja MTÜ-d. Täpsem ülevaade on leitav allolevalt jooniselt:

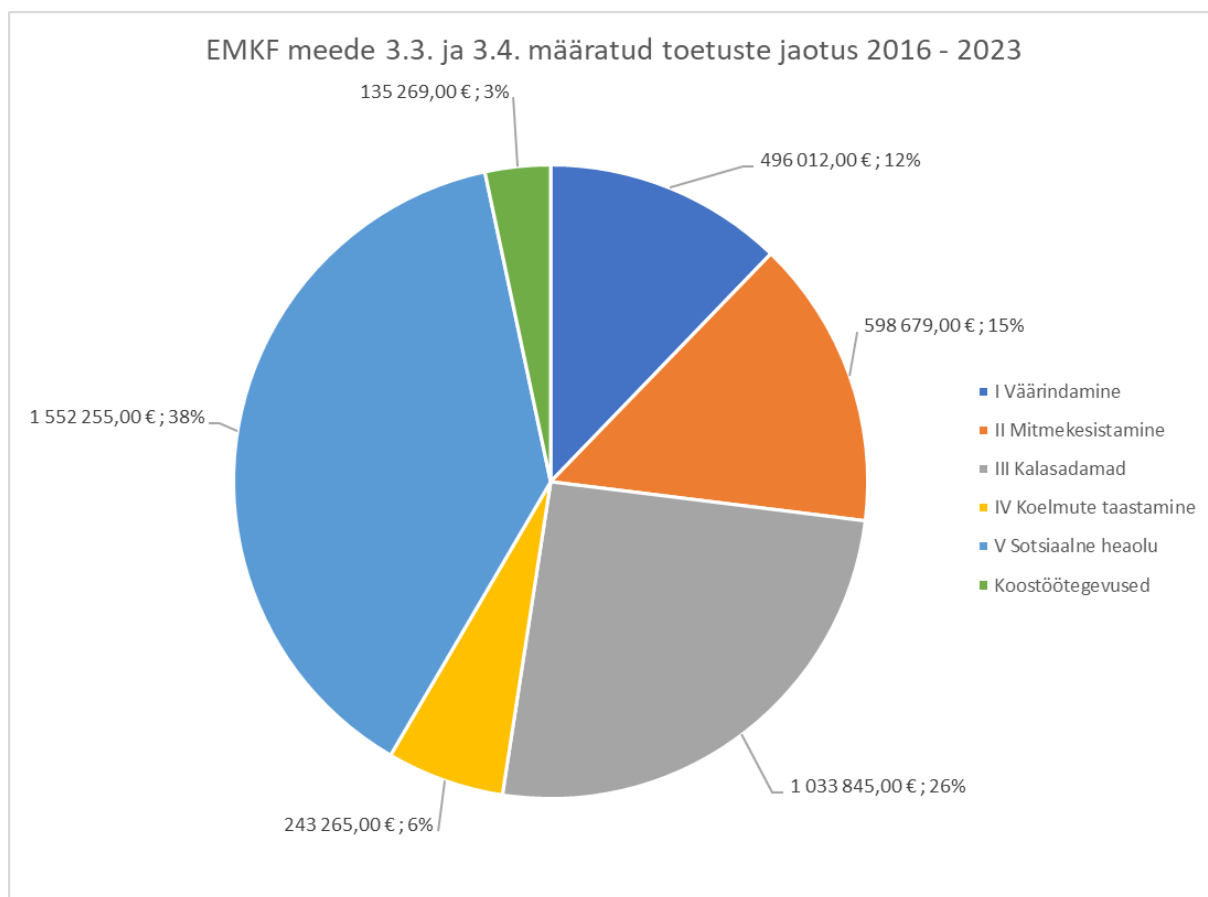
³⁹ Meetme 3.3. summale lisati maaeluministri 23. 10. 2019. a käskkirjaga nr 158 eraldatud 36 961,14 €. ja 21. 05. 2021. üldkoosoleku otsusega nr 2 meetmest 3.4. veel 240 000 € (kokku 3.3. meetme eelarve oli peale rahaeraldusi 3 763 601,76 €).

Joonis EMKF meetme 3.3. toetuse saajad 2016 - 2022 taotleja tüübi järgi (allikas: PRIA)

2.2. Toetuse jaotus

EMKF-i meetmete toetus on olnud Saare maakonna kalanduspiirkonna jätkusuutliku arendamise tagamiseks väga vajalik. Seisuga 03. 10. 2023. a on välja makstud toetust rahastusperioodil 2016-2023 EMKF meetmest 3.3. kogusummas 3 454 809 € (toetust määrati summas 3 920 708 €). Seitse projekti on eelnimetatud seisuga pooleli ja katkestatud on kogu perioodi vältel viis projekti. Allolevalt jooniselt on näha määratud toetusesummade jaotus tegevussuundade lõikes.

Joonis EMKF meetme 3.3. ja 3.4.määratud toetuse summad 2016 - 2023 (allikas: PRIA)

Kõige suurem osa toetusest summas 1 160 956 € maksti välja sotsiaalse heaolu ja kultuuripärandi edendamiseks (määrati toetust summas 1 552 255 €). Kalasadamate uuendamiseks maksti toetust 992 805 € (määratud toetuse summa 1 033 845 €), kaluri tegevuste mitmekesistamiseks 525 908 € (määratud toetuse summa 598 679 €), väärindamise ja töötlemise edendamiseks 362 551 € (määratud toetuse summa 496 012 €) ja koelmute taastamiseks on PRIA poolt välja makstud 229 149 € (määratud toetuse summa 243 265 €).

Koostöömeetmest (EMKF meede 3.4 “Algatusrühma koostöötegevused”) on ellu viidud 11 koostööprojekti väljamakstud toetuse summas 126 729 € (määratud toetuse summa 135 269 €).⁴⁰

2.3. Hinnang perioodi 2016 - 2020 + eesmärkide saavutamisele

Valdavalt on püstitatud eesmärgid täidetud.

⁴⁰ 2023. a oktoobri seisuga on osa projekte alles pooleli ja väljamakstud toetuse summasid uuendatakse jooksvalt vastavalt PRIA statistikale.

2.3.1. Kala- või vesiviljelustoodete väärindamine või turustamine

Eesmärgid:

E1: Turule on lisandunud uued kohalikust kalast valmistatud tooted

E2: Saaremaa kalanduspiirkonnas on 18 kala väärindavat ja/või teavitatud ettevõtet

Jrk nr	Algtase	Sihttase	Tegelikult saavutatu
E1	Saaremaa kalanduspiirkonnas on 10 erinevat kalatoodet	Saaremaa kalanduspiirkonnas on 15 erinevat kalatoodet	Arengustrateegia tegevussuuna eesmärgi E1 sihttase on täidetud, turule tulnud kalatoodete arv on sihttasemest suurem. Algtase oli 10 erinevat kalatoodet, sihttase - 15 erinevat kalatoodet. Sihttase saavutati 1 kalandusettevõtte tootmistevõimega. Kalandusettevõtte Õselfish OÜ toodab Eesti turule, müüdavaim kaubamärk on "Leedevälja".
E2	Saaremaa kalanduspiirkonnas on 13 kala väärindavat tunnustatud ja/või teavitatud mikroettevõtet	Saaremaa kalanduspiirkonnas on 18 kala väärindavat tunnustatud ja/või teavitatud mikroettevõtet, mis on loonud 2 uut täistöökohta	Arengustrateegia tegevussuuna eesmärgi E2 sihttase on osaliselt täidetud, turule on tulnud üks kala väärindav teavitatud mikroettevõtja. Uusi ettevõtjaid ei ole lisandunud. Toimunud on vastupidine protsess: pika ajalooga kalanduse ettevõtte ostis väiksema kalandusettevõtte kaubamärgid.

Põhjuseid on antud tegevusel mitu. Enamus kalatoodetest turustatakse väljaspool Saaremaad. Kala väärindamine ja turustamine Saaremaal omab mõju toote lõpphinnale. Transport mandrile on arvestatav kuluartikkel.

Kalurite püügid Saaremaal on 2017.aastast vähenenud. Tootegrupid, mille tooraine on räim, lest, tuulehaug, tuleb sisse tuua Pärnust, lest koguni Leedust või Poolast. Iga sisse toodud kilogramm kala, lisab läbi transpordikulu hinda lõpptootele.

2.3.2. Mitmekesisistamine

Eesmärk:

E1: Kalandussektori ettevõtjale on loodud täiendavate sissetulekute saamiseks sh ranniku turismi edendamise valdkonnas.

Jrk nr	Algtase	Sihttase	Tegelikult saavutatu
--------	---------	----------	----------------------

E1	Ligikaudu 15 ettevõtet 1 saab täiendavaid sissetulekuid väljaspool kalapüüki	Vähemalt 30 kalandussektori ettevõtjat saab täiendavaid sissetulekuid väljaspool kalapüüki (lisandub 8 täistöökohta	Ellu on viidud 42 projekti. Tegevussuuna eesmärk, 30 kalandussektori ettevõtjat saab täiendavaid sissetulekuid väljaspool kalapüüki, on täidetud. Eesmärk, 8 uut täistöökohta, ei täideta.
----	--	---	--

Saaremaa kalanduspiirkonna kalurite küsitlusel on selgunud, et tänu mitmekesistamise tegevussuunale on võimalik säilitada seniseid töökohti, uute loomine ei ole majanduslikult võimalik. Kalandusest saadav tulu on väike, projektide taotlemisel on probleem omaosaluse katmiseks.

2.3.3. Kalasadamate uuendamine

Eesmärgid:

E1: Täielikult on renoveeritud 4 kalasadamat. Igas renoveeritud sadamas on olemas vähemalt kai, slipp, võimalused kala lossimiseks, kala vastu võtmise võimalused, esmased hoiustamistingimused, kaluritele on tagatud esmased olme- ja sanitaartingimused.

E2: Sadamates, kus kala lossitakse, on paranenud lossimistingimused. Renoveeritud sadamas on olemas vähemalt kai, slipp, võimalused kala lossimiseks, kala vastu võtmise võimalused.

Jrk nr	Algtase	Sihttase	Tegelikult saavutatu
E1	Täielikult on renoveeritud 5 kalasadamat	Kokku vähemalt 9 sadamat on täielikult renoveeritud	Täielikult renoveeriti perioodi jooksul 2 sadamat, seega kokku on täielikult renoveeritud 7, s.o 2 vähem kui kavandatud
E2	-	Vähemalt 14 sadamas on lossimistingimused paranenud	Lossimise tingimused on paranenud 10 kalasadamas

Kalasadamate ja lossimiskohtade uuendamise tegevussuuna alt võetud eesmärgid ei ole strateegia lõpuks täidetud. Eesmärgiks oli 4 kalasadama täielik renoveerimine, vähemalt 14 sadamas on lossimistingimused paranenud.

2015. aastaks oli rannakalandus Saaremaal tõusuteel. Püüti masskala - räime. Räime püügiks ja müügiks on kaluril vajalik kasutada sadamateenuseid. Räime püük eeldab suuri paate, millega viia püünised (kastmõrrad) püügile. Omakorda on vajalik kai ja kai ääres vastav sügavus. Kala lossimiseks on vajalik kalapump, pakendamislina ja soovitatavalt ka jäägeneraator ning jahutusruum.

Mida vähemaks jäi räimepüük, seda rohkem orienteeruti ümber ahvenapüügile, mis ei eelda sadamaid. Paat viiakse merre lautrikohast või siis otse kaldalt. Räimepüük jäi ainult ühte sadamasse - Nasva jõesadamasse.

2.3.4. Koelmualade taastamine ja loomine ning angerja eksperimentaalne asustamine

Eesmärk:

E1: Kalavarude taastootmiseks on tingimused paranenud.

E2: Angerja noorjärgud on Saaremaa rannikumerre eksperimentaalselt asustatud.

Jrk nr	Algtase	Sihttase	Tegelikult saavutatu
E1	-	Vähemalt kahel veekogul on koelmukohtade arv suurendatud	Eesmärk on täidetud. EMKF projektitoetustega on Muhus korda tehtud nelja (4) jõe suudmealad. Saaremaa Vallavalitsus, kelle keskkonnaosakonnal on pädevus keskkonnaalaste projektide ellu viimisel, parandas koelmu kohti ja suudmeid 10 veekogul. Veekogud olid välja valitud Tartu Ülikooli Mereinstituudi teadlaste poolt. Kõik veekogud asuvad Saaremaa põhjarannikul.
E2	-	Saaremaa rannikumerre on asustatud 500 000 angerja noorjärku	Eesmärk on osaliselt täidetud. Rannikumerre asustati 150 000 angerjamaimu.

Kokku toetati rahastusperioodil nelja (4) koelmualade taastamise ja bioloogilise mitmekesistamise edendamise valdkonna projekti.

Püstitatud eesmärgid täideti. Kindlasti jätkub koelmualade puhastamine ka uuel perioodil.

2.3.5. Sotsiaalse heaolu ja kultuuripärandi, sh kalanduse- ja merenduse kultuuripärandi edendamine kalanduspiirkonnas

Eesmärgid:

E1: Laiendatud on avalikke maale- ja merele pääsu võimalusi koos vajaliku taristuga

E2: Loodud on võimalused kalandussektori organisatsioonide ühistegevuseks ja piirkondliku kultuuripärandi tutvustamiseks.

E3: Kalandus- ja mere sektor on maakonnas nähtavad.

E4: Lapsed ja noored on haaratud kala traditsioonide säilitamisse maakonnas.

Jrk nr	Algtase	Sihttase	Tegelikult saavutatu
--------	---------	----------	----------------------

TÖÖVERSION

E1	Maakonnas on 15 avalikus kasutuses lautrikohta	Loodud või korrastatud on vähemalt 20 avalikus kasutuses lautrikohta	Arengustrateegia tegevussuuna 5 eesmärgi E1 sihttase ei ole täidetud. Saare maakonna sadamate arengukavasse tuuakse kõik piirkonna lautrikohad nimeliselt sisse. Selline lähenemine eeldab olemasolevat traditsioonilist lautrikohta, millel on Keskkonnaameti kooskõlastus. Lautrikoht on rajatis, millel on oma kindlad tunnused. Kogukonna liikmed korrastavad lautrikohti ise ja selliselt, et ei ole tarvis ehitusluba ega Keskkonnaameti kooskõlastust. Muutunud on ka lautrikoha definitsioon, mis tekitab arusaamatust ning liigset bürokraatiat.
E2	Saare maakonnas on üks ühistegevuseks mõeldud hoone	Saare maakonnas on kokku vähemalt kolm kalandussektori organisatsioonide ühistegevuseks mõeldud hoonet	Eesmärk on täidetud, strateegia perioodil rajati/ on rajamisel neli kalandussektori organisatsioonide ühistegevuseks mõeldud hoonet (Atla sadamahoone, Muratsi sadama kogukonnahoone I etapp, Turja sadama kogukonnahoone, Kalamaja hobikalastajate hoone)
E3	Saare maakonnas toimub kaks kalandus- ja meresektorit tutvustavat sündmust aastas. Maakonna kalurite tegevused on kaardistamata ning kliendile/turistile halvasti leitavad	Saare maakonnas toimub kokku vähemalt kolm kalandus- ja meresektorit tutvustavat sündmust aastas. Välja on antud on vähemalt 5 avalikkusele mõeldud trükist leidmaks paremini kalandussektori ettevõtjaid	Arengustrateegia tegevussuuna 5 eesmärgi E3 sihttase on täidetud. Kalanduspiirkonnas toimub EMKF toetuse toel vähemalt kolm kalandus- ja merendussektorit tutvustavat sündmust aastas (Väikesadamade kontserdid, kaluritepäev, kalurijuttude õhtud "Oi need sinavad veed", kalaõpitubade ja kogemuspäevade korraldamine täiskasvanutele, avatud sadamate päevad). Eesmärk on täidetud osaliselt. EMKF meetme toel on ilmunud

TÖÖVERSION

			kohalikku rannakalandust tutvustav raamat "Meri aitab elada". Valminud on 2 filmi, mis tutvustavad Saaremaa kalanduspiirkonna ajalugu ja tänapäevaseid tegemisi.
E4	Maakonnas on toiminud 2 lastele suunatud kalatoidu ja – traditsioonide õpituba	Maakonnas toimub vähemalt 5 lastele ja noortele suunatud kalandus- ja meresektorit tutvustavat üritust/õpituba	Arengustrateegia tegevussuuna nr 5 eesmärgi E4 sihttase on täidetud. Ellu on viidud 12 lastele ja noortele suunatud kalandus- ja merendussektorit tutvustavat projekti, mille raames korraldati erinevaid kalaõpitubasid, merendusalalet õpet, laagreid, mereretki jms

2.3.6. Koostöö

Eesmärgid:

E1: Saare maakonna kalanduspiirkonnas toimub aktiivne sektoritevaheline koostöö.

E2: Saare maakonna kalanduspiirkond teeb aktiivset koostööd teiste algatusrühmadega Eestis ja välismaal.

Jrk nr	Algtase	Sihttase	Tegelikult saavutatu
E1		Perioodi jooksul on ellu viidud vähemalt 10 sektoritevahelist koostööprojekti	Eesmärk on täitmata. Eesmärgi püstitamine osutus arengustrateegia elluviimise käigus mittevajalikuks ja erinevate sektorite vahelisi koostööprojekte ellu ei viidud. Samuti ei ole tehtud teiste sektorite poolt koostööettepanekuid.
E2	Senine koostöö on toimunud ühekordsete tegevustena, süsteemset koostööd ei ole	Perioodi jooksul on ellu viidud vähemalt 10 koostööprojekti teiste algatusgruppidega	Arengustrateegia koostöömeetme eesmärgi sihttase on täidetud. Perioodil 2016 - 2023. viidi ellu koostöös teiste algatusrühmadega kümme (11) koostööprojekti, mis on kaasa aidanud kalandusvaldkonna tutvustamisele piirkonnas ja andnud uusi turunduse ja kala väärindamise

			ideid kohalikele kalandusettevõtetele.
--	--	--	---

3. Arengustrateegia 2023 - 2027+ kaasamsprotsess ja piirkonna arenguvajadused ning potentsiaal

Siin peatükis kirjeldatakse arengustrateegia koostamise ja kogukonna kaasamisprotsessi arengustrateegia koostamiseks vajalike sisendite saamisel. Samuti antakse ülevaade Saaremaa kalanduspiirkonna arenguvajadustest, mis tulenevad SWOT ja TOWS analüüside koostmõjust.

3.1. Arengustrateegia koostamise kaasamisprotsess

3.2. Piirkonna SWOT ja TOWS analüüsid

Kalanduspiirkonna SWOT ja TOWS analüüsides tulenevalt on piirkonna jätkusuutliku tegevuse tagamiseks vajalikud järgmiste tegevuste toetamine:

1. kalurkonna teadmiste ja oskuste edendamine s.h. tegevuste mitmekesistamise, väärindamise ja otseturustamise valdkonnas, kalavarude jätkusuutlikuse tagamisele kaasaaitamine;
2. kohaliku kala ja rannakalanduse traditsioonide populariseerimine s.h. kogukonna ühtekuuluvustunnet suurendavate tegevuste toetamine, kaasarääkimine valdkonda reguleerivate õigusaktide koostamisel;
3. mitmekesistamise ja väärindamise toetamine, hüljeste ja kormoranide arvukuse ohjamine;
4. kalurkonna teadmiste ja oskuste edendamisele kaasaaitamine, kalurkonna tegevuste mitmekesistamise toetamine, väärindamise ja otseturustamise toetamine, kalurkonna ühtekuuluvustunde suurenemisele kaasaaitamine, rannakalanduse ja kohaliku merekultuuri populariseerimine, sadamate taristu parendamine ja tegevuste mitmekesistamine kalasadamas, piirkonna looduskeskkonna tingimuste parendamine, valdkonda reguleerivas õigusloomes kaasarääkimine.

Tabel 6. Piirkonna SWOT-analüüs

Tugevused	Nõrkused
------------------	-----------------

1. Pikaajalise praktilise kogemuse ja ajalooliste püügiõigustega kalurkond on vaatamata sektorit tabanud raskustele tegus 2. Kohaliku tegevusrühma meeskond on strateegia elluviimise ja projektide läbiviimise kogemusega ning aktiivne 3. Koostöö on teatud määral toimiv, kohaliku tegevusrühma liikmeskond on otsuste tegemisse kaasatud 4. Peamised sadamad on korras, olemas on lossimise ja esmase töötlemise tingimused 5. Saaremaal on jätkuvalt olemas kalatööstus, vesiviljelus, kalurite oskused väärindamisel on tänu eelmise strateegiaperioodi tulemustele mõnevõrra paranenud 6. Saaremaa kuvand on jätkuvalt positiivne	1. Kalurid on jätkuvalt vananev põlvkond, noorte juurdekasvu on vähe 2. Kaluriametiga alustamine on raske ja kulukas (püügiõiguse saamine, -vahendite soetamine) 3. Rannakalandus ei taga aastaringset stabiilset sissetulekut 4. Kalavarud on ebastabiilsed, vähenemisele on kaasa aidanud hüljeste ja kormoranide arvukuse kiire tõus 5. Koostöö erinevate osapoolte vahel on vähene – puudub kalurite ühistuline tegevus, kalurite ja Keskkonnaameti vahel toimub pigem vastandumine 6. Kalurite väärindamise, turunduse ja müügi oskused on tagasihoidlikud ega soosi väärtusahelas ülespoole liikumist 7. Bürokratiat ja raporteerimist on kalurite jaoks ebamõistlikult palju
Võimalused	Ohud
1. Kala ja sellest valmistatud toodete populaarsus kasvab 2. Kalavarud suurenevad, sh reguleeritakse riiklikult hüljeste ja kormoranide arvukust 3. Hoogustub ranniku- ja mereturism, mis suurendab piirkonda külastavate inimeste hulka 4. Meretuuleparkide rajamine võib kaasa tuua täiendava sissetulekuallika (nt uued turismi liigid, parkide teenindamine)	1. Kalavarud vähenevad olulisel määral 2. (Välis)poliitiline ja majanduslik olukord on ebastabiilne (sanktsioonid ekspordile jms) 3. Suureneb välismaalt odavama kala import – nõudlus kohaliku kala järele väheneb 4. Kliimamuutus muudab ebasoodsad ilmastikuolud sagedasemaks 5. Reeglid karmistuvad ja bürokratiat võimendub 6. Meretuuleparkide rajamine

TÖÖVERSIOON

	võib kalavarudele mõjuda halvasti (uurimata on nende mõju rände) ja tuua kaasa täiendavaid piiranguid kalurkonnale 7. Kalandussektori toetamine väheneb, Euroopa Liidu meetmed kaovad
--	---

Tabel 7. Piirkonna TOWS-analüüs

	Võimalused	Ohud
--	-------------------	-------------

Tugevused	Tugevuste ja võimaluste kombinatsioonidest kerkib enim esile piirkonna positiivne kuvand, mis aitab kaasa ranniku- ja mereturismi arendamisele ning loob sellega võimalused kaluritele lississetulekute saamiseks. Samuti annab see kombinatsioon tegevusrühmale võimaluse kaasa rääkida hüljeste ja kormoranide ohjamise teemadel. Nõudlus kohalikust kalast valmistatud toodete järele peaks looma hea pinnase sellele, et kalurid panustaksid rohkem enda püütud kala väärimdamiseks. Prioriteedid: kalurkonna teadmiste ja oskuste edendamise s.h. tegevuste mitmekesistamise, väärimdamise ja otseturustamise valdkonnas, kalavarude jätkusuutlikuse tagamisele kaasaaitamine.	Tugevuste ja ohtude kombinatsioonidest kerkib enim esile see, et odava imporditud kala osakaalu suurenedes võib väheneda nõudlus kohaliku kala ja sellest valmistatud kalatoodete järele. Kalavarude jätkuval vähenemisel ja ebasoodsate ilmastikuolude, mis takistavad merele minekut, sagenemisel kaotab kalurkond püügist saadava tulu (tegus kalurkond on olemas aga kala ei ole/ ei saa püügile minna). Kui vähenevad EL toetused ei suuda niigi väheste sissetulekutega rannakalurid oma tegevusi mitmekesistada. Valdkonda reguleerivate reeglistike karmistumise ja liigse bürokraatia tõttu võivad kalurid oma tegevuse lõpetada, mis oleks ohuks rannakalanduse traditsioonide säilimisele piirkonnas. Prioriteedid: kohaliku kala ja rannakalanduse traditsioonide populariseerimine s.h. kogukonna ühtekuuluvustunnet suurendavate tegevuste toetamine, kaasaraäkimine valdkonda reguleerivate õigusaktide koostamisel
-------------------------	--	---

Nõrkused	Nõrkuste ja võimaluste kombinatsioonidest väärivad enim tähelepanu vajadus toetada selliseid tegevusi, mis aitaksid mitmekesistada kalurite tegevusi, et ka püügivälisel perioodil oleks tagatud sissetulekud. Kui nõudlus kohalike kalatoodete järele piirkonnas suureneb peavad kalurid hakkama rohkem tähelepanu pöörama enda püütud kala väärindamisele ehk kombinatsioon peaks looma võimaluse kalurite väärindamise, turustamise ja müügioskuste parendamisele. Piirkonna kalavarude suurendamisele aitab kaasa kui riiklikul tasandil hakatakse tõsiselt tegelema hüljeste ja kormoranide ohjamise meetmete väljatöötamisega. Prioriteedid: mitmekesistamise ja väärindamise toetamine, hüljeste ja kormoranide arvukuse ohjamine.	Nõrkuste ja ohtude kombinatsioon on olemuslikult vältimise strateegia. Sektori arengule need kombinatsioonid reeglina kaasa ei aita. Vältida tuleks esmajoones seda, et stabiilset aastaringset sissetulekut mittetagav rannakalandus välja ei sureks bürokraatia, reeglite karmistumise ja selle tõttu, et noorkalurite pealekasv on väike. See lõppkokkuvõttes võib võimendada kõiki ohte kui need realiseeruma peaksid – pole kalureid, pole ohte, pole kalanduspiirkonda. Prioriteedid: kalurkonna teadmiste ja oskuste edendamisele kaasaaitamine, kalurkonna tegevuste mitmekesistamise toetamine, väärindamise ja otseturustamise toetamine, kalurkonna ühtekuuluvustunde suurenemisele kaasaaitamine, rannakalanduse ja kohaliku merekultuuri populariseerimine, sadamate taristu parendamine ja tegevuste mitmekesistamine kalasadamas, piirkonna looduskeskkonna tingimuste parendamine, valdkonda reguleerivas õigusloomes kaasarääkimine.
------------------------	--	--

4. Arengustrateegia 2023 -2027+ rakendamine, missioon ja visioon

4.1. Arengustrateegia rakendamine

Kalanduspiirkonna hetkeolukorra, SWOT ja TOWS analüüsides tulenevalt on kalanduspiirkonna jätkusuutliku tegevuse tagamiseks vajalikud eelkõige järgmised tegevused:

1. kalurkonna teadmiste ja oskuste edendamisele kaasaaitamine (kala väärindamise alased koolitused, lisaeriala õppimine kaluri tegevuste mitmekesistamise ja lississetulekute saamise võimaluse kontekstis, riigisestel ja piiriülestel kalanduskoolitustel osalemine, messidel vms kalandusvaldkonnaga seotud sündmustel osalemine jne);
2. kohaliku kala, rannakalanduse ja kohaliku merekultuuri traditsioonide populariseerimisele kaasaaitamine (erinevad valdkonda tutvustavad, esiletoovad sündmused/ ettevõtmised piirkonnas);
3. kalurkonna ühtekuuluvustunnet suurendavate tegevuste toetamine;
4. kalurkonna tegevuste mitmekesistamisega seotud tegevuste (soetused, investeeringud, koolitused jms)
5. väärindamise ja otseturustamise ning nendega seotud soetuste/ investeeringute toetamine;
6. hüljeste ja kormoranide arvukuse ohjamine;
7. kalavarude jätkusuutlikkuse tagamisele kaasaaitamine;
8. piirkonna looduskeskkonna tingimuste parendamine;
9. sadamate taristu parendamine ja tegevuste mitmekesistamine kalasadamas;
10. innovaatiliste s.h. sinimajanduse, taastuvenergia jms kasutuselevõtmise toetamine;
11. valdkonda reguleerivas õigusloomes kaasarääkimine.

Äärmiselt oluline on tõsta kalatoodete lisandväärtust, mis tähendab, et kala ei müüdaks toorelt edasi, vaid selle töötlemise tulemusena tekiks tooted, mille eest on võimalik küsida kõrgemat hinda. Siinkohal tuleb tähelepanu pöörata ka seni vähekasutatud liikide töötlemisele. Seega on oluline toetada igasuguste kala väärindamisele kaasaaitavate seadmete/ vahendite soetamist, teadmiste ja oskuste parendamist kuna ilma avaliku sektori rahalise panuseta muutuks nende tasuvusaeg ebamõistlikult pikaks.

Oluline on toetada ka kalalaeva transpordiks vajalike transpordivahendite soetamist nagu näiteks paadikärud/ treilerid koos vintsidega. Saaremaa kalanduspiirkonna iseärasuseks on see, et paatidel ei ole valdavalt kodusadamat ja paat viiakse sinna sadamasse, kus merelemine tagab ka kalasaagi, seega on oluline panustada ka paadi transportimise võimalust parendavatesse soetustesse. Vajalik on panustada ka investeeringutesse, mis lihtsustavad ja kergendavad kaluri töövõtteid, näiteks võrkude veeskamine ja nõudmise seadmed jms. Mida kiiremini toimub võrkude nõudmine veest, seda kiiremini jõuab värske kala ka tarbijani.

Kui kahel eelmisel toetusperioodil keskenduti piirkonna kalasadamates peamiselt kutselist kalandust ja sadamataristu loomist toetavatele tegevustele, siis praegu on kalandussektori jätkusuutlikkuse tagamise seisukohalt oluline toetada kalasadamates erinevate sadama ülalpidamiseks vajalike teenuste loomist. Mida rohkem erinevaid teenuseid sadam suudab kogukonnale ja külalistele pakkuda, seda atraktiivsem ja toimivam ta on. Kohalikest kalasadamatest peavad välja kujunema kogukonna kooskäämise kohad, see on vajalik, et säilitada kohaliku rannakalanduse traditsioonid ja kultuuripärand. See parandab ühest küljest kalurkonna olmetingimusi, teisest aga suurendab pakutavate sadamateenuste hulka, kalasadam multifunktsionaalse sadamana suudab ennast pakutavate teenuste toel ise ära majandada ja väheneb KOV finantskoormus kalasadamate ülalpidamiseks. Lisaks sellele mängivad sadamad olulist rolli ümberkaudses majanduselus – neid on võimalik kasutada näiteks turismis, merendusõppes, väikelaevaehtituses ja mujal. Ühesõnaga, sadam on rannaküla arengumootoriks. Eesmärgiks on piirkonnas optimaalse arvu ja tihedusega kalasadamate väljaarendamine.

Ainult kalapüügist elatuvate kalurite hulk on väga väike. See tähendab, et lisaks kalapüügile vajatakse aastaringsete sissetulekute kindlustamiseks lisategevusalasid. Uute, lississetulekut võimaldavate toodete ja teenuste välja arendamiseks toetuse andmine on väga vajalik. Toetada tuleb iga soetust, mis annab kalurile potentsiaalse (kas või marginaalse) võimaluse lississetulekute saamiseks.

Samuti on oluline toetada rannakülade ettevõtjaid, kes ei ole kalurid, kuid kes võiksid pakkuda täiendavaid valdkonnaga seotud tooteid ning teenuseid, rikastades sel viisil kalanduspiirkonda.

Kaluritele on väga oluline stabiilse ja jätkusuutliku kalavaru olemasolu. Üheks võimaluseks seda tagada on koelmualade taastamine ja/või rajamine. Saaremaal on vooluveekogusid ja järvi, mis on kalade kudemiseks sobivad. Eelmisel strateegia perioodil, 2014- 2020+, toetati koelmualade parendamist ja eksperimentaalset asustamist 229 149 € suuruses toetuse summas, mis prognoositavalt annab ka positiivseid tulemusi. Seega on oluline toetada koelmualade taastamist ja rajamist, tagamaks kalanduspiirkonnas piisavat kalavarude juurdekasvu. Oluline on ohjata piirkonna kalavarudele suurt ohtu tekitavate hallhüljeste ja kormoranide arvukust.

Lisaks nn “kõvadele tegevustele” aitavad piirkonna arengule kaasa ka sotsiaalsema alatooniga ettevõtmised. Kalandus- ja merendussektor üldiselt on oma traditsioonide ja tõekspidamisega küllalt spetsiifiline. Nende säilitamiseks ja ka edendamiseks on tarvilik toetada rannarahva ja kalanduskogukondade omavahelist lävimist, s.h kooskäämiskohtade loomist, erinevaid kohalikku kala, kalandust ja merendust populariseerivaid sündmusi, õpitubasid, laagreid, meelelahutusüritusi jms. Oma roll on ka ajaloolistel lautrikohtadel, mistõttu tuleks nende korrastamist toetada. Oluline tähtsus on jätkata noorema põlvkonna kalale lähemale toomise traditsiooni, et hoida ja säilitada kala püüdmise ja söömise kultuuri.

4.2. Missioon

MTÜ Saarte Kalandus peab oluliseks kestlikku kalandust, mis tagab nii kalandusvaldkonna konkurentsivõime kui ka kalavarude jätkusuutliku majandamise. MTÜ Saarte Kalandus tegutseb selle nimel, et Saaremaa elanikele ja külastajatele oleks aastaringsest kohalik värske kala kättesaadav.

4.3. Visioon

Ranna- ja kalanduskogukonnad on Saaremaal elujõulised ja arenevad – kalurite aastaringne, tegevuste mitmekesistamise abil suurenev sissetulek võimaldab neil senist elustiili jätkata ja nii kohalikel kui külastajatel pakutavast kalasaagist ning kalatoodetest osa saada.

Väärtused

- avatus ja usaldusväarsus;
- võrdväärne partnerlus;
- initsiatiivikus ja omaalgatus;
- meeskonnatöö;
- ranna- ja kalanduskogukondade aktiivne kaasatus MTÜ tegevusse.

Strateegia elluviimiseks on püstitatud valdkondlikud eesmärgid, mis vastavad meetme määruses välja toodud tegevussuundadele. Saarte Kalandus plaanib rakendada kõiki toetatavaid tegevussuundi.

5. Arengustrateegia eesmärkide püstitamine ja toetatavad tegevused

MTÜ Saarte Kalandus eesmärgid lähtuvad piirkonna hetkeolukorra ja SWOT/ TOWS analüüsil baseeruvast strateegiast. Eesmärgid on suunatud peamiste kalanduspiirkonna kitsaskohtade lahendamisele. Samuti aitavad eesmärgid säilitada olemasolevaid töökohti sektoris. Eesmäärke on püstitatud kuues tegevus valdkonnas.

Eesmärgid on struktureeritud vastavalt Regionaalministri määruses “Perioodi 2021- 2027 kogukonna juhitud kohaliku arengu toetus” käsitletud tegevussuundadele.

Toetatavad tegevused on püstitatud strateegiliste eesmärkide ja visiooni täitmiseks, võttes arvesse nii hetkeolukorda kui ka püstitatud eesmäärke. Iga tegevussuuna juures on ära toodud tegevussuuna rakendamise lühike põhjendus ja seejärel peamiste toetatavate tegevuste kirjeldus (tegemist ei ole kindla loeteluga vaid taotlejat suunava toetusvaldkonna kirjeldusega).

Iga eesmärgi mõõtmist võimaldab vastav indikaator, määratletud on nii alg- kui ka sihttasemed ning möödik.

5.1. Tegevussuund 1: **Vee-elusressursside väärimine ja otseturustamine**

Rakendamise põhjendus: piirkonna rannakalurite sissetulekud vajavad tõstmist, väärimise ja otseturustamisega seotud vahendite, seadmete, teadmiste ja oskuste parendamine aitab kaasa lisa-sissetulekute saamisele ja suurendab konkurentsivõimet kalandustoodete turul.

Toetuse saaja: vee-elusressursside väärimise ja otseturustamise tegevussuuna tegevuse elluviimise eest antavat projektitoetust võib taotleda:

- 1) mikroettevõtja, kes omab kehtivat kaluri kalapüügiluba;
- 2) tulundusühistu, kelle liikmeteks on vähemalt viis punktis 1 nimetatud ettevõtjat.

Projektitoetuse maksimaalsed määrad:

- 1) 80 protsenti toetatava tegevuse abikõlblikest kuludest, kui projektitoetuse saaja on tulundusühistu, kelle liikmeteks on vähemalt viis mikroettevõtjat, kes tegelevad väikesemahulise rannapüügiga Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/1139 artikli 2 lõike 2 punkti 14 alapunkti a tähenduses ning kes omavad kehtivat kaluri kalapüügiluba;
- 2) 70 protsenti toetatava tegevuse abikõlblikest kuludest, kui projektitoetuse saaja on mikroettevõtja, kes tegeleb väikesemahulise rannapüügiga Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/1139 artikli 2 lõike 2 punkti 14 alapunkti a tähenduses ning kes omab kehtivat kaluri kalapüügiluba;
- 3) 50 protsenti toetatava tegevuse abikõlblikest kuludest, kui projektitoetuse saaja on mikroettevõtja, kes tegeleb kutselise kalapüügiga ja kes omab kehtivat kaluri kalapüügiluba, millele on kantud veetavad püügivahendid.

Eesmärk: Saaremaa rannakalurite valmistatud kalatooted on turul kättesaadavad ja nende sortiment on mitmekesine

Möödik	Algtase 2023	Sihttase 2027
Saaremaa rannakalanduse valdkonnas tegutsevate ettevõtete müügitulu	Täpsustada	Kasv 15%

Toetatavad tegevused:

Tegevussuuna alt toetatakse kalatoodete töötlemise ja/ või turustamise võimalusi parendavate projektide elluviimist suurema lisandväärtuse loomiseks. Toetatakse värske kala säilitamise ja transpordivõimaluste parendamisele kaasaitavaid projekte. Toetatakse kalurkonna kala väärindamise, otseturustamise jms teadmiste ja oskuste edendamisele kaasa aitavad projekte.

Oluline on investeeringute toetamine, mis suurendavad ranna- ja sisevete kalurite sissetulekuid ja konkurentsivõimet kalandustoodete turul, aitavad paremini toime tulla kliimamuutustest tulenevate muutustega ning aitavad kasutusele võtta süsinikneutraalseid alternatiivseid energiaallikaid. Näiteks: investeeringud kala käitlemise ja töötlemise seadmesse, nõuetekohastesse kala jahutamise ja säilitamise seadmetesse ja transporditingimuste parendamisse. Otseturustamise arendamine - näiteks: statsionaarsed ja mobiilsed müügipunktid, toodete eksponeerimiseks, toodete säilitamiseks ja jahutamiseks vajalikud seadmed. Samuti infotehnoloogilised lahendused ning e-platvormide arendamine kaupade müügiks. Tootearendus, et laiendada kalurite pakutavat tootevalikut ning võtta kasutusele seni vähe kasutatud kalaliike. Visuaalse identiteedi välja arendamine ja nõuetekohaste pakendite välja arendamine. Investeeringud, mis aitavad kaluritel oma tootmis- ja turustamisüksusi üle viia süsinikneutraalsetele energiaallikatele.

Toetatavate tegevuste kirjeldus täpsemalt:

Tootmishooned sh roostevaba sisustus, kuivatuskambrid, käitlusseadmed, laoseadmed (tõstuk, rokla, kaalud jms), lao sisustuse, tootmis ja käitlemishoonete küttesüsteemid, mõrra ja võrgukuurid (hooned) väljaspool sadamat jms.

Väärindamise ja esmatöötlemise vahendid tööprotsesside hõlbustamiseks - suitsuahjud, grillid, kiirkülmad, autoklaavid, fileerimisseadmed, vaakumpakendajad, vaakumpumbad, roostevaba sisustus ja muud lisandväärtuse andmiseks vajalikud seadmed.

Teenuse sisseostmine tootekvaliteedi parendamise eesmärgil sh toodete arendamiseks - enesekontrolli plaani koostamine, kestvuskatsed uue toote turule toomiseks, tootmisega alustamiseks esmaste vajalike analüüside paketi soetamine jms.

Otseturustamise võimaluste edendamine - külmikveokid, sh külmikhaagised, müügikioskid, kalakastid, konteinerid, taarapesu vahendid, pakkeseadmed jms soetused, mis võimaldavad kala kvaliteedi säilimist ja tõstmist.

Kala kvaliteedi tagamine k.a. kala ja kalalaeva transportimisega seotud soetused- ATVD, lumesaanid, hõljukid, jäämasinad, paadikäru koos vintsidega, võrgu rakendusmasinad (võrkude veeskamist ja nõudmist abistavad seadmed) jms.

Keskkonnasõbralike energialahenduste kasutuselevõtmine - taastuvenergia seadmete soetamine (päikesepaneelid, tuulegeneraatorid jms).

Päikeseenergia kasutuselevõtmisega seotud tegevuse elluviimisel on projektitoetuse maksimaalne määr 50 % toetatava tegevuse abikõlblikest kuludest.⁴¹

Kalandusettevõtte turvalisuse tagamine - videovalve süsteemid, välisvalgustus jms.

5.2. Tegevussuund 2: Sadamate taristu parendamine ja pakutavate teenuste mitmekesistamine

Rakendamise põhjendus: Jätkusuutlik kalasadam peab olema suuteline end ise ära majandama, seepärast on oluline toetada investeeringuid tegevustesse, mis sellele kaasa aitavad.

Toetuse saaja: sadamate taristu parendamise ja pakutavate teenuste mitmekesistamise tegevussuuna tegevuse elluviimise eest antavat projektitoetust võib taotleda kalasadama pidaja, kes on:

- 1) ettevõtja, kes omab kehtivat kaluri kalapüügiluba;
- 2) mittetulundusühing, kelle põhikirjaline eesmärk on seotud kalandussektori tegevuste edendamisega ja kelle liikmetest vähemalt 50% on ettevõtjad, kes omavad kehtivat kaluri kalapüügiluba;
- 3) sihtasutus, kelle põhikirjaline eesmärk on seotud kalandussektori tegevuste edendamisega ja kelle juhatuse või nõukogu liikmetest vähemalt 50 % on punktis 1 nimetatud ettevõtjate seaduslikud esindajad või füüsilisest isikust ettevõtjad, kes omavad kehtivat kaluri kalapüügiluba;
- 4) kohaliku omavalitsuse üksus või kohaliku omavalitsuse üksuse asutus;
- 5) kohaliku omavalitsuse üksuse asutatud mittetulundusühing või sihtasutus, kelle häälte koguarvust kuulub üle 50 % kohaliku omavalitsuse üksusele.

Projektitoetuse maksimaalsed määrad:

⁴¹ [Perioodi 2021-2027 kogukonna juhitud kohaliku arengu toetus § 28 lg4, §30 lg 11,14](#)

TÖÖVERSION

1) 100 % toetatava tegevuse abikõlblikest kuludest, kui projektitoetuse saaja on kohaliku omavalitsuse üksus, kohaliku omavalitsuse üksuse asutus, kohaliku omavalitsuse üksuse asutatud sihtasutus või mittetulundusühing, kelle hääle koguarvust kuulub üle 50 % kohaliku omavalitsuse üksusele;

2) 80 % toetatava tegevuse abikõlblikest kuludest, kui projektitoetuse saaja on mittetulundusühing, kelle põhikirjaline eesmärk on seotud kalandussektori tegevuste edendamisega ja kelle liikmetest vähemalt 50 % on ettevõtjad, kes omavad kehtivat kaluri kalapüügiluba või sihtasutus, kelle põhikirjaline eesmärk on seotud kalandussektori tegevuste edendamisega ja kelle juhatuse või nõukogu liikmetest vähemalt 50 % on kehtivat kaluri kalapüügiluba omavate ettevõtjate seaduslikud esindajad või füüsilisest isikust ettevõtjad, kes omavad kehtivat kaluri kalapüügiluba;

3) 50 % toetatava tegevuse abikõlblikest kuludest kui projektitoetuse saajaks on ettevõtja, kes omab kehtivat kaluri kalapüügiluba.

Eesmärk: Saaremaa rannikujoonel on optimaalse arvu ja tihedusega kalasadamad, kus on mitmekesised teenused nii kaluritele kui külastajatele, mis aitavad sadamal end ise ära majandada.

Möödik	Algtase 2022	Sihttase 2027
Teenuste arv Saaremaa kalasadamates:		
Kaluritele	Täpsustada	Täpsustada
Külastajatele	Täpsustada	Täpsustada

Toetatavad tegevused: tegevussuuna alt toetatakse investeeringuid, mis mitmekesistavad kalasadamates pakutavaid teenuseid, pakuvad kaluritele kala lossimise ja hoiustamise teenuseid ning võimaldavad sadamates hoida kalapüügiäluseid. Investeeringute toetamine, mis keskenduvad mere ja tööohutusele väikesadamates ja vähendavad ekstreemsetest ilmastikuoludest tulenevaid kahjustusi sadamataristule. Näiteks: investeeringud, mis tagavad, et sadamarajatised peavad paremini vastu ekstreemsetele ilmastikutingimustele ja võimalikele üleujutustele, kaitsevad sadamabasseini täitumist setetega ekstreemsete tormide tagajärjel. Investeeringud, mis aitavad kaasa kala säilitamise tingimuste parendamisele, et vähendada kliimamuutustest tuleneva vee soojenemisega kaasneva kala kvaliteedi langust. Investeeringud, mis laiendavad kalasadamates pakutavaid teenuseid, näiteks: teenused harrastus kalapüüdjatele, sündmusturismi arendamine, mereturismiteenuste jms teenuste arendamine, mis annavad sadamale võimaluse ennast ise ära majandada. Investeeringud, mis suurendavad töö-, mere- ja navigatsiooniohutust sadamas, samuti investeeringud, mis parendavad kalurite olmetingimusi.

Toetatavate tegevuste kirjeldus täpsemalt:

Optimaalse arvu ja tihedusega kalasadamate väljaarendamine – ujuvkaid, parklad, videovalve, reovee puhasti, navigatsioonimärgistus, joogivesi, valgustus, kaitsemuulid, slipid, jäämasinad, jäätmehajandus, kalurite olmehooned, pesemisvõimalused, WC-d, seadmete hoiustamise võimaluste parendamine, püügivahendite hoiustamise parendamine, tõsteseadmed, reostustõrje vahendid, sadamatesse juurdepääsuteed jms.

Sadama tugitaristu väljaarendamine - mõrra- ja võrgukuurid, paadikuurid talvehoiuks ja paadiremondiks, paviljon värske kala ja kalatoodete sh kohaliku käsitöö jne müügiks, grillmaja, sadamaga piirnevatel aladel rekreatsioonialade rajamine, karavaniparkla, internet, kohalik sadamaturg kala ja kalatoodete müügiks, muud tasulised teenused, mis aitavad sadama haldajatel katta sadama ülalpidamisega seotud kulusid näiteks erinevaid meelelahutuse ja sportimise võimalusi pakkuvad teenused sadamas.

Keskkonnasõbralike energialahenduste väljaarendamine - taastuvenergia seadmete soetamine (päikesepaneelid/jaamad, tuulegeneraatorid).

Päikeseenergia kasutuselevõtmisega seotud tegevuse elluviimisel on projektitoetuse maksimaalne määr 50 % toetatava tegevuse abikõlblikest kuludest.⁴²

Turvalisuse tagamine - videovalve süsteemid, välisvalgustus.

Ettevõtluskeskkonna mitmekesistamine sadamas sh erinevate sinimajanduslike lahenduste kasutuselevõtmine sinimajanduse definitsiooni tõlgendamise kontekstis.

Turismiteenuste arendamine - turismi arendus (matkaautode vastuvõtu taristu) kämpingumajad, väljaspool kalapüügihooaega teenuste arendamine näiteks sadamahoones erinevate teenuste pakkumine, ruumide rent, rannakalanduse traditsioone tutvustavad sündmused, näitused, püsiekspositsioonid, rändnäitused, mängutoad. Vajalik inventar turismiteenuse osutamiseks. Mere- ja loodusturismi arendamiseks vajalikud vahendid. Sadamakohviku väljaarendamiseks vajalike vahendite soetamine.

Arengustrateegiaga toetatavate sadamate nimistu koostamine.

Saaremaa kalanduspiirkonnas on viis kalasadamat, mis tehtud analüüsides tulenevalt vastavad EMKVF meetme „Perioodi 2021–2027 kogukonna juhitud kohaliku arengu toetus“ kalasadamatele esitatud nõuetele. Arengustrateegia toetust saavate sadamate nimistusse lisatakse:

1. Turja sadam
2. Muratsi sadam
3. Nasva jõesadam
4. Tori jõesadam
5. Uisusadam

Kui teiste piirkonnas tegutsevate kalasadamate lossimiskogused ja muud kutselise rannapüügiga seotud näitajad paranevad (*sadama aastane lossimiskogus peab olema vähemalt 10 tonni*), on sadamal võimalik taotleda enda arengustrateegia sadamate nimistusse lisamist. Kalasadamate arengustrateegiasse arvamise puhul analüüsitakse lossimiskoguseid sadamas ning sadamat kasutavate kaluri kalapüügiloa omanike arvu, kusjuures mõlemaid komponente vaadeldakse koosmõjus. *Näiteks: sadamas võib olla küll arvukalt kalureid, kuid*

⁴² [Perioodi 2021-2027 kogukonna juhitud kohaliku arengu toetus § 28 lg4, §30 lg 11,14](#)

nende lossimiskogused on niivõrd väikesed, et sadam kalasadamana ei ole piirkonnas oluline ning puudub ka perspektiiv, et see võiks oluliseks muutuda ka peale investeeringute tegemist. Analüüsitakse kalurite ja muude sadamat kasutavate isikute suhet, näiteks: sadamat kasutavate kutseliste kalurite arv on küll arvestatav, kuid võrreldes muude isikutega, kes sadamat kasutavad, kaduvväike. Sellisel juhul ei ole kuidagi põhjendatud investeeringud terves sadamas, vaid ainult selles osas, mida kasutavad kutselised kalurid. Analüüsitakse sadama geograafilist paiknemist piirkonnas, samuti looduslikke olusid ja kalapüügipiirkondasid konkreetse sadama juures. Näiteks: kui kaks sadamat asuvad geograafiliselt väga lähestikku, nende püügipiirkonnad kattuvad, samuti on sarnased looduslikud olud, ei ole mõlema sadama arendamine kuidagi põhjendatud ning kohaliku arengu strateegias tuleb valida välja üks sadam. Analüüsitakse sadamas eelnevalt tehtud investeeringuid ja investeeringute vajadust tulevikus, näiteks kui varasemalt on sadamas tehtud arvukalt investeeringuid ning sadamas on praktiliselt välja arendatud kõik vajalikud teenused, siis sellisel juhul ei ole sadama paigutamine investeeringuid vajavate sadamate nimistusse kuidagi põhjendatud. Arendamist vajavate sadamate nimekirja koostamisel tuleb silmas pidada eelkõige kalanduslikku aspekti. Teenuseid mitmekesistavad investeeringud ei saa olla eesmärk omaette, vaid need aitavad kaasa eelkõige sadama haldajatel katta sadama halduskulusid.

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 2021/1136 artikli 13 punkti i alusel uute sadamate rajamine ei ole lubatud.

Saaremaa kalanduspiirkonna ajalooliseks eripäraks on sadamate rohkus rannajoonel, mis tähendab, et püügile minnakse sellest sadamast, kus piirkonnas on parasjagu kala ehk sellest sõltub ka lossimiste arv sadamas. Kui kalasadama pidaja soovib saada toetus EMKVF meetme sadamate arendamise tegevusuunast perioodil 2023 - 2027+, peab ta töötama selle nimel, et tema sadam on üks piirkonna olulisematest kalasadamatest oma lossimiskoguste ja muude kutselist rannapüüki iseloomustavate näitajate poolest.

5.3. Tegevussuund 3: Majandustegevuse mitmekesistamine

Rakendamise põhjendus: Ainult kalapüügist elatuvate kalurite hulk on väga väike. See tähendab, et lisaks kalapüügile vajatakse aastaringsete sissetulekute kindlustamiseks lisategevusalasid.

Toetuse saaja: majandustegevuse mitmekesistamise tegevussuuna tegevuse elluviimise eest antavat projektitoetust võib taotleda mikroettevõtja, kes omab kehtivat kaluri kalapüügiluba ja kes tegeleb piisaval määral majandustegevusega kalapüügi tegevusalal. Piisavaks majandustegevuseks loetakse kaluri kalapüügiloa alusel tegutseva ettevõtja toetuse taotlemisele eelnenud kalendriaasta lossitud kalapüügi esmamüügi väärtust, mis Statistikaameti avaldatud andmete kohaselt vastab nimetatud kalendriaasta vähemalt poole aasta arvestuslikule elatusmiinimumile. (*Arvestuslik esmamüügi väärtus saadakse järgmiselt: taotleja lossimisandmed kalaliikide kaupa korrutatakse ametlike esmakokkuostuhindadega, saadud tulemust võrreldakse nimetatud kalendriaasta vähemalt poole aasta arvestusliku elatusmiinimumiga. Toetuse taotleja saab lossimisandmed ja ametlikud esmakokkuostuhinnad [Põllumajandus- ja Toiduameti koduleheküljelt](#). Andmed arvestusliku elatusmiinimumi kohta leiab [Statistikaameti koduleheküljelt](#)).*

Projektitoetuse maksimaalsed määrad: majandustegevuse mitmekesistamise tegevussuuna tegevuse elluviimisel on projektitoetuse maksimaalne määr kõigile abikõlblikele toetuse saajatele on 50 % toetatava tegevuse abikõlblikest kuludest.

Eesmärk: Saaremaa rannakalanduse valdkonnas tegutsevatel ettevõtetel on aastaringne käive.

Mõõdik	Algtase 2023	Sihttase 2027
Saaremaa rannakalanduse valdkonnas tegutsevate ettevõtete müügitulu	Täpsustada	Kasv 15%
Töökohtade arv Saaremaa rannakalanduse valdkonnas tegutsevates ettevõtetes	Täpsustada	Lisandunud 10 täistöökohta

Toetatavad tegevused: tegevussuuna alt toetatakse kalurite tegevuse mitmekesistamist (igasugused soetused, mis võivad tagada lisasissetulekuid, ei pea olema kalandusega seotud, oluline on, et kalur jätkaks kalapüügi vähemalt poole aasta arvestusliku elatusmiinimumi tasemel).

Oluline on investeringute toetamine, mis mitmekesistavad kalurite majandustegevust ja loovad kaluritele uusi sissetulekuallikaid ning suurendavad nende sissetulekuid. Lisaks toetatakse ka investeringuid, mis aitavad paremini toime tulla kliimamuutustest tulenevate muutustega ning kasutusele võtta süsinikneutraalseid alternatiivseid energiaallikaid. Kalanduses tegutseva ettevõtja sissetulekud on suures sõltuvuses püügi hooajalisusest, kalaressursist, ilmastikuoludest ja kala hinnast. Majandustegevuse mitmekesistamise tegevuste laiem eesmärk on võimaldada kaluritele lisasissetulekut kalandussektorist lahkumata, luua uusi töökohti ja ettevõtteid rannapiirkondadesse. Näiteks: investeringud mis aitavad kasutusele võtta piirkondade ressursse (pilliroog, ravimuda, vetikad jms) ja paremini ära kasutada positiivseid turismitrende kalanduspiirkonnas. Investeringud, mis aitavad kaasa ranna ja sisevete kalurite majandustegevuse laienemisele teistesse sektoritesse, näiteks metsandus, põllumajandus, mere ja rannikuturism jms. Investeringud mis aitavad kaluritel oma ettevõtete käitamiseks ja teenuste osutamiseks üle minna süsinikneutraalsetele energiaallikatele (päikeseenergia kasutuselevõtmisega seotud tegevuse elluviimisel on projektitoetuse maksimaalne määr 50 % toetatava tegevuse abikõlblikest kuludest)⁴³

Toetatavate tegevuste kirjeldus täpsemalt:

Rannakalurite sotsiaalse kindlustatuse parandamine ja hooaja pikendamine läbi mitmekesistamise, luues ja säilitades töökohti ning tõstes rannakalurite tulubaasi tagades stabiilse sissetuleku.

Merega seotud turismiteenuste arendamine sh kohalikul kalal ja muul kohalikul toormel baseeruvate toitlustuskohtade loomine ja arendamine, teenuse “kaluriga merele” arendamine.

⁴³ [Perioodi 2021-2027 kogukonna juhitud kohaliku arengu toetus § 28 lg4, §30 lg 11,14](#)

Investeeringud kalurite lisategevuste jaoks vajalikesse ehitistesse, seadmetesse, masinatesse jms.

5.4. Tegevussuund 4: Looduskeskkonna tingimuste parendamine

Rakendamise põhjendus: Saaremaa ranna- ja kalanduskogukondadele on väga oluline stabiilse ja jätkusuutliku kalavaru olemasolu.

Toetuse saaja: looduskeskkonna tingimuste parendamise tegevussuuna tegevuste elluviimise eest antavat projektitoetust võib taotleda:

- 1) kohaliku omavalitsuse üksus või kohaliku omavalitsuse üksuse asutus;
- 2) mittetulundusühing või sihtasutus olenemata liikmelisusest või põhikirjalistest eesmärkidest.

Projektitoetuse maksimaalsed määrad: looduskeskkonna tingimuste parendamise tegevussuuna tegevuse elluviimisel on projektitoetuse maksimaalne määr kõigile abikõlblikele toetuse saajatele 100 % toetatava tegevuse abikõlblikest kuludest.

Eesmärk: Saaremaal on loodud tingimused kalavarude taastootmiseks.

Mõõdik	Algtase 2022	Sihttase 2027
Koelmualade arv Saaremaal	Täpsustada	Täpsustada

Toetatavad tegevused: tegevussuuna alt toetatakse kalavarude jätkusuutlikkuse tagamisele kaasa aitavaid projekte s.h. hüljeste ja kormoranide populatsiooni ohjamist ja koelmualde taastamist. Toetatakse tegevusi, mis parendavad kohaliku tähtsusega kudealasid ja kalade rändeid ning parendavad looduskeskkonda.

Oluline on investeeringute toetamine, mis panustavad kala kudealade ja rändteede parendamisse, et soodustada kalavarude taastumist looduslikul teel. Paljud ranna- ja sisevete kalanduse jaoks olulised koelmujõed ja ojad on kalade jaoks läbipääsmatud ning vajavad setete eemaldamist kalade rändeteede avamiseks ning kudemistingimuste parendamiseks. Olulised on tegevused, mis aitavad kaasa kala kudemistingimuste parendamisele meres, näiteks ajutised kudealad kohale. Olulised on investeeringud tegevustesse, mis tagavad liigilise mitmekesisuse Eesti rannikumeres, kahjustamata seejuures kalurite saake ja püügivahendeid ning tegevused, mis vähendavad kalapüügiga kaasneva mittebioloogiliste jäätmete ja prügi sattumist veekeskkonda ning aitavad kaasa mereprügi kogumise ja ümbertöötlemise taristu väljaarendamisele. Lisaks toetatakse tegevusi, mis suurendavad keskkonnaalast teadlikkust, näiteks: talgud, koolitused, sündmused jms. Toetatavate tegevustena võib läbi viia ka erinevaid uuringuid, mis aitavad kavandada edasisi projektitegevusi, või annavad olulist sisendit looduskeskkonna parendamise teemadele ning tegevusi, mis vähendavad hülge ja kormorani kahjusid, näiteks: mereimetajate ja kormoranide heidutamine, linnunurude õlitamine jms, kui see on kooskõlas valdkondlike majandamise ja ohjamiskavadega ning Keskkonnaameti poolt kooskõlastatud.

Toetatavate tegevuste kirjeldus täpsemalt:

Mereimetajate ja -lindude populatsiooni ohjamine (kormoran, hüljes)

Rannakarjamaade puhastamine sh pilliroo niitmine.

Kunstkoelmute paigaldamine ja valmistamine.

Kalade kude- ja koelmualade taastamine ja parendamine.

Mereprügi koristamine sh kormoranide ja hülge korjused.

5.5. Tegevussuund 5: Kalanduse- ja merenduse kultuuripärandi edendamine kalanduspiirkonnas

Rakendamise põhjendus: kalanduspiirkond peab oluliseks ranna- ja kalanduskogukondade identiteedi tugevdamist ning kalandus- ja merendustraditsioonide edendamist ja säilitamist.

Toetuse saaja: Kalandus- ja merendustraditsioonide edendamise tegevussuuna tegevuste elluviimise eest antavat projektitoetust võib taotleda:

- 1) kohaliku omavalitsuse üksus või kohaliku omavalitsuse üksuse asutus;
- 2) mittetulundusühing või sihtasutus olenemata liikmelisusest või põhikirjalistest eesmärkidest.

Projektitoetuse maksimaalsed määrad: kalandus- ja merendustraditsioonide edendamise tegevussuuna tegevuse elluviimisel on projektitoetuse maksimaalne määr kõigile abikõlblikele toetuse saajatele 90 % toetatava tegevuse abikõlblikest kuludest.

Eesmärk: Saaremaa on kalanduspiirkonnana tuntud ja eksponeeritud, kohalik kalandus- ja merenduskultuur on talletatud ja järeltulevatele põlvetele edasi antud.

Möödik	Algtase 2022	Sihttase 2027
	Täpsustada	Täpsustada

Toetatavad tegevused: tegevussuuna alt toetatakse projekte, mis panustavad ranna- ja kalanduskogukondade identiteedi tugevdamisse, populariseerivad ja tutvustavad kalandust laiemale avalikkusele ja säilitavad ja edendavad kalandus- ja merendusala kultuuripärandit. Sellisteks tegevusteks on näiteks ajalooliste lautrite korrastamine ning kasutuselevõtmine; kalandust ja merendust s.h kohalikke kalasadamaid tutvustavate sündmuste korraldamine ja kalandus/ merendusala huvihariduslike laagrite, õpitubade ja koolituste korraldamine. Kalanduse ja merenduse traditsioonide säilitamise tegevuste alla lähevad näiteks trüki-, video- ja audiokandjate loomine ja eksponeerimine, kalandus- ja merendusala püsiekspositsioonide loomine jms.

Oluline on toetada ka investeringuid, mis panustavad ranna- ja kalanduskoguondade sotsiaalse heaolu tõstmisesse s.h toetatakse kooskäämise kohtade ja rekreatsioonialade loomist (k.a. sadamate piirkonnas) ning taastamist, vanade traditsioonide säilitamist/ talletamist ja uute loomist, kala, s.h. kohaliku kala tarbimist populariseerivaid ettevõtmisi/koolitusi/teabepäevi, mereohutusele keskendunud ettevõtmisi jms, samuti erinevaid kala, kalasadamaid ja merendust üldiselt populariseerivaid sündmusi.

Toetatavate tegevuste kirjeldus täpsemalt:

Kalandus- ja merendustraditsioonid – noorte kalanduse- ja merendusealane koolitamine ning laagrid, kalanduspiirkonna traditsiooniliste ürituste korraldamine, kala õpitoad, trükised (merendus/kalandus temaatika), õppefilmid, digilahenduste kasutuselevõtmine kalanduspiirkonna tutvustamiseks.

Mere- ja rannakalandusega seotud kultuuripärandi säilitamine - traditsiooniliste kalurihoonete/ sadamahoone taastamine ja seal kalandus- ja merendustraditsioonide tutvustamist võimaldavate teenuste väljaarendamine, kalapüügitraditsioone, rannakalanduse traditsioone ja sadamate ajalugu tutvustavate raamatute, trükiste väljaandmine, kaluritepäeva tähistamine, rannarahva päeva tähistamine jms.

Ajalooliste laatrikohtade taastamine.

5.6. Tegevussuund 6: Kalurite teadmiste ja oskuste edendamine

Rakendamise põhjendus: kalanduspiirkonna jätkusuutliku tegevuse tagamiseks on oluline haritud, uuendusmeelne ja ettevõtlik kalurikond.

Toetuse saaja: Kalurite teadmiste ja oskuste edendamise tegevussuuna tegevuste elluviimise eest antavat projektitoetust võib taotleda:

- 1) ettevõtja, kes omab kehtivat kaluri kalapüügiluba;
- 2) mittetulundusühing või sihtasutus olenemata liikmelisusest või põhikirjalistest eesmärkidest.

Projektitoetuse maksimaalsed määrad:

- 1) 90 % toetatava tegevuse abikõlblikest kuludest, kui projektitoetuse saaja on mittetulundusühing või sihtasutus;
- 2) 50 % toetatava tegevuse abikõlblikest kuludest kui taotleja on mikroettevõtja, kes omab kehtivat kaluri kalapüügiluba.

Eesmärk: Saaremaa rannakalurid on koolitatud ja ettevõtlikud.

Möödik	Algtase 2023	Sihttase 2027+
--------	--------------	----------------

Üldharivatel koolitustel osalenud kalurite arv	0	50% rannakaluritest on oma oskusi ja teadmisi täiendanud
Spetsiifilistel koolitustel osalenud kalurite arv	0	25 % rannakaluritest on omandanud uue eriala, mis võimaldab

Toetatavad tegevused: tegevussuuna alt toetatakse kalurite teadmiste ja oskuste parendamise võimalusi (kõik koolitused, mis vähegi annavad võimaluse lississetulekute saamiseks, võimaldades seeläbi ka kalurina töötamise jätkusuutlikust).

Koolituste toetamine, mis suurendavad ranna- ja sisevete kalurite teadmisi ja oskusi, suurendavad võimekust arendada välja uusi teenuseid ja tegeleda tootearendusega ning suurendada digitaalseid ja finantsalaseid oskusi jms. Lisaks ka tutvumine teiste Eesti ja välisriikide piirkondade kogemustega, näiteks õppereisid. Siia alla läheb ka kalandusettevõtjate koolitustel osalemise toetamine, mis võimaldab neil alustada tegevust teistel tegevusaladel või kalandusettevõtete töötajatele koolituste korraldamine, suurendamaks ettevõtja töötajate teadmisi ja oskusi.

Toetatavate tegevuste kirjeldus täpsemalt:

Erialane ümberõpe – kalandussektorist väljapoole tegevuste leidmine jm koolitused, mis panustavad kaluri teadmiste ja oskuste tõstmisesse.

Üldharivate koolituste s.h. koolitusreiside (nii riigisisesed kui piiriülesed) korraldamine, mis võimaldavad kalandussektori esindajatel saada uusi kogemusi ja innovaatilisi ideid otseturustamise, tootearenduse ja väärindamise jms valdkonnas.

5.7. Strateegia lõimitus ja uuenduslikkus

Eespool kirjeldatud eesmärgid ja tegevused on mõeldud Saare maakonna kalanduspiirkonna elujõulisuse tagamiseks ning valdkonna sujuvaks integreerimiseks teiste piirkonnale iseloomulike tegevustega.

Saaremaa kalanduspiirkonna arengustrateegia panustab maakonna tasakaalustatud ning terviklikku arengusse, toetades ressursitõhusate ja keskkonnasõbralike lahenduste ning tehnoloogiate kasutusele võtmist erinevates tegevussuundades. Strateegiaga on kavas jätkata maakonna kalanduspiirkonna terviklikku väljaarendamist.

Toetatakse muuhulgas investeeringuid, mis suurendavad ranna- ja sisevete kalurite sissetulekuid ning konkurentsivõimet kalandustoodete turul, aitavad paremini toime tulla

kliimamuutustest tulenevate muutustega ning aitavad kasutusele võtta süsinikneutraalseid alternatiivseid energiaallikaid.

Keskendutakse mitmekesiseid teenuseid pakkuvate ja elujõuliste kalasadamate võrgu arendamisele. Saaremaa kalanduspiirkonnale on iseloomulik sadamate s.h. kalasadamate rohkus rannikujoonel. Kahe eelmise rahastusperioodi eesmärgiks oli eelkõige kogu sadamate võrgu korrastamine. Sel programmiperioodil on oluline arendada eelkõige neid kalasadamaid, kus lossimiskogused ja muud kutselist rannakalandust iseloomustavate näitajate koosmõju on tasakaalus. Elujõuliste kalasadamate uuendamine ning väljaarendamine multifunktsionaalsemaks toetab piirkonnas nii vee-eluressursside väärimist ja turustamist, kui ka turismi arengut, võimaldades multifunktsionaalsete sadamate baasil kalandustraditsioonide ja rannakülade säilimist. Sadamates ürituste korraldamine tagab rannarahva ühtse koostöö ja tutvustab piirkonda laiemale rahvahulgale luues ülevaate piirkonnas pakutavatest teenustest ja toodetest sh kalandusest ja kohalikest kalatoodetest. Taristu arendamine suurendab rannapüügil kasutatavate kalasadamate majanduslikku kasumlikkust andes sadamatele paremad võimalused toimimiseks. Toetades taastuvenergia lahendusi ning muutes sadamad kliimamuutustest tulenevatele mõjudele vastupidavamaks tagatakse vajalik ressursitõhusus.

Ainult kalapüügist elatuvate kalurite hulk on väga väike. See tähendab, et lisaks kalapüügile vajatakse aastaringsete sissetulekute kindlustamiseks lisategevusalasid. Lisaks tavapärastele kaluri tegevust mitmekesistavate tegevuste toetamisele, panustatakse arengustrateegias ka investeringutele, mis aitavad kaluritel oma ettevõtete käitamiseks ja teenuste osutamiseks üle minna süsinikneutraalsetele energiaallikatele. Toetatakse ressursitõhusamate ja innovaatilisematele tehnoloogiate kasutuselevõtmist jms.

Säästliku ja jätkusuutliku kalamajanduse toetamise kontekstis jätkatakse piirkonna looduskeskkonna parendamisega. Uuenduslik aspekt tegevussuunas on kindlasti see, et piirkond saab kaasa aidata ka hüljeste ja kormoranide populatsioonide ohjamisele. Arengustrateegia punktis 1.3. Kalavarud, oleme seda teemat käsitlenud, toetudes erinevatele teadusartiklitele. Sel perioodil on võimalik toetada ka kudealade rajamist merre.

Eeltoodust lähtuvalt võib öelda, et kaetud on kogu nn tarneahel: kalade kudemisest kuni nende töötlemise ja turustamiseni. Seega on strateegia eesmärgid omavahel lõimitud, panustades visiooni: *“Ranna- ja kalanduskogukonnad on Saaremaal elujõulised ja arenevad – kalurite aastaringne, tegevuste mitmekesistamise abil suurenev sissetulek võimaldab neil senist elustiili jätkata ja nii kohalikel kui külastajatel pakutavast kalasaagist ning kalatoodetest osa saada”* täitmisesse.

Saaremaa kalanduspiirkond peab oluliseks ranna- ja kalanduskogukondade identiteedi tugevdamist ning kalandus- ja merendustraditsioonide edendamist ja säilitamist. Oluline on investeringute toetamine, mis panustavad ranna- ja kalanduskogukondade identiteedi tugevdamisele, populariseerivad ja tutvustavad kalandust laiemale avalikkusele ja säilitavad ja edendavad kalandus- ja merendusala kultuuripärandit s.h erinevate digilahenduste ja taastuvenergia allikate kasutuselevõtmine projekti elluviimisel (audioraamatud, digigiid, taastuvenergia allikate kasutuselevõtmine näiteks objekti valgustamiseks).

Täiesti uudse tegevusena on kavandatud kalurkonna teadmiste ja oskuste parendamise toetamine s.h. keskkonnasäästlike tehnoloogiate ja tövõtete omandamine, digi- ja finantspädevuse tõstmine ning sinimajanduse arengut toetavate teadmiste omandamine.

Eeltoodule toetudes võib öelda, et Saaremaa kalanduspiirkonna perioodi 2023- 2027+ arengustrateegia jätkab kahe eelmise programmiperioodi strateegia eesmärkidega, kalanduskogukonna võimekuse tõstmine, kohaliku ressursi väärimine, sadamate

arendamine, looduskeskkonna tingimuste parendamine ja kalurkonna sotsiaalse heaolu tõstmine. Lisaks on strateegiasse sisse toodud perioodi 2023-2027+ uuenduslikud suunad.

Strateegia elluviimise protsess peab olema jätkusuutlik ning keskenduma piirkonna järjepidevale arendusele. Arengustrateegias keskendutakse Saaremaa kalanduspiirkonna ühtsele arengule ning strateegia tegevused on suunatud kalanduskogukonna liikmete tööhõive parandamisele ja olemasolevate töökohtade säilitamisele, uusi töökohti piirkonnas luua on keeruline ja see ei saa olla eesmärk omaette. Eesmärk on jätkuvalt panustada ka tootearendusse ning töötlemisse aga ka nišitoodete arendamisse. Mitte vähem tähtis ei ole kalurite sotsiaalse kindlustatuse parandamine, mis tagaksid stabiilse, äraelamist võimaldava sissetuleku kogu aasta vältel.

Strateegia uuenduslikkus võrreldes eelmise perioodiga on see, et keskendutakse rohkem innovaatiliste, säästlike ja keskkonnasõbralike tehnoloogiate sh digitehnoloogiate kasutamisele võtmisele ehk siis pööratakse suuremat rõhku kohalike ressursside sh ka väheväärtusliku kala väärimisele toetades keskkonnahoidlike tehnoloogiate ja ärimudelite juurutamist. Strateegia tegevussuunad on omavahel tihedasti lõimunud. Strateegias tõstetakse esile kalanduskogukondade heaolu kasvu edendamise vajadust, et säilitada rannapiirkonnas töökohti ning toetada rannapiirkondades mikroettevõtlust.

Strateegia tegevussuundade omavaheline integreeritus võimaldab piirkonna rannakaluritel tagada aastaringne sissetulek kodu lähedal ning välistab tööalase väljarände.

5.8. Strateegia seosed muude arengudokumentidega

Arengudokumentide puhul on oluline koostöö ja koostöö teiste sama piirkonda või valdkonda mõjutavate arengudokumentidega. Järgnevalt on käsitletud Saaremaa kalanduspiirkonna arengustrateegia suhteid mitmete EL, Eesti siseriiklike ja maakondlike arengudokumentidega.

5.8.1. Sidusus erinevate EL arengufondidega

Euroopa Sotsiaalfond (ESF) 2021-2027 - eesmärk on toetada liikmesriike COVID-19 pandeemia põhjustatud kriisi lahendamisel, saavutada suur tööhõive, õiglane sotsiaalkaitse ning oskustega ja vastupidav töajõud, kes on valmis üleminekuks rohe- ja digimajandusele. ESF+ on ELi peamine vahend, mis on mõeldud inimestesse investeerimiseks.

Euroopa Ühtekuuluvusfond 2021 -2027 - eesmärk on tugevdada Euroopa Liidu liikmesriikide majanduslikku, sotsiaalset ja territoriaalset ühtekuuluvust, et edendada kestlikku arengut.

Euroopa Regionaalarengu Fond (ERF) 2021-2027 - eesmärk on aidata tasandada Euroopa eri piirkondade arengutaseme erinevusi ning tõsta kõige ebasoodsamate piirkondade elatustaset. Erilist tähelepanu pööratakse piirkondadele, kus valitsevad rasked ja püsivalt ebasoodsad looduslikud või demograafilised tingimused, nagu väga väikese rahvastikutihedusega põhjapoolseimad piirkonnad ning saare-, piiriülesed ja mägipiirkonnad. Peamised eesmärgid on investeerimine majanduskasvu ja töökohtade loomisse, et tugevdada tööturгу ja piirkondade majandust, ning Euroopa territoriaalne koostöö, et tugevdada piiriülest, riikidevahelist ja piirkondadevahelist koostööd ELis.

5.8.2. Sidusus erinevate arenguprogrammidaga

Regionaalpoliitika programm 2022-2025 - eesmärk on, et inimestel on kõikjal Eestis kättesaadavad tasuvad töökohad, kvaliteetsed teenused ja meeldiv elukeskkond.

Ettevõtluskeskkonna programm 2023-2026 - Eesti ettevõtluskeskkond soodustab ettevõtlikkust ning teadmismahuka ettevõtluse teket ja kasvu, kõrgema lisandväärtusega toodete ja teenuste loomist ja eksporti ning investeringuid kõigis Eesti piirkondades. Eesti teadus, arendustegevus, innovatsioon ja ettevõtlus suurendavad koostöimes Eesti ühiskonna heaolu ja majanduse tootlikkust, pakkudes konkurentsivõimelisi ja kestlikke lahendusi Eesti ja maailma arenguvajadustele.

Lääne- Eesti Saarte Biosfääriala programm ja tegevussuunad aastani 2030 - piirkonna looduslik mitmekesisus on säilitatud ja ühiskonnas tugevalt väärtustatud. Piirkond on uuenduslik ja konkurentsivõimeline rohemajanduse eestvedaja. Piirkonnas tegutsevad tugevad kogukonnad ja hästi hoitud kultuuripärand on elavas kasutuses.

5.8.3. Sidusus erinevate siseriiklike EL arengudokumentidega

Riiklikest arengudokumentidest on kahtlemata olulisemad "**Põllumajanduse ja kalanduse arengukava aastani 2030**" (seob ühtseks maaelu erinevad arengusuunad: kalandus, põllumajanduse, vesiviljeluse, toiduainetööstuse ja maa- ning rannapiirkondade arengu. Eesmärgiks on Eesti toit on eelistatud, keskkond ja elurikkus on hoitud, toidusektori ettevõtted on edukad ning maa- ja rannakogukonnad on elujõulised) ja "**Euroopa Merendus-Kalandus- ja Vesiviljelusfondi rakenduskava 2021-2027**" (rakenduskava eesmärk on rakendada Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi 2021–2027 (EMKVF) raames meetmeid ja tegevusi, mis toetavad Eesti kalandus- ja vesiviljelussektori peamiste eesmärkide saavutamist EL Ühise Kalanduspoliitika (ÜKP) rakendamisel), mis on käesoleva strateegia otsesed alusdokumendid, määraates ära kalanduspiirkonna strateegia elluviimise tegevussuunad ja toetatavad tegevused.

Üleriigiline planeering Eesti 2030 -töökohtade loomine ja tagamine toimepiirkondades, väikesadamate arendamine sh sidumine multifunktsionaalses võtmes; turismi arenguvõimaluste parandamine.

Strateegia „Eesti 2035” - eesmärk on kasvatada ja toetada meie inimeste heaolu nii, et Eesti oleks ka kahekümne aasta pärast parim paik elamiseks ja töötamiseks. Ehk siis: Eestis elavad arukad, tegusad ja tervist hoidvad inimesed; ühiskond on koostöömeelne ja avatud, majandus on tugev, uuendusmeelne ja vastutustundlik, kõigi vajadusi arvestav, turvaline ja kvaliteetne elukeskkond, Eesti on uuendusmeelne, usaldusväärne ja inimesekeskne riik.

Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2021-2027 - rõhutab nutika majanduskasvu ja ettevõtluse eeltingimuste loomise vajadust, rohelisemat ja ühendatumat Eestit, ühiskonna vajadustele vastavate kvaliteetsete ruumide ja taristute arendamist ning paindlike ja vajadustel põhinevate elukestva õppe võimaluste loomist.

Euroopa Liidu Läänemere piirkonna strateegia ja makropiirkondade osa tulevases ühtekuuluvuspoliitikas - strateegia peamine tähelepanu on keskendunud Läänemere reostuse vähendamisele ning ärahoidmisele, innovatsiooni ja jõukuse edendamisele ettevõtluses (väike ja keskmine) ning ligipääsetavuse ja ohutuse ning turvalisuse tagamisele.

Eesti regionaalse arengu tegevuskava 2021-2025 - eesmärk on tagada tasuvad kättesaadavad töökohad, teenuste ja elukvaliteedi regionaalne tasakaalustatus kogu Eestis ehk siis, et kõik Eesti piirkonnad oleksid kokkuvõttes atraktiivsed paigad elamiseks, töötamiseks, investeerimiseks ning puhkamiseks.

Eesti Säästva Arengu Riiklik Strateegia „Säästev Eesti 21” - kultuuriruumi elujõulisus, heaolu kasv, sidus ühiskond ja ökoloogiline tasakaal.

Transpordi ja liikuvuse arengukava 2021-2035 - rannäärne elu- ja külastuskeskkond on atraktiivne, soodustades mereturismi ja kohaliku ettevõtluse arengut ning merekultuuri edasikandmist.

Eesti digiühiskonna arengukava 2030 - Eesti majandus on uuendusmeelne ja teadmispõhine, kasutades uusi tehnoloogiaid ja ärimudeleid ning paindlikke töövorme.

Eesti energiamajanduse arengukava 2030 - üldeesmärk: tagada tarbijatele turupõhise hinna ning kättesaadavusega energiavarustus, mis on kooskõlas Euroopa Liidu pikaajaliste energia- ja kliimapolitiika eesmärkidega, samas panustades Eesti majanduskliima ja keskkonnaseisundi parendamisse ning pikaajalise konkurentsivõime kasvu.

Kliimamuutustega kohanemise arengukava 2030 - üldeesmärk on suurendada Eesti riigi regionaalse ja kohaliku tasandi valmidust ja võimet kliimamuutuste mõjuga kohanemiseks. Alameesmärk: Eestile oluliste biomajandussektorite jätkusuutlikkus on tagatud kliimateadliku põllu-, metsa-, vee-, kala- ja puhkemajanduse ning turba kaevandamisega.

5.8.4. Sidusus erinevate piirkondlike arengudokumentidega

Saare maakonna arengustrateegia 2022- 2035 - Saaremaa, Muhu ja Ruhnu on õnnelike inimeste saared: Läänemere keskpaias asuvad puhta loodusega turvapaigad omanäolise kultuurielu, avatud, nutika ning ühtehoidva rahvaga. Heaolu ja rahulolu loovad inimestele hea sissetulek ning võimalus kasvatada lapsi Eesti kõige peresõbralikumas elukeskkonnas. Üheks valdkonnaga haakuvaks eesmärgiks on kindlasti see, et sadamad on kaardistatud nii mere (akvatooriumi ja juurdepääsu kaardistus) kui ka maismaa osas (teenuste ja teenindusmaa olemasolu), andmebaas on põhjalik, iga sadama tulevikuvision sadamate maakondliku või Eesti-ülese võrgustiku kontekstis selge. Sadamate arendamiseks on olemas meetmed tingimusel, et nad aitavad kaasa innovatsiooni loomisele. Väikesadamate võrgustik tagab turvalise mereturismi võimalused ning merepäästevõimekuse. Elukeskkond Saare maakonnas on atraktiivne, siia tahetakse elama tulla. Hõlmab ka vajadust näiteks muukeelse lasteaia- või koolihariduse ja arstiabi järele, häid ühendusi. Spetsialiste ja nende peresid abistatakse maakonda elama asumisel.

Saare maakonna kestliku turismi arengustrateegia 2022- 2023 - eesmärk on tagada Saare maakonna konkurentsivõime ja atraktiivsus turismisihtkohana läbi jätkusuutliku sihtkoha arendamise, eristumise, digitaliseerimise ja külastaja vajadustele vastavate uuenduslike turismitoodete ja -teenuste väljaarendamise. Uute koostöövõrgustikul põhinevate piirkonnaspetsiifiliste turismitoodete arendamine (sündmused, teenused, paketid atraksioonid, marsruudid). Teematurismi arendus toetab madalhooaega.

Saaremaa valla arengukava aastateks 2019 - 2030 - Saaremaa valla tuleviku kujundamisel on keskselks võtmesõnadeks inimkesksus ja hoolivus ning tasakaalustatud ja jätkusuutlik areng. Saarlase identiteedi väärtustamine ja Saaremaa maine tugevdamine tunnustatud piirkonnana. Noorte kaasamine ja nendega arvestamine kõikides eluvaldkondades. Kultuuripärandi hoidmine ja säilitamine läbi pärandi restaureerimise ning korrastamise.

Vaimse kultuuripärandi säilitamine ning vajaliku keskkonna ja taristu loomise toetamine. Hinnatud märgilise tähtsusega maineürituste ja festivalide korraldamise toetamine jms. Ettevõtluse toetamine üldiselt. Kõrgtehnoloogiliste (toote)arendusvõimaluste väljaarendamine, tehnoloogiasirde ning tootearenduse toetamine teadus- ja arendustegevusega. Nutikas spetsialiseerumine lähtuvalt piirkonna spetsiifilistest ressursidest ja arengueeldustest. Ettevõtluse arendamiseks vajalikud taristu loomise alased tegevused. Piirkonna võimaluste turundamine. Saaremaiste toodete ja teenuste märgise „Saaremaa ehtne toode“ arendamine, tuntuse suurendamine ning koostöövõrgustiku jätkuv laiendamine. Saaremaa kui atraktiivse ja jätkusuutliku reisisihtkoha rakendamine ja turundamine. Optimaalse tihedusega, nõuetekohane, turvaline ja toimiv ning jätkusuutlik sadamatevõrgustik. Kohalike laurite renoveerimine. Jätkusuutlik looduskasutus, väärtustatud pärandmaastikud ja suurenenud keskkonnateadlikkus jms.

Muhu valla arengukava 2019 -2030 - looduseskeskkonna seisundi parandamine kudemisrändele ja kalavarudele positiivse mõju avaldamiseks. Kohaliku ettevõtluse toetamiseks on loodud vajalik taristu. Muhus on tugeva identiteedi ja omanäolise kultuuritraditsiooniga kogukond. Loodud on tingimused elanike jäämiseks ja elama asumiseks Muhu valda. Kõigile on loodud mitmekülgsed võimalused eneseteostuseks ja vaba aja sisustamiseks.

Ruhnu valla arengukava 2020 - 2030 - loodushoidu ja turvalise elukeskkonna hoidmist peetakse esmatähtsateks. Ruhnu on kaasaegse elukeskkonnaga saar, kus elab rõõmus, hooliv ja ettevõtlik kogukond, hoides ja edasi kandes ainulaadset kultuuripärandit. Ruhnus on soodsad tingimused ettevõtluse ja turismi arenguks. Ruhnus on ühiste eesmärkide nimel tegutsev tugev ja ühtehoidev kogukond, toetatakse omaalgatust ja valla juhtimine on kogukonda kaasav.

Saaremaa valla ettevõtluskeskkonna ja innovatsiooni arengukava 2020-2030 - Saaremaa on uuenduste katselava, mis toetab uute tehnoloogiate, algatuste ja lahenduste loomist ning rakendamist, kohalike ressurside väärimist, nutikate töökohtade lisandumist ja kaugtöötamist. Haridus ning täiend- ja ümberõppevõimalused toetavad ettevõtluse arengut. Saaremaa inimesed on ettevõtlikud, tänapäevaseid teadmisi ja oskusi kasutavad, koostöö- ja õpitahtelised ning kogukondlikult aktiivsed. Noored osalevad ettevõtlusteadlikkust arendavates tegevustes. Ettevõtete ning teadus- ja haridusasutuste koostöö arendamine kohapealseks teadus- ja arendustegevuseks ning ettevõtetele kättesaadavateks tootearendusteenusteks. Ettevõtjatele koolituste ja seminaride korraldamine. Meretoorme väärimist. Saaremaal on turvaline ja atraktiivne ettevõtlus- ja elukeskkond. Ettevõtjate koostöö arendamine ühiste huvide väljaselgitamiseks ning ühistevõrgustike (sh tööjõu arendamine, tootearendus- ja ekspordivõimalused) kavandamiseks ja elluviimiseks. Siseriiklik ja rahvusvaheline koostöö teiste piirkondadega ettevõtluskeskkonna ja innovatsiooni arendamiseks. Projektide kavandamine ning elluviimine ettevõtluskeskkonna ja innovatsiooni arendamiseks. Saaremaa tööstusala info koondamine ja veebis kättesaadavaks tegemine. Sinimajanduses tervikliku väärtusahela loomine (sh laevaehitus ja -hooldus, vesiviljelus, kalapüük ja -tööstus, sadamamajandus, meretransport, biosfääriturism). Meretoorme väärimiseks tervikliku väärtusahela loomine. Biomajandus (sh kohalike bioressursside, nt taimede, loomade, veetoorme ja puidu väärimine uute tehnoloogiate abil, taastuvenergeetika ja energiatõhususe edendamine. Kohalike ressurside väärimine. Digitaalsete võimaluste senisest laiem kasutuselevõtmine ettevõtluse arenguks ja teenuste kättesaadavuse tagamiseks. Säästva arengu põhimõtete järgmine ja kestliku majandamise alase teadlikkuse edendamine.

Saaremaa valla kogukondliku tegevuse arengukava 2021- 2030 - Saaremaa valla kogukonnad on koostööle avatud, hästi toimetulevad ja traditsioone väärtustavad.

Saaremaa valla kultuuriarengukava 2020-2030 - Saaremaa on tänapäevase, kuid traditsioone hoidva, erksa ja aktiivse kultuurielu ning puhta elukeskkonnaga saar. Kultuur on väärtustatud ning osa saaremaisest kuvandist. Kultuuripärandi hoidmine ja säilitamine läbi pärandi restaureerimise ning korrastamise. Erinevatele sihtgruppidele mõeldud ürituste korraldamise toetamine. Traditsiooniliste ürituste korraldamise ja uute algatuste toetamine, arvestades kohaliku kultuuriruumi eripära ja piirkondlikke ning kihelkondlikke traditsioone.

Saaremaa valla sadamate arengukava 2021-2030 - merendus- ja kalandusturismi edendamine. Aastaks 2030 on Saaremaa valla territooriumil optimaalse tihedusega, nõuetekohane, turvaline ja toimiv ning jätkusuutlik sadamatevõrgustik.

6. Arengustrateegia elluviimist toetavad tegevused

Peatüki all kirjeldatakse MTÜ Saarte Kalandust kui organisatsiooni, tema otsustus- ja juhtorganeid, üldist töökorraldust ja kalandusvaldkonna ning strateegiate elluviimise kogemusi. Samuti antakse ülevaade taotlusvoorude korraldamisest ja projektide hindamisega seotud toimingutest.

6.1. Kohaliku tegevusgrupi töökorraldus

MTÜ Saarte Kalandus tegutsemise aluseks on MTÜ põhikiri, mille alusel organisatsiooni eesmärgiks on oma liikmete koostööle, partnerlusele ja omaalgatusele tuginedes kalanduspiirkonna jätkusuutlik arendamine, kalanduse ja sellega seotud tegevusalade arendamise ning rannakülade elujõu kindlustamise strateegia väljatöötamise ja elluviimise kaudu. MTÜ teavitab sihtrühma EMK(V)F meetmete toetuse saamise võimalustest ja nõustab toetuse taotlejaid. Ühingu tegevuse aluseks lisaks põhikirjale on käesolev piirkonna arengustrateegia ja Eesti Vabariigi seadusandlus.

MTÜ Saarte Kalandus on loodud 2008. a ja omab seega 15 aasta pikkust kogemust Saare maakonna kalandusvaldkonna arendamisel ja strateegiate elluviimisel. MTÜ liikmeteks on **seisuga 10. 11. 2023.a 152** erinevat maakonna kalandussektori ning kalandussektori välist ettevõtjat, füüsilisest isikust ettevõtjat, füüsilist isikut, kohalikku omavalitsust ning MTÜ-d. Tagamaks seda, et ükski huvigrupp ei kontrolliks juht - ja otsustusorganite otsustusprotsesse, ei tohi ükski huvigrupp omada üle 49% häälteenamust.

MTÜ kõrgeimaks otsustusorganiks on üldkoosolek, kus igal liikmel on üks (1) hääl (koos volikirjadega kokku mitte rohkem kui viis (5) häält). Üldkoosoleku pädevused on täpsemalt kajastatud ühingu põhikirjas.

Saaremaa kalanduspiirkonna arengustrateegia aastani 2027+ muudatusettepanekute kinnitamise õigus on ainult üldkoosolekul.

MTÜ juhtorganiks (oma pädevuse piires ka otsustusorganiks) on juhatus, kes valitakse üldkoosolekul salajasel hääletusel tähtajaga viieks (5) aastaks. Juhatus on seitsmeliikmeline (7). (Täpsem teave juhatuse valimise ja tegevuse kohta on leitav Juhatuse valimise reglendist Lisa ..., Juhatuse töökorra Lisa .). Juhatuse pädevused täpsemalt on kajastatud ühingu põhikirjas.

Projektitoetuse taotluste osas hindamistoimingute läbiviimiseks valitakse üldkoosolekul salajasel hääletusel hindamiskomisjon tähtajaga viieks (5) aastaks. Hindamiskomisjon koosneb üheksast (9) põhiliikmest ja kolmest (3) asendusliikmest, viimati nimetatud osalevad hindamisel vastavalt vajadusele.

MTÜ igapäevast tööd korraldab tegevmeeskond, kuhu kuulub kaks (2) inimest, tegevjuht ja referent (nende töökohustused on täpsemalt kirjeldatud ühingu põhikirjas ja ametijuhendites).

Ühingu tegevmeeskonna peamised tööülesanded on seotud taotlejate nõustamise ja erinevate arengustrateegia rakendamist toetavate koostööprojektide elluviimisega, taotlusvoorude korraldamisega jm sellega seonduvaga, erinevate koostööprojektide elluviimisega, ühistevuse edendamisega piirkonnas jms. Samuti osaletakse oma pädevuse piires

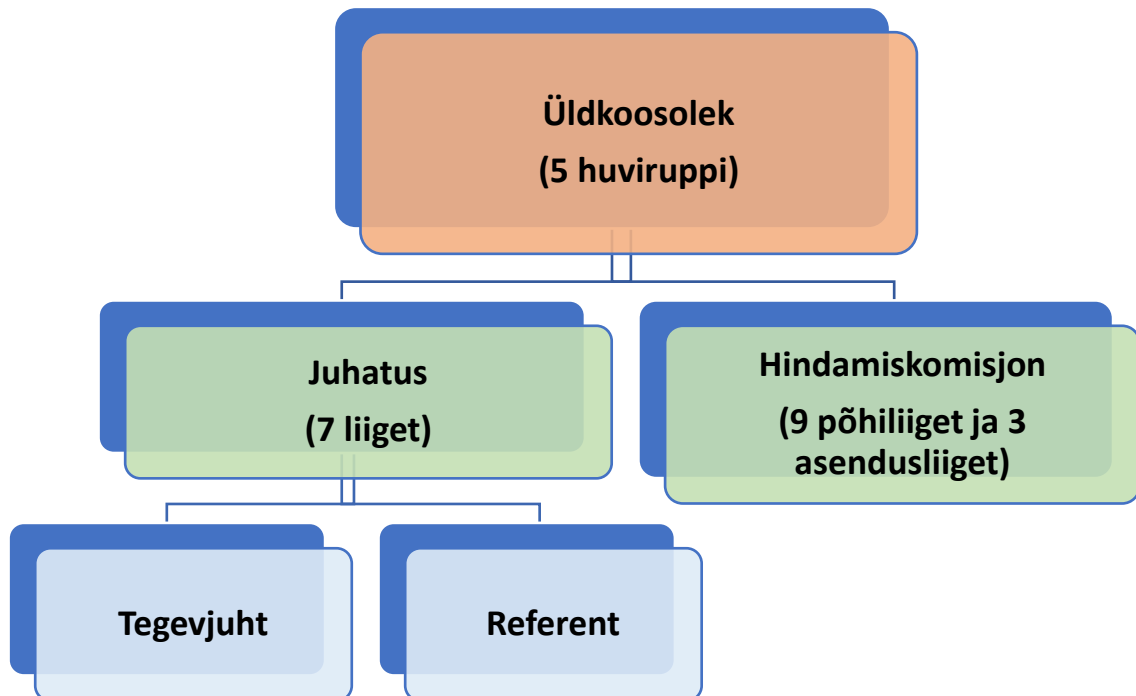
valdkonda mõjutavate õigusaktide koostamisel ja muudatusettepanekute tegemisel ning nõustatakse piirkonna kalureid ja kalandusettevõtjaid valdkonda mõjutava seadusandluse tõlgendamise osas.

Ühingu eesmärgipärase ja finantstegevuse revideerimiseks ning vastuvõetud otsuste õiguspärasuse kontrollimiseks kinnitab üldkoosolek juhatuse poolt võrdlevate hinnapakkumiste alusel valitud revidendi või audiitori. Hinnapakkumiste võtmisel lähtutakse riigihangete seaduse ja ühingu hankekorra nõuetest.

Raamatupidamisteenus ostetakse sisse lähtudes teenusepakkuja valikul riigihangete seaduse ja ühingu hankekorra nõuetest.

Täiendavalt ostetakse vastavalt vajadusele sisse spetsiifilisi teenuseid (nt infotehnoloogilised lahendused, juriidiline nõustamine, ekspertiishinnangud jm).

MTÜ Saarte Kalandus töökorraldusest annab ülevaate alljärgnev organisatsiooni skeem:

Joonis 10. MTÜ Saarte Kalandus töökorraldus seisuga 31. 12. 2023. a

6.2. Taotlejate võimekuse tõstmine

MTÜ tegevmeeskonna üks põhiülesandeid m.h. on taotlejate nõustamine projektitoetuse taotlemise võimaluste tutvustamise ja projektide kirjutamise võimekuse tõstmise osas. Selleks korraldab büroo koostöös juhatusega erinevaid koolitusi ja teabepäevi, kuhu kutsutakse esinema erinevaid projektkirjutajaid ja lektoreid, et julgustada, õpetada ja suunata huvigruppe neile vajalike projektide koostamisel. Teabepäevi korraldatakse enne iga taotlusvooru väljakuulutamist. Lisaks infopäevadele ja koolitustele oma maakonnas

korraldatakse (s.h. koostöös teiste kalanduspiirkondadega) ka väljasõite teistesse Eesti kalanduspiirkondadesse ja maakondadesse, et tutvustada „häid praktikaid” ja õnnestunud projekte üle Eesti. Võimaluste piires korraldatakse samal eesmärgil n-ö piiriüleseid koolitusreise. Liikmeskonna motiveerimiseks ning piirkonna edendamiseks annab häid ideid just erinevatel koolitusreisidel osalemine, kus nähakse uusi, sageli lihtsaid aga innovaatilisi ideid ettevõtluse arendamiseks. Seda selleks, et motiveerida liikmeskonna projekte kirjutama ning kohalikku elu edendama. Teavet selle kohta antakse ühingu liikmelisti, avaliku meedia, isiklike kontaktide ning ühingu kodulehekülje vahendusel. Vähem oluline ei ole ka vahetu isiklik taotlejate nõustamine büroos.

6.3. Taotlusvoorude korraldamine

Projektide kirjutamise ja koostamise osas toimub taotlejate individuaalne eelnõustamine MTÜ Saarte Kalandus bürooruumis (soovitavalt eelnevalt kokkulepitud ajal) vajadusel on õigus kaasata valdkonna eksperte.

Taotlusvoore korraldatakse reeglina kaks korda aastas (vajadusel ka rohkem), taotlusvoorude igaastase arvatava ajakava (taotlusvooru täpse (kuupäevalise) toimumise aja määrab MTÜ tegevmeeskond, kooskõlastades selle eelnevalt juhatusega) ja tegevussuundade eelarve kinnitab MTÜ üldkoosolek.

Taotlusvooru avamisest teavitatakse avalikkust kohaliku ajalehe “Saarte Hääl” vahendusel vähemalt 20 tööpäeva enne taotlusvooru avamist. Täpsem teave iga avatava taotlusvooru kohta on leitav ka ühingu kodulehelt. www.saartekaladus.ee ja saadetakse ka e- kirja vahendusel ühingu liikmelisti.

Teavituses antakse infot:

1. projektitoetuse taotluste vastuvõtmise alustamisest, avatava vooru tegevussuundadest ja tegevussuundade eelarvest;
2. projektitaotluste vastuvõtmise algus- ja lõpptähtaegadest ning edastatakse vajalikud kontaktid lisainformatsiooni saamiseks;
3. projektide paremusjärjestuse moodustamise korrast ja hindamiskriteeriumitest viitega ühingu veebilehele.

Kohalik tegevusrühm korraldab enne projektitoetuse taotluste vastuvõtmise tähtaja algust ka piirkondliku teabepäeva, teavitades sellest avalikkust kohaliku ajalehe “Saarte Hääl” vahendusel, (teade saadetakse ka e- kirja vahendusel ühingu liikmelisti), kus tutvustatakse projektitoetuse taotlemise võimalusi, sealhulgas toetatavaid tegevusi, toetuse saamise nõudeid ning toetuse taotlemise tingimusi ja korda.

Kõigi taotlusvoorude projektitoetuse taotluste esitamine, tehniline kontroll ja kõik hindamisega ning muud taotluste menetlemisega seotud tegevused viiakse läbi [PRIA iseteeninduskeskkonnas](http://www.saartekaladus.ee) (e-PRIA) vastavalt tegevusrühma poolt väljakuulutatud taotluste vastuvõtuajale ja PRIA poolt väljatöötatud e-PRIA kasutusjuhendile jm nõuetele, mis on leitavad www.saartekaladus.ee. Vajadusel aitab ühingu tegevmeeskond taotlejat taotluse ja maksetaotluse sisestamisel.

Tegevusrühm teostab e-PRIAs toetustaotluste esmase ehk tehnilise kontrolli ja täidab vastava kontrolli- lehe. Kohalik tegevusrühm kontrollib projektitoetuse taotluse ja toetatava tegevuse vastavust EMKVF-i kohaliku arengu strateegiale.

Juhul kui projektitaotlus vajab täpsustamist või lisadokumentide esitamist vastavalt [määrusele](#) ja [Kalandusturu Korraldamise Seaduse](#) § 48 lg 1 sätestatule, on taotluse esmase kontrollimise käigus õigus neid taotlejalt juurde nõuda. Puudustega taotluste puhul annab tegevmeeskond taotlejale mõistliku tähtaja (mitte vähem kui 5 päeva) puuduste kõrvaldamiseks.

Projektitaotluste registreerimistest alates on tegevmeeskonnal 15 päeva taotluste esmatasandi menetlemiseks ja dokumentides esitavate puuduste likvideerimiseks.

Tegevmeeskond esitab projektitaotluste nimekirja koos fikseeritud puuduste loeteluga hindamiskomisjonile asutusesiseseks tutvumiseks.

Tegevusrühma kontrolli läbinud taotluste hindamine toimub e-PRIAs vastavalt tegevusrühma poolt välja töötatud hindamiskorrale ja hindamiskriteeriumitele.

Kohaliku tegevusrühma juhatus kontrollib, kas projektide hindamine on läbi viidud kooskõlas projektide hindamiskorras sätestatule ning esitab hindamiskomisjoni poolt kinnitatud projektide paremusjärjestuse üldkoosolekule kinnitamiseks.

Hindamise läbinud taotlustest moodustub paremusjärjestus, mille kinnitab üldkoosolek.

Tegevmeeskond esitab vähemalt kümme tööpäeva enne paremusjärjestuse kinnitamise üldkoosoleku toimumist ühingu liikmetele e- kirja teel hindamistulemuste kokkuvõtte, kus on toodud kokkuvõtlikult hindamiskomisjoni liikmete kaalutlused, miks üks või teine hinne projektitoetuse taotlusele pandi, samuti projektitoetuse taotluse koondhinne ja koht paremusjärjestuses. Hindamistulemuste kokkuvõtte on anonüümne ja seda ei avalikustata ühingu kodulehel.

E-PRIA kaudu toimub paremusjärjestuse ettepaneku edastamine PRIAle. Taotlused, mille puuduseid ei ole taotleja kõrvaldanud, hindamisele ei saadeta ja edastatakse e-PRIA kaudu PRIAle läbivaatamata jätmise otsuse tegemiseks.

6.4. Hindamiskomisjon

Projektitoetuse taotluseid hindab üldkoosoleku poolt valitud erineva eriala spetsialistidest koosnev projektide hindamise komisjon (edaspidi hindamiskomisjon või HK).

Hindamiskomisjoni koosseis avalikustatakse MTÜ Saarte Kalandus veebilehel (HK valimise reglement: Lisa ...). Projektide hindamiskomisjoni koosseisu kuulub 9 põhiliiget ja 3 asendusliiget, viimased osalevad hindamistoimingutes vastavalt vajadusele kui mõni põhiliikmetest peab ennast taandama või ei saa muul põhjusel hindamisest osa võtta.

Hindamiskomisjonis ei tohi osaleda Saarte Kalanduse palgalised töötajad ja juhatuse liikmed. Iga hindamiskomisjoni liige on oma hinnangute andmisel ja hääletamisel sõltumatu. Üksiku HK liikme antud punktid ei kuulu avalikustamisele.

Hindamisega seotud dokumendid ei ole avalikud, nendega võib tutvuda vaid põhjendatud nõude korral. Sellise nõude kinnitab Saarte Kalanduse juhatus.

Projektide hindamiskomisjon valitakse üldkoosolekul salajasel hääletusel viieks aastaks. Kandidaate on võimalik esitada nii organisatsiooni liikmete kui ka väliste ekspertide hulgast. Viimasel juhul peab olema põhjendatud, miks on kandidaat sobiv projekte hindama. Muid piiranguid hindamiskomisjoni liikmetele ei seata. Kandidaatide esindamise õigus on kõikidel Saarte Kalanduse liikmetel. Kandidaadi ülesseadmiseks on vajalik tema kirjalik nõusolek. Valimisel on kõikidel liikmetel üheksa häält ja nad tohivad ülesseatud kandidaatide hulgast valida neile enim sobivad üheksa isikut. Enim hääli saanutest moodustub peamine hindamiskomisjon, ülejäänutest vastavalt antud häälte suurusele asendusliikmed.

Hindamiskomisjoni liikmed valivad endi hulgast HK esimehe Hindamiskomisjon on töövõimeline, kui hindamisel osaleb vähemalt viis (5) komisjoni liiget.

Hindamine viiakse läbi PRIA iseteeninduskeskkonnas ([e-PRIA](#)) vastavalt PRIA poolt hindajatele välja töötatud juhendile ja arengustrateegia tegevusuundade hindamiskriteeriumitele ja nende kirjeldustele.

Hindajad tutvuvad projektitoetuse taotluste sisu ja dokumentidega ning hindavad e-PRIAs projekte individuaalselt. HK on õigus korraldada HK koosolekuid s.h. taotlejate ärakuulamist. HK koosolekute läbiviimise ja tehnilise teenindamise korraldab tegevmeeskond.

Taotlusedokumentide kopeerimine ja taotluste sisu avaldamine kolmandatele isikutele on keelatud.

Hindamiskomisjoni liige täidab e-PRIAs iga projekti kohta individuaalse hindamislehe, kuhu märgib iga hindamiskriteeriumi juurde hindepunkti skaalal nullist kuni neljani ja lisab ka põhjenduse, miks ta sellise hindepunkti andis. Põhjenduste kirjutamisel arvestatakse ühingu üldkoosoleku poolt kinnitatud hindamiskriteeriumite hindepunktide määratlusega.

HK liikmete individuaalsete hindamislehtede alusel genereeritakse e-PRIAs tegevussuundade lõikes projektide koondhindeleht, mille alusel moodustub projektide paremusjärjestus. Koondhindelehe kinnitab kas HK esimees või ühingu tegevmeeskonna esindaja. Paremusjärjestuse ettepanek esitatakse kinnitamiseks ühingu üldkoosolekule.

Seejärel esitab Saarte Kalandus iga taotlusvooru järgselt hindamisprotsessi tulemusena moodustunud projektide paremusjärjestuse koos projektitoetuse taotlustega e- PRIA vahendusel PRIAsse.

Enne projektitoetuste taotluste hindama asumist sõlmitakse hindamiskomisjoni liikmega konfidentsiaalsusleping, milles sätestatakse hindaja õigused, kohustused ja komisjoni töös osalemise eest tasustamine. Hindamiskomisjoni liige peab ennast projektide hindamisest taandama juhul kui ta on:

- Menetlusosaline või menetlus osalise esindaja;
- Menetlusosaline või menetlusosalise sugulane, abikaasa, hõimlane või perekonnaliige;
- Menetlusosalisest või selle esindajast tööalases, teenistuslikus või muus sõltuvuses;
- Muul viisil isiklikult huvitatud asja lahendist või kui muud asjaolud tekitavad kahtlust.

Hindamiskomisjoni liige taandab ennast jooksvas taotlusvoorus selle tegevussuuna projektitoetuste taotluste hindamisest, kus ta on toetuse taotluse esitajaga seotud isik. Teiste tegevussuundade projekti toetuste taotluste hindamisel võib ta osaleda.

Täpsemad hindamistoimingud on kirjeldatud arengustrateegia [Lisas nr ... Hindamiskord...](#)

6.5. Hindamiskriteeriumid

6.6. Kommunikatsioon

6.7. Strateegia tulemuslikkuse hindamin

6.8. Strateegia muutmine

2 Rahastamiskava

Kasutatud materjalid

Lisad

Lisa 1. Strateegia koostamise protsess